

STAN MŁODYCH 2025

raport ważnych spraw

STAN MŁODYCH 2025

Autorki: Kaja Gagattek, Urszula Karaś, Julia Kelsz

Komentatorzy: Julia Kelsz, dr hab. Mikołaj Lewicki, dr Paweł Marczewski, Tomasz Raćławski, Mikołaj Samborski, dr hab. Ryszard Szarfenberg, prof. ucz., dr Jędrzej Witkowski, Patrycja Wonatowska

Redakcja językowa i korekta: Julia Kelsz

Projekt graficzny, skład i łamanie: Tomasz Raćławski

Współautorzy koncepcji badania (osoby uczestniczące w projekcie „Stan Młodych”):

Jagoda Baczkun, Kasia Bielecka, Hanna Biernat, Zofia Dorożalska, Ilona Godniak, Klara Grochowska, Wiktoria Jarema, Jakub Jessa, Julia Kaffka, Zuza Karcz, Joanna Kita, Katarzyna Kobus, Paulina Masternak, Tymoteusz Mętrak, Benedykt O'Connor, Aleksandra Obtułowicz, Asia Orzechowska, Iwona Oskiera, Paweł Pinkosz, Maciej Skrzypek, Łukasz Subramanian, Iga Szabat, Oliwia Szeląg, Jakub Szydelski, Michał Tkaczyk, Wiktor Trylski, Paula Wasiluk, Marek Zaręba.

Wydawca: Fundacja ważne sprawy, Warszawa 2025

Współpraca: Fundacja More in Common Polska

Sugerowany sposób cytowania: Gagattek K., Karaś U., Kelsz J., *Stan Młodych 2025*, Fundacja ważne sprawy, Warszawa 2025

**Publikacja sfinansowana z funduszy Komisji Europejskiej
w ramach programu Erasmus+.**

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

CC BY 3.0 PL

Dofinansowane przez
Unię Europejską

KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO

Fundusz
Młodzieżowy

FUNDACJA
BATOREGO

Badanie Stan Młodych 2025 współfinansowane jest ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Młodzieżowy na lata 2022-2033, przez Fundację im. Stefana Batorego oraz przez Unię Europejską.

SPIS TREŚCI

PODZIĘKOWANIA	5
O WAŻNYCH SPRAWACH	6
SŁOWO WSTĘPU	7
SKRÓT WNIOSKÓW Z RAPORTU	12
WSTĘP	15
KIM SĄ MŁODZI	16
RELACJE MŁODYCH	24
POLSKA OCZAMI MŁODYCH	35
EDUKACJA	47
PRACA	55
GOSPODARKA I FINANSE	59
SOCIAL MEDIA	70
ZAANGAŻOWANIE OBYWATELSKIE	76
PODSUMOWANIE	82
NOTA METODOLOGICZNA	83
PROJEKT „STAN MŁODYCH”	84
BIBLIOGRAFIA	86
TABELE	87

**ZAŁĄCZNIKIEM DO RAPORTU JEST 26
REKOMENDACJI OD MŁODYCH, DOSTĘPNYCH
NA WAZNESPRAWY.ORG/WIEDZA**

PODZIĘKOWANIA

Dziękujemy **Fundacji More in Common Polska**, w szczególności **Adamowi Traczykowi** i **Urszuli Karaś**, nie tylko za współtworzenie raportu z badania, ale także za ogromne wsparcie, zarówno na etapie przygotowania i prowadzenia procesu badawczego, jak i opracowywania i rozpowszechniania jego rezultatów.

Dziękujemy Partnerom projektu: **Fundacji im. Stefana Batorego**, **Narodowemu Instytutowi Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego**, **BNP Paribas** oraz **Fundacji BNP Paribas** za wsparcie merytoryczne, finansowe i logistyczne, za wiarę w projekt i pełne zaufanie do naszego zespołu.

Dziękujemy **osobom uczestniczącym w projekcie „Stan Młodych”** za ich ogromny wkład merytoryczny w proces definiowania przestrzeni badawczych oraz wyciągania wniosków z uzyskanych danych.

Dziękujemy **ekspertom** i **ekspertkom**, którzy zgodzili się udzielić komentarza do prezentowanych przez nas wyników.

I wreszcie dziękujemy **Tobie, Czytelniczko** lub **Czytelniku**, za chęć zapoznania się z wynikami naszej wspólnej pracy oraz troskę o młode pokolenie Polek i Polaków.

O FUNDACJI WAŻNE SPRAWY

**OD 2018 ROKU PROFESJONALNIE
ZAJMUJEMY SIĘ NIEKONWENCJONALNYM
UCZENIEM MŁODYCH LUDZI O WAŻNYCH
SPOŁECZNIE SPRAWACH.**

**WSPIERAMY OSOBY, KTÓRE CHCĄ
ŚWIADOMIE UCZESTNICZYĆ
W SPOŁECZEŃSTWIE. DOSTARCZAMY
IM DO TEGO NIEZBĘDNYCH KOMPETENCJI
I MÓWIMY PROSTO O RZECZACH, KTÓRE SĄ
WAŻNE, ALE SKOMPLIKOWANE.**

DZIAŁAMY ONLINE I OFFLINE.

**BUDUJEMY SPOŁECZNOŚĆ LUDZI
WRAŻLIWYCH, DAŻĄCYCH DO
POZYTYWNEGO WPŁYWANIA NA SVOJE
OTOCZENIE POPRZEZ ODPOWIEDZIALNE
DZIAŁANIA I KRYTYCZNE MYŚLENIE.**

KAJA GAGATEK
FUNDACJA WAŻNE SPRAWY

Próba scharakteryzowania naszego pokolenia jest zadaniem niełatwym, ponieważ wymaga znalezienia odpowiedzi na kilka podstawowych pytań: Upraszczać, czy ukazywać złożoność? Podkreślać to, co wspólne, czy szukać różnic? Zawęźać kontekst, czy go rozszerzać?

Być może najlepszym rozwiązaniem tego problemu będzie próba zidentyfikowania zdarzenia, które istotnie wpłynęło na wszystkich urodzonych między rokiem 1995 a 2006, procesu, którego doświadczyli wszyscy? W dyskursie przyjęło się określanie tej grupy mianem „pokolenia końca świata” czy „pokolenia katastrofy klimatycznej”.

W niniejszym raporcie proponujemy inną perspektywę. Rzecz jasna nie idzie o podważenie istnienia katastrofy klimatycznej, tylko o to, co o czasach, w których przyszło nam żyć i o sobie samych rzeczywiście uważają młodzi.

Polska całkiem się im podoba, czują się w niej dobrze, uważają ją za dobry kraj do życia. Co prawda zauważają jej wady, obawiają się o swoje emerytury, są świadomi negatywnego wpływu nierówności społecznych, które są ich życiowymi towarzyszami. Wierzą jednak, że zbudują sobie przyszłość lepszą od tej, którą osiągnęli ich rodzice, czują się bezpiecznie i nie martwią się o jutro. Nie odnajdujemy w nich wielkich obaw związanych z nieuchronnym końcem i nadchodzącą katastrofą.

Może więc polskie pokolenie Z to **pokolenie dobrej zmiany**? Najstarsza kohorta badania wchodziła w swoją dorosłość wtedy, gdy Prawo i Sprawiedliwość zaczynało rządzić, najmłodsza większość świadomego życia przeżyła pod jej rządami. Nawet jeśli nie popierają PiSu (wg. naszego sondażu tylko 8,5% młodych w wieku 18-29 lat popiera tę partię), ich sposób rządzenia i program wpłynął na młodych i ich postrzeganie rzeczywistości, jednych zachęcając do oporu i wyrażania swoich poglądów, drugich zniechęcając do polityki.

A gdyby dodać pojęciu „dobra zmiana” jeszcze jedną warstwę znaczeniową i wyabstrahować je od partyjnych uwikłań - to czy właśnie to określenie nie byłoby idealnym, by nazwać optymizm (uzasadniony, bądź nie) badanego przez nas pokolenia?

JULIA KELSZ **FUNDACJA WAŻNE SPRAWY**

Okres między 18. a 30. rokiem życia to czas przełomowych decyzji i wyborów – moment, w którym młodzi ludzie stopniowo przejmują stery nad własnym życiem. Opuszczając systemy edukacyjne i rodzinne, które przez lata organizowały ich codzienność, odkrywają, że to oni stają się teraz odpowiedzialni za kształtowanie swojej teraźniejszości i przyszłości. Podejmują te wyzwania z entuzjazmem, ale też olbrzymią niepewnością. To czas prób i błędów, sukcesów i porażek, decyzji, które drastycznie różnicują doświadczenia jednostek – niektórzy zwiedzają świat na Erasmusie, inni czekają na narodziny kolejnego dziecka.

Wyniki naszego badania pokazują, że młodzi w Polsce stają przed wieloma dylematami. W większości nie mają jeszcze na sobie zobowiązań takich jak kredyt hipoteczny czy wychowanie dzieci, ale zmagają się z niepewnością dotyczącą własnej tożsamości, wartości i celów życiowych. Część młodych oddała się od przekonania, że praca czy rodzina powinna być głównym sensem ich życia – ale co w takim razie miałoby zająć ich miejsce? Podróże? Pasja? Przyjaźnie? Każda z tych dróg rodzi kolejne pytania: skąd wziąć na to środki? Jakie kompetencje rozwijać? Jak zbudować dobrą relację?

Widoczny jest również silny wpływ mediów społecznościowych, które ukształtowały to pokolenie od najmłodszych lat. Idealnie dopracowane życie influencerów jest punktem odniesienia, często nieosiągalnym, komunikatory internetowe zastępują codzienne relacje, a aplikacje randkowe są głównym sposobem poznawania potencjalnych partnerów.

Wszystko to rodzi pytania o przyszłość – jaki będzie obraz tego pokolenia, kiedy już podejmie kluczowe życiowe decyzje? Czy wartości, które deklaruje dzisiaj – nacisk na czas wolny, rozwój indywidualny, sceptycyzm wobec pracy jako głównego wyznacznika tożsamości – przetrwają próbę rosnących wymagań finansowych i społecznych? Czy ich podejście do polityki i gospodarki pozostanie tak samo indywidualistyczne, czy z czasem zaczną się zmieniać?

Raport, który oddajemy w Państwa ręce, to jedynie punkt wyjścia do dalszych badań. Pokazuje wiele obszarów, które warto zbadać głębiej. Dlaczego dostrzegają nierówności społeczne, ale jednocześnie nadal wierzą w indywidualną drogę do sukcesu? Dlaczego wiele młodych kobiet deklaruje brak zdania na tematy gospodarcze i polityczne – czy wynika to z braku wiedzy, czy raczej z braku przekonania, że mogą mieć na ten temat opinię? Czy krytyczna ocena systemu edukacji jest nadal aktualna, czy młodsze pokolenia widzą szkołę inaczej? Jak wygląda rzeczywistość młodych rodzin – czy ich obawy przed założeniem rodziny są uzasadnione, czy może rzeczywistość jest dla nich bardziej sprzyjająca, niż się spodziewali?

Jesteśmy przekonani, że pokolenie Z jest pokoleniem zmiany. Pozostaje pytanie – jakiej?

**URSZULA KARAŚ,
ADAM TRACZYK**
FUNDACJA MORE IN COMMON POLSKA

Nasza debata publiczna pełna jest formułowanych przed dorosłymi opinii o młodych, często ex cathedra, głosem nieznoszącym sprzeciwu, ale także często pełnym niezrozumienia. Przykładów nie trzeba szukać daleko. Indywidualizm młodych często postrzegany jest jako egoizm, roszczeniowość albo brak zainteresowania losami wspólnoty. W rzeczywistości jest raczej strategią przetrwania w świecie, który zaprojektowali im dorośli, którym z kolei brakuje refleksji nad spuścizną, jaką zostawili kolejnemu pokoleniu. Młodzi walczą o swój dobrostan, jakość życia, właściwy work-life balance czy zdrowie psychiczne w warunkach, które stworzyły im starsze pokolenia. Jednocześnie nie chcą podążać i w wielu przypadkach nie mogą podążać ścieżką, którą kroczyło pokolenie ich rodziców. To może budzić niezrozumienie i irytację starszych, ale muszą oni pamiętać, że sami też byli kiedyś młodzi i także rozpychali się w świecie dorosłych.

Okres wchodzenia w dorosłość jest pełen ekscytacji, ale i stresu, radości i lęków, poznawania możliwości, jakie oferuje zastana rzeczywistość i poszukiwania wobec niej alternatyw. Nasze badanie odkrywa ten pełen sprzeczności świat młodego pokolenia Polek i Polaków. Przede wszystkim jednak, oddaje głos im samym. Aby odkryć skomplikowany świat młodych się wraz z Fundacją ważne sprawy postanowiliśmy wsłuchać się w głos młodych Polek i Polaków. Naszą rolą było wzięcie pod lupę tego, co oni mają sami do powiedzenia – nie tylko w trakcie realizacji samego badania, ale także w fazie przygotowawczej i analitycznej. To uczestnicy i uczestniczki projektu Stan Młodych pomogli nam zidentyfikować kluczowe dla ich pokolenia obszary tematyczne i zagadnienia i pomogli zinterpretować wyniki. Praca z tymi młodymi ekspertkami i ekspertami, aktywistkami i aktywistami, społeczniczkami i społecznikami, była dla nas zaszczytem i przyjemnością.

Mamy nadzieję, że ten głos młodego pokolenia, który przelaliśmy na kolejne strony tego raportu, zostanie uważnie wysłuchany. Nie tylko dlatego, że młodzi często czują się ignorowani. Aż cztery piąte Polek i Polaków do 29 roku życia uważa, że politycy bardziej dbają o starszych niż młodszych. Ale dlatego, że mimo tego nie ogarnia ich bezsilność i beznadzieja. Zamiast tego młodzi udowadniają, że drzemie w nich wielki potencjał. Tyle samo z nich bowiem wierzy, że aktywizm społeczny i wolontariat pozwalają realnie zmieniać świat na lepsze. 15 października 2023 udowodnili także, że mobilizując się mogą decydować o wyniku wyborów. To siła społeczna, której nie możemy zmarnować.

EDWIN BENDYK
PRZEWODNICZĄCY ZARZĄDU FUNDACJI
IM. STEFANA BATOREGO

MŁODZI. PRAWO MALEJĄCYCH LICZB

Raport „Stan Młodych 2025” opisuje część polskiego społeczeństwa, która urodziła się między rokiem 1995 a 2006. Autorzy opracowania słusznie nazywają tę grupę wyjątkową, i to z wielu względów. Jeden powód ma bezwzględny charakter, bo wyrażający się w bezwzględnych liczbach. W 1995 r. urodziło się 433 tys. osób, w 2006 r. - 374 tys. To właśnie w tej dekadzie umocnił się demograficzny trend starzenia się społeczeństwa i zmniejszania udziału ludzi młodych w populacji mieszkańców Polski. Konsekwencję tego procesu autorzy ujawniają już w pierwszym akapicie raportu badawczego – „młodzi są wyjątkową grupą, której nie można pominąć, ale której politycy poświęcają relatywnie niewiele uwagi”. Takie jest prawo malejących liczb w demokracji, w której znaczenie zależy od liczby głosów - można skomentować, udając fałszywy realizm. Wyniki badania pokazują, że młodzi, widząc malejącą uwagę polityków dla ich spraw, sami jednak prawa malejących liczb z fatalizmem nie przyjmują. Nie odrzucają więc demokracji, tylko w większości uznają ją za najlepszą z możliwych form rządów. Deklarują także odpowiedzialność za najbliższe otoczenie i chęć posiadania większego wpływu na rzeczywistość. Sposobem na uzyskanie takiego wpływu jest zdaniem 80% badanych zaangażowanie społeczne.

Zbiorowy obraz młodych, nakreślony przez nich samych, odróżnia się mocno od stereotypów, półprawd i prawd cząstkowych formułowanych przez przedstawicieli starszego pokolenia i wypełniających przestrzeń medialną. Narzekają oni, że młodzi nie chcą już pracować tak zapamiętale jak pokolenie rewolucji 1989 roku, rozumiejące konieczność poświęceń na rzecz pierwotnej akumulacji kapitału. Że uczą się też inaczej, nie czytają zadanych lektur (jeśli czytają w ogóle), dokonują niewłaściwych wyborów politycznych i nie angażują się społecznie tak, jak kiedyś podobno angażowali się dorośli, gdy byli młodzi.

Czy te generacyjne różnice w postrzeganiu młodych w Polsce zapowiadają międzypokoleniowy konflikt jako możliwą oś konfliktu politycznego? W prezentowanym badaniu takiego zagrożenia jeszcze nie widać, znacznie mocniej ujawnia się rozczarowanie ze sposobu, w jaki działa świat zbudowany przez dorosłych przy jednoczesnym uznaniu, że jednak ci sami dorośli zostawiają świat w lepszej kondycji, niż sami go zastali. Nie chciałbym jednak, żeby to stwierdzenie brzmiało jak zachęta do ignorowania głosu młodych. O dynamice społecznej nie decydują statystyczne rozkłady średnie, tylko zjawiska pojawiające się często nieoczekiwanie na marginesie statystycznej analizy.

Możemy je ignorować, polegając oportunistycznie na prawie malejących liczb. Przyszłość zależy jednak od tego, czy nauczymy się korzystać z tych źródeł społecznej energii poszukując rozwiązań dla wyzwań, które stają przed społeczeństwem jako całością, tworzoną przez wszystkie pokolenia.

MICHAŁ BRAUN **DYREKTOR NIW-CRSO**

Polityka na rzecz młodych i narzędzia do jej realizacji muszą być tworzone w oparciu o dowody. Działania wzmacniające postawy obywatelskie, zaangażowanie w życie publiczne, ale także odpowiadanie na potrzeby młodego pokolenia powinny mieć swoje podstawy w badaniach, a nie przekonaniach na temat tego, czego potrzebują i jacy są młodzi Polacy i młode Polki. Właśnie dlatego NIW – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego zaangażował się w badanie Stan Młodych. Jego wnioski posłużą m.in. do lepszego dopasowania programu Fundusz Młodzieżowy i innych rządowych programów dla organizacji pozarządowych do potrzeb młodych. Wierzę, że wyniki badania będą także ważnym punktem odniesienia w tworzeniu polskiej polityki młodzieżowej.

Już pierwszy rzut oka na badanie pokazuje, że młodzi wcale nie są biernymi odbiorcami rzeczywistości. Aż 80% widzi wartość zaangażowania społecznego, a 35% młodych do tego nie czuje, że ma wpływ na politykę. Większość młodych, niezależnie od poglądów politycznych uważa, że w pracy ważniejsze jest poczucie sensu i możliwość godzenia jej z życiem prywatnym, niż samo wynagrodzenie.

Zapraszam do lektury badania i współpracy przy tworzeniu systemowych rozwiązań wspierających aktywność młodych.

STAN MŁODYCH W POLSCE:

Ten etap w życiu młodych ludzi jest **pełen sprzecznych emocji** – z jednej strony 77% badanych uważa, że młodość to czas wielu możliwości, z drugiej 70% młodych odczuwa też stres. Badani w dorosłość wchodzi z nadzieją (37%) i entuzjazmem (18%), ale też z lękiem (25%) i niepewnością (49%).

Dorosłość to nie metryka, tylko niezależność. Dla badanych najważniejszym wyznacznikiem wejścia w dorosłość jest możliwość samodzielnego utrzymania się (56%). Tylko nieliczni wskazują na osiągnięcie pełnoletniości czy założenie rodziny.

Młodzi czują się związani z Polską. 76% uważa, że Polska jest dobrym krajem do życia, i to przekonanie deklarują niezależnie od płci, wieku czy preferencji partyjnych. 82% młodych czuje silny związek z Polską, a 48% deklaruje, że czuje odpowiedzialność za kraj.

Samotność to realny problem młodych w Polsce. Tylko 13% badanych nigdy jej nie doświadcza. Aż 38% przyznaje, że często lub zawsze doświadcza samotności mimo obecności innych ludzi wokół siebie.

Młode kobiety znacznie częściej niż młodzi mężczyźni **żyją w związkach**. W wieku 25–29 singlami jest 44% mężczyzn i tylko 21% kobiet. Młode kobiety znacznie częściej są małżonkami lub żyją w formalnych związkach.

Szkoła? Przestarzała, niedostosowana i nieprzygotowująca do dorosłości. 55% młodych opisuje szkołę jako instytucję „przestarzałą”, 52% uważa, że nie przygotowała ich ona do wejścia w dorosłość. Ponad 70% badanych twierdzi, że w systemie edukacji brakuje odpowiedniej edukacji zdrowotnej, seksualnej, cyfrowej i komunikacyjnej.

Praca ma dawać sens i przestrzeń na życie prywatne. 61% młodych woli mniej zarabiać, ale czuć sens swojej pracy. Dla 76% godzenie życia prywatnego z zawodowym jest ważniejsze niż wysokość wynagrodzenia.

Młodzi chcą **sprawiedliwości, ale nie wysokich podatków**. Choć 50% badanych postrzega zbyt duże nierówności między bogatymi a biednymi jako realne zagrożenie dla społeczeństwa, to aż 70% uważa, że państwo nakłada zbyt duży ciężar podatkowy na tych, którzy osiągnęli sukces.

Zaufanie do państwa? Nie, raczej do bliskich. 65% młodych uważa, że w kryzysowej sytuacji mogą liczyć tylko na siebie i swoich najbliższych. Tylko 35% ufa, że pomoże im państwo. Aż 81% badanych twierdzi, że rząd bardziej troszczy się o starszych, niż o młodych obywateli.

Młodzi są optymistyczni co do przyszłości – ale **boją się o emeryturę**. 90% wierzy, że będą żyć na równym lub wyższym poziomie niż ich rodzice, a 51% ocenia swoją sytuację finansową jako stabilną. Jednocześnie 56% młodych obawia się, że nie będzie miało za co żyć na emeryturze – i są to głównie kobiety (65%).

Młodzi chętnie angażują się społecznie – pod warunkiem, że mają na to czas. Aż 80% badanych uważa, że wolontariat i aktywizm pozwalają robić coś dobrego dla świata. 60% deklaruje, że chętnie angażowałoby się społecznie na większą skalę, gdyby miało na to więcej czasu.

Młodzi są zanurzeni w mediach społecznościowych – ale czują, że nie mają nad tym pełnej kontroli. 1/3 młodych przyznaje, że ma problem z odróżnieniem prawdy od fałszu w Internecie, a 74% uważa, że szkoła niewystarczająco przygotowuje ich do bezpiecznego poruszania się w cyfrowym świecie.

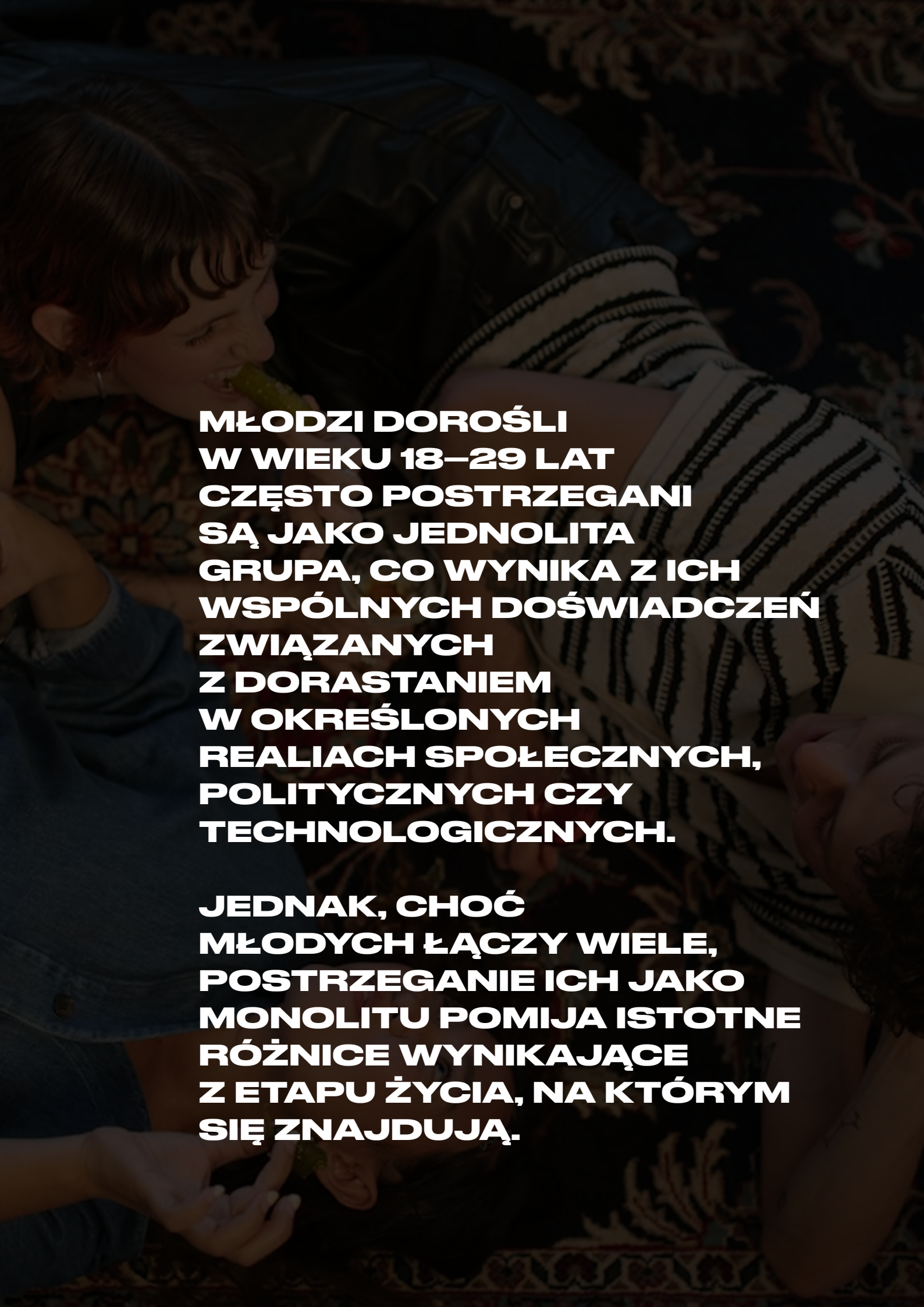
WSTĘP

Młodzi stanowią wyjątkową grupę społeczną. Nie znają Polski sprzed wstąpienia do Unii Europejskiej, swojej codzienności bez technologii i w większości nie pamiętają Polski pod rządami innych partii niż Prawo i Sprawiedliwość oraz Koalicja Obywatelska. Swobodniej niż ich rodzice i dziadkowie poruszają się po świecie, znają języki obce, co daje im dostęp do zupełnie innych możliwości. Jednocześnie jest to grupa relatywnie mało liczna – osoby w wieku 18-29 stanowią około 12% populacji (GUS, 2023), a ze względu na niski współczynnik urodzeń, liczba młodych nie będzie w najbliższej przyszłości dynamicznie wzrastać. Są więc **wyjątkową grupą, której nie można pominąć, ale której politycy poświęcają relatywnie niewiele uwagi.**

Młode Polki i młodzi Polacy wchodzili w dorosłość w rzeczywistości naznaczonej licznymi kryzysami – zmiana klimatu, pandemia COVID-19, rosyjska agresja na Ukrainę i powiązane z tym spowolnienie gospodarcze to tylko niektóre wydarzenia, które ukształtowały ich spojrzenie na świat. Pomimo czasów ciągłej niepewności i zmian, młodych nie ogarnął defetyzm. Nie wydają się skrajnie pesymistyczni, zbuntowani ani zrezygnowani. Jacy są więc młodzi? Kim są? Jak wygląda wchodzenie w dorosłość w Polsce XXI wieku? Jak widzą Polskę teraz i w przyszłości? Dane pochodzące z badania ilościowego na reprezentatywnej próbie 1002 Polek i Polaków w wieku 18-29 lat dostarczają kompleksowego obrazu najmłodszej grupy wyborców, chcących wziąć dorosłość w swoje ręce.

**kim są
młodzi**

**MŁODZI DOROŚLI
W WIEKU 18–29 LAT
CZĘSTO POSTRZEGANI
SĄ JAKO JEDNOLITA
GRUPA, CO WYNIKA Z ICH
WSPÓLNYCH DOŚWIADCZEŃ
ZWIĄZANYCH
Z DORASTANIEM
W OKREŚLONYCH
REALIACH SPOŁECZNYCH,
POLITYCZNYCH CZY
TECHNOLOGICZNYCH.**

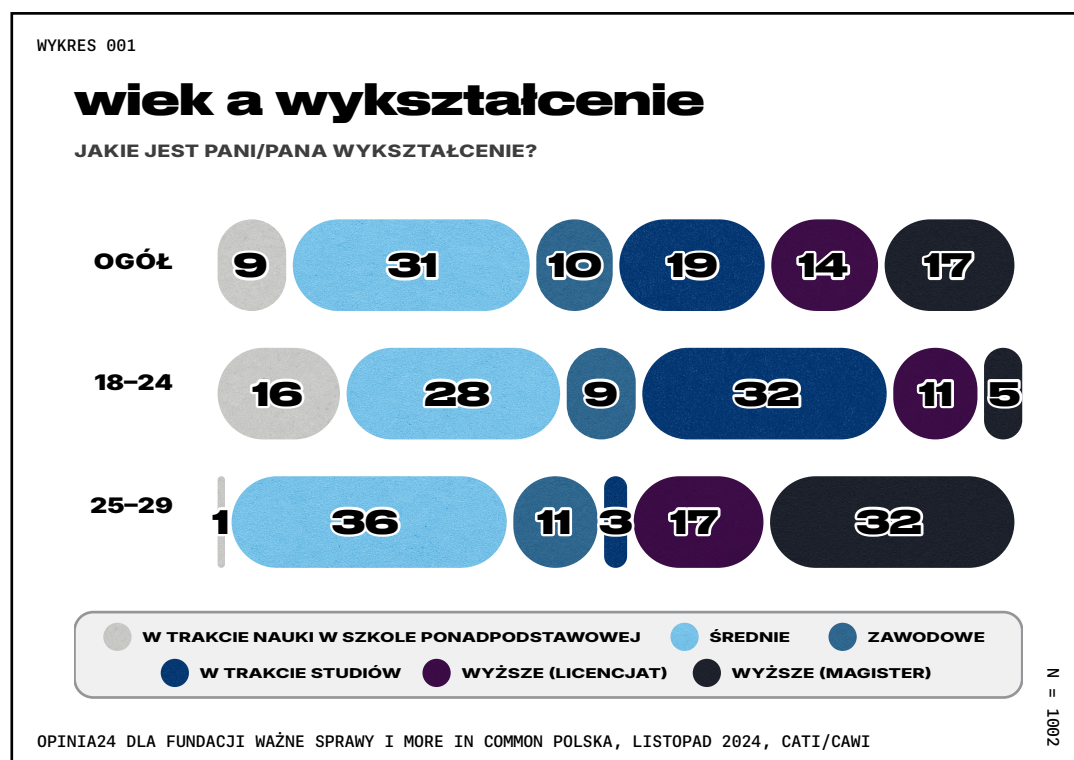
**JEDNAK, CHOĆ
MŁODYCH ŁĄCZY WIELE,
POSTRZEGANIE ICH JAKO
MONOLITU POMIJA ISTOTNE
RÓŻNICE WYNIKAJĄCE
Z ETAPU ŻYCIA, NA KTÓRYM
SIĘ ZNAJDUJĄ.**

Zrozumienie tej grupy jest kluczowe zarówno dla decydentów projektujących polityki publiczne, jak i pracodawców, organizacje obywatelskie czy badacze społecznych. Ich postawy, wartości i oczekiwania kształtują nie tylko teraźniejszość, ale i przyszłość Polski – to oni w najbliższych latach będą swoimi wyborami wyznaczać kierunki rozwoju kraju.

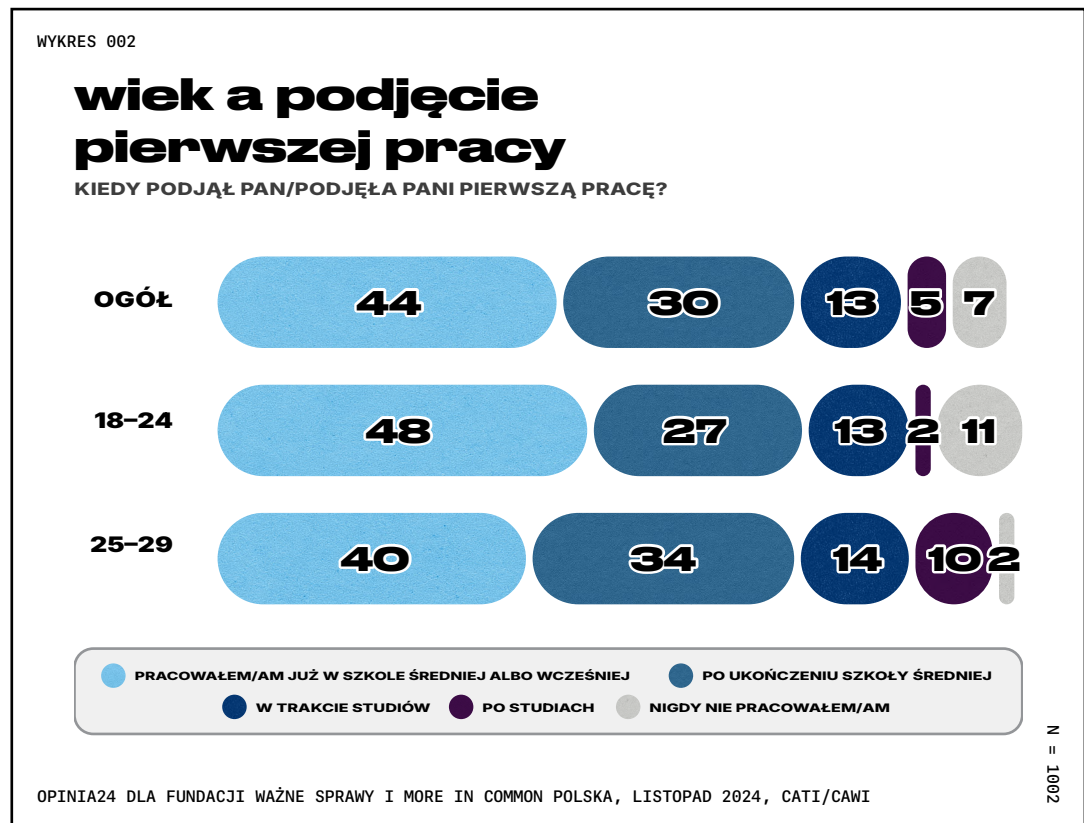
Dlatego w niniejszym badaniu, o ile często odnosimy się do tej grupy jako całości ze względu na bardzo podobne spojrzenie na różne zagadnienia, nierzadko przyglądamy się też węższym podgrupom, np. wiekowym, by lepiej uchwycić ich specyfikę.

Przyjętym przez nas rozwiązaniem jest **podział na respondentów w wieku 18–24 lata oraz 25–29 lat**. Pierwsza podgrupa to często licealiści i studenci, a także osoby dopiero rozpoczynające swoją ścieżkę zawodową, które nadal mogą poszukiwać aktywnie własnej tożsamości. Druga natomiast obejmuje młodych dorosłych, którzy w większości zdążyli już zakończyć swoją przygodę z edukacją i oddali się wyłącznie pracy, często myślą o stabilizacji, a ich priorytety mogą znacząco różnić się od tych, które dominują wśród ich młodszych kolegów i koleżanek.

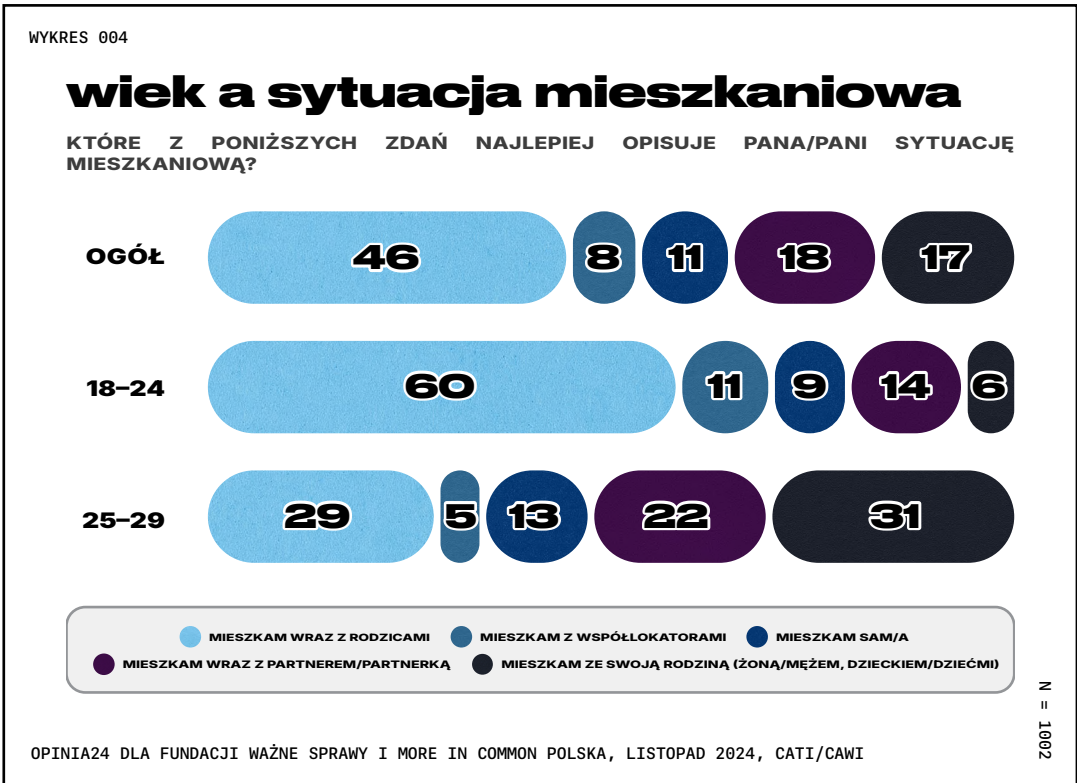
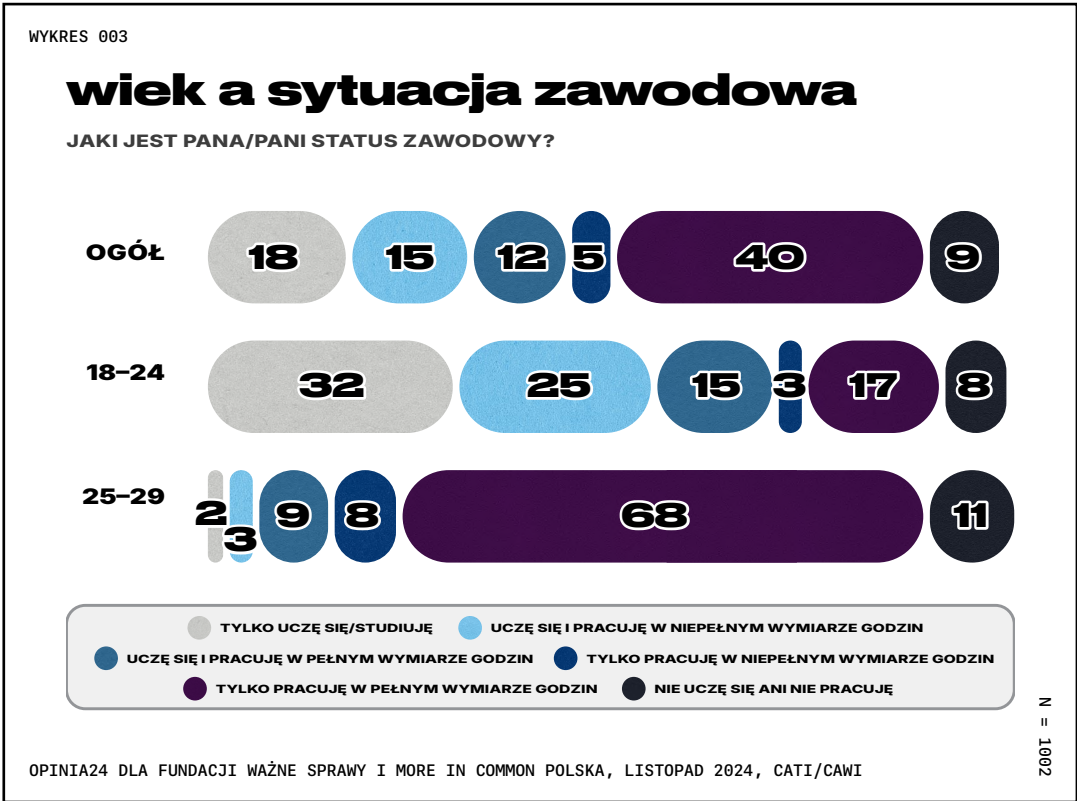
Widzimy to między innymi w ich wykształceniu. Znaczący odsetek (16%) osób w wieku 18–24 jest nadal w trakcie nauki w liceum ogólnokształcącym, technikum lub szkole branżowej. Wśród osób w wieku 25–29 to jedynie 1%. Na podobnej zasadzie kształtuje się kwestia wyższego wykształcenia, które ma 16% osób w wieku od 18 do 24 lat (11% licencjat, 5% magister) i 49% osób w wieku od 25 do 29 lat (17% licencjat, 32% magister).

Podobnie wygląda kwestia różnic w sytuacji mieszkaniowej tych podgrup. Z rodzicami mieszka 60% osób w przedziale wiekowym 18–24 lat i 25% osób w przedziale 25–29 lat. Młodzi do 24 roku życia dwa razy częściej mieszkają ze współlokatorami (11% vs. 5%) i ponad dwa razy rzadziej dzielą gospodarstwo domowe ze swoim stałym partnerem czy partnerką lub żoną czy mężem (20% vs. 53%). Co ciekawe, pomimo rozdzwieniu w sytuacji mieszkaniowej i edukacyjnej, nie widzimy dużych różnic w momencie podjęcia pierwszej pracy przez przedstawicieli tych dwóch grup wiekowych. Zarówno młodszy młodzi jak i nieco starsi młodzi w zdecydowanej większości pracowali w jakiejś formie już w szkole średniej albo zaraz po jej ukończeniu.

Pomimo bardzo zbliżonego obrazu wejścia na rynek pracy, obecna sytuacja zawodowa młodszych przedstawicieli tej grupy wiekowej kształtuje się zupełnie inaczej niż starszych. 40% osób w wieku od 18 do 24 w jakiś sposób łączy naukę z pracą, podczas gdy robi to jedynie 12% osób w wieku od 25 do 29 lat. Dla tych starszych codziennością jest przede wszystkim praca w pełnym wymiarze godzin (68%), dla młodszych wciąż nauka (w sumie 72%).

Kolejną różnicą między grupą młodszych i starszych młodych jest ich sytuacja mieszkaniowa. Nie jest zaskoczeniem, że większość osób w wieku 18-24 wciąż

mieszka z rodzicami – szczególnie dotyczy to osób mieszkających na wsiach i w małych miejscowościach. W przypadku starszej grupy wiekowej sytuacja wygląda zgoła inaczej. Choć nadal niemal 1/3 badanych w wieku 25–29 dzieli przestrzeń życiową z rodzicami, znacznie większa ich część (53%) mieszka już ze swoimi partnerami lub małżonkami.

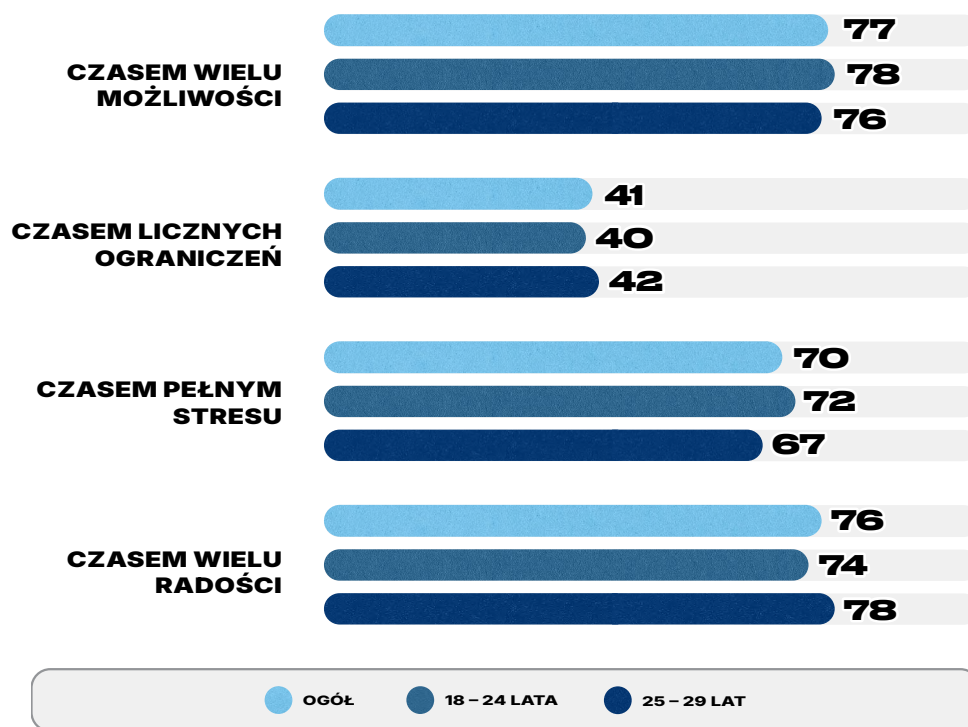
Co za tym idzie, inaczej wygląda też życie prywatne młodych – osoby w wieku 25–29 lat w większym stopniu sformalizowały już swoje związki. 30% z nich jest w związku małżeńskim, w porównaniu z 6% osób w wieku 18–24.

Czymś, co łączy te dwie podgrupy wiekowe, jest codzienne doświadczenie i interpretacja obecnego czasu w życiu. Dla młodych Polek i młodych Polaków wydaje się on momentem licznych sprzeczności. Dla zdecydowanej większości jest to **czas wielu możliwości** (77%) i **wielu radości** (76%). Jednocześnie bardzo podobna ilość osób przyznaje, że jest to też **czas pełen stresu** (70%), a dla dwóch piątych również **czas licznych ograniczeń**. To pokazuje, że wchodzenie w dorosłość w Polsce XXI wieku jest procesem złożonym, na który nakłada się zarówno poczucie ograniczeń, jak i możliwości, a radość nie jest pozbawiona niepokoju. Dobrze oddają to również emocje,

WYKRES 005

ocena obecnego czasu w życiu

NA ILE UWAŻA PAN/PANI, ŻE OBECNY CZAS W PANA/PANI ŻYCIU JEST...

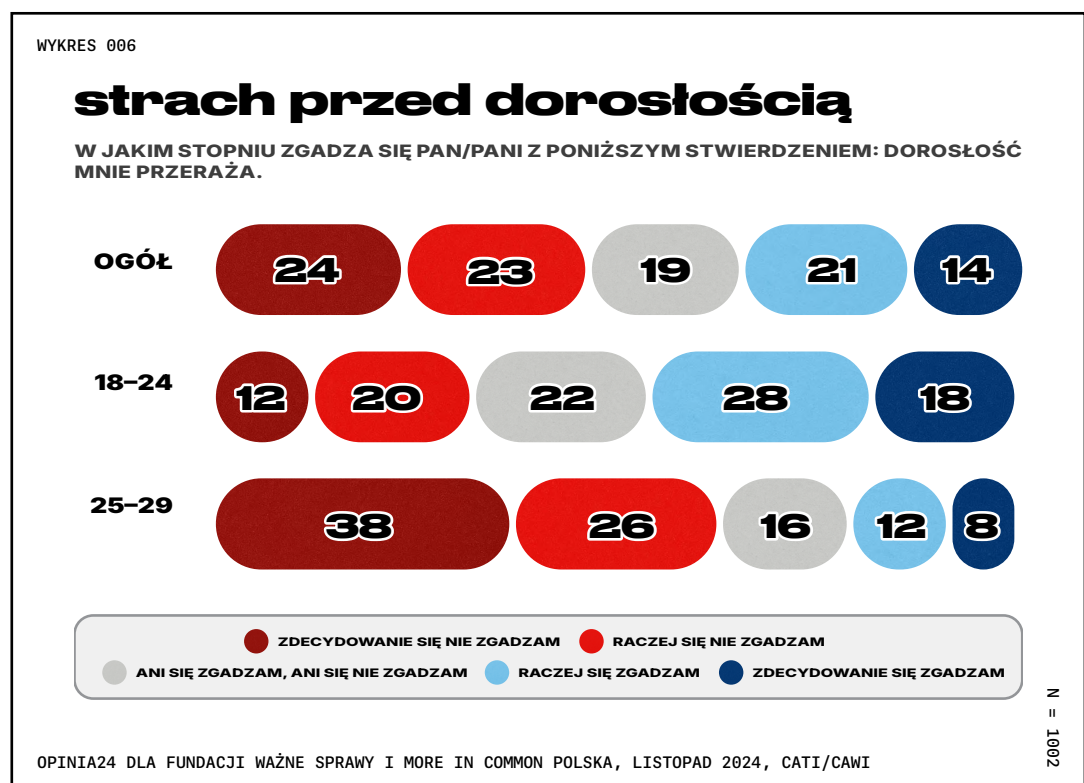
N = 1002

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

które towarzyszą im, kiedy myślą o dorosłości. Wśród najczęściej wskazywanych znalazły się jednocześnie niepewność (49%), nadzieja (37%), lęk (25%) i entuzjazm (18%). **Młode kobiety częściej niż młodzi mężczyźni przyznają się do niepewności (54% vs. 44%) i lęku (37% vs. 15%).** Ten drugi jest wśród kobiet drugą najczęściej wskazywaną emocją, wśród mężczyzn - piątą. W przypadku pozostałych emocji nie zaobserwowaliśmy dużych różnic.

Doświadczenie codzienności w tym wieku jest czymś, co silnie łączy młodych, ale stosunek do dorosłości z kolei ewidentnie ich różni. 46% osób w wieku od 18 do 24 lat i 20% osób w wieku od 25 do 29 lat przyznaje, że dorosłość ich przeraża. Siła, z jaką obie podgrupy nie zgadzają się z tym stwierdzeniem szczególnie zwraca uwagę. Różnica w odpowiedziach przeczących między poszczególnymi grupami respondentów wynosi aż 32 punkty procentowe i pokazuje, że prawdopodobnie wraz z upływem lat młodzi zyskują więcej pewności w doświadczeniu prowadzenia dorosłego życia.

Pomimo tego lęku, młodym nie brakuje optymizmu. Zdecydowana większość (71%) jest przekonana, że poradzi sobie w życiu, a to przekonanie tylko umacnia się wraz z wiekiem. Różnica pomiędzy tymi podgrupami wynosi 17 punktów procentowych (18-24: 63%, 25-29: 80%).

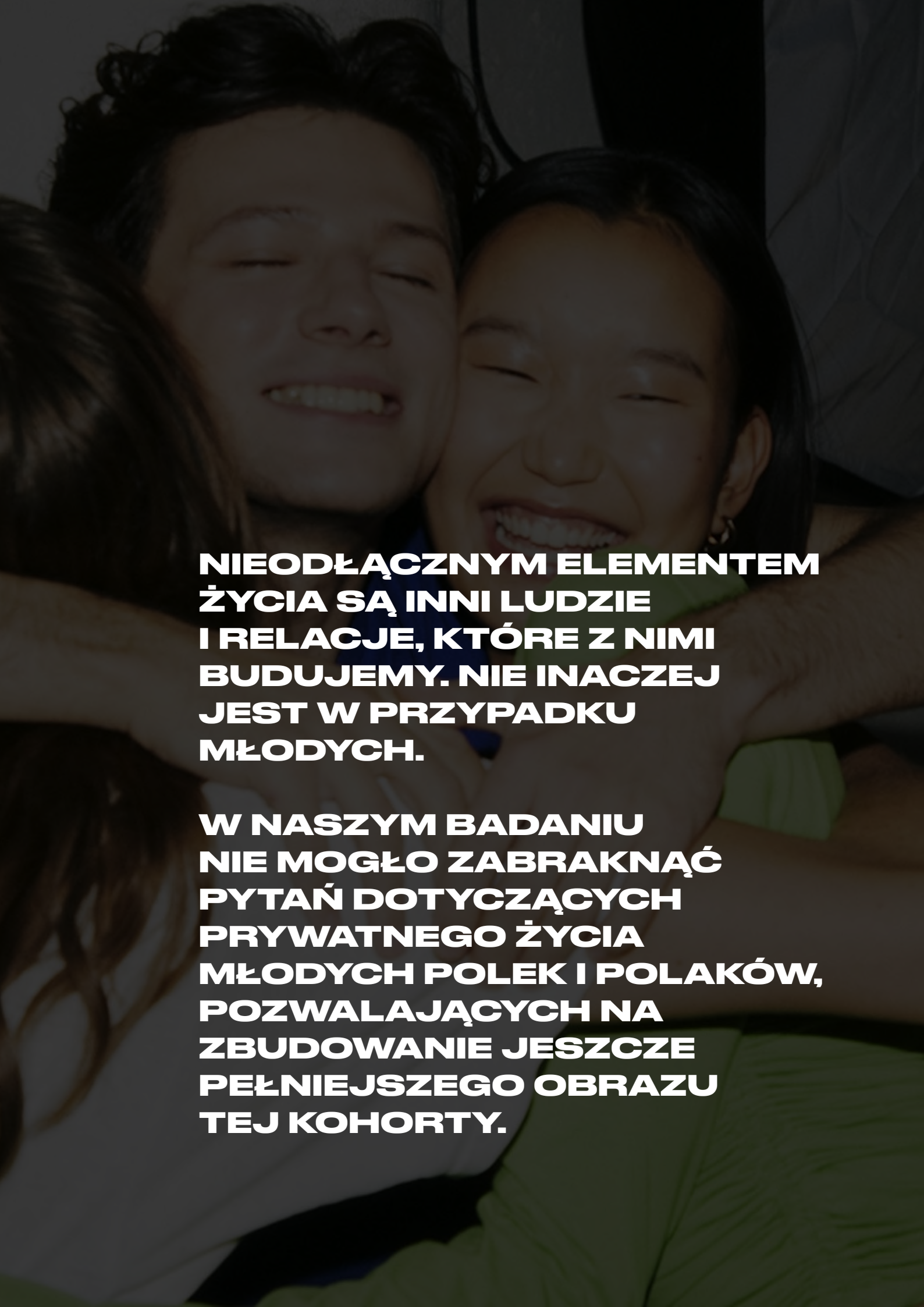
Warto jednak zaznaczyć, że chociaż uczucia związane z wejściem w dorosłość są różne, to młodzi są zgodni co do charakterystyk, które ją wyznaczają. Jednoznacznie odrzucają formalne wyznaczniki wejścia w dorosłość, jak ukończenie 18 lat. Najlepszymi wyznacznikami są dla nich **możliwość samodzielnego utrzymania się** oraz **dojrzałość psychiczna**.

Widzimy zatem, że młodzi to niezupełnie jednorodna grupa. Wiele ich łączy, ale niemniej dzieli. Na przestrzeni przeszło dekady, którą wzięliśmy pod lupę, następuje bardzo dużo zmian w życiu młodych ludzi. Ich codzienność przechodzi ze skupionej głównie na nauce do opartej przede wszystkim na pracy. Zmienia się ich sytuacja mieszkaniowa, a nierzadko również prywatna. Radzą sobie z lękiem związanym z dorosłością i szybko nabierają coraz większej pewności siebie.

relacje młodych

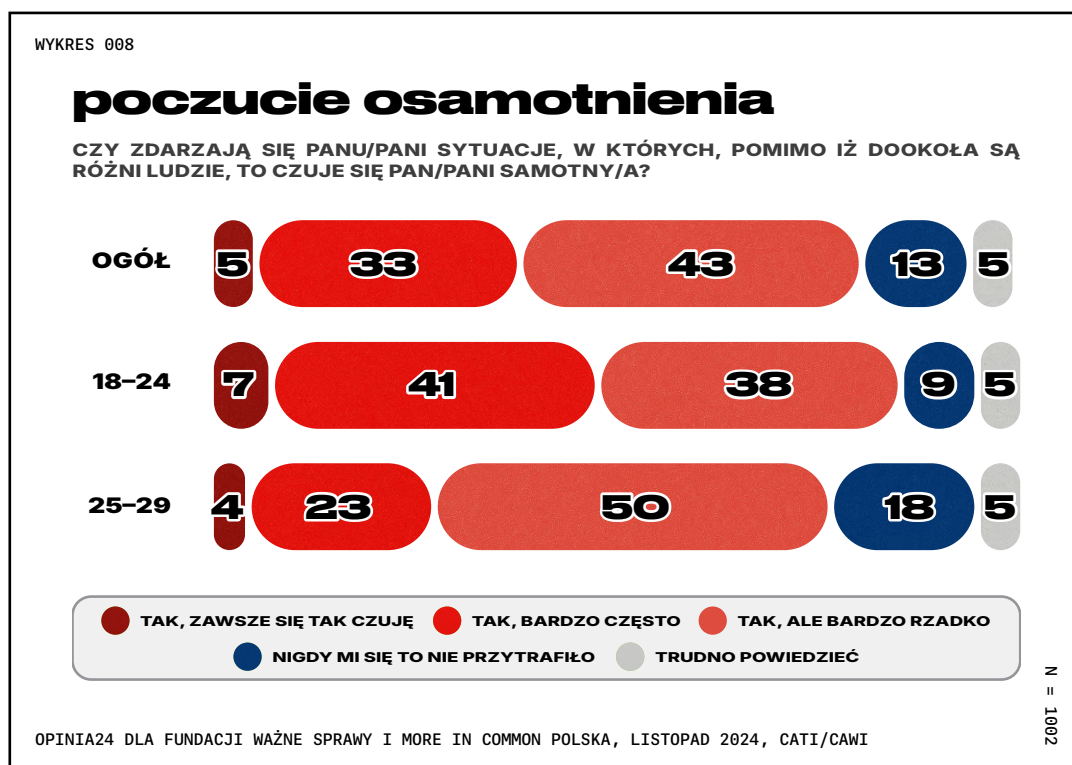

**NIEODŁĄCZNYM ELEMENTEM
ŻYCIA SĄ INNI LUDZIE
I RELACJE, KTÓRE Z NIMI
BUDUJEMY. NIE INACZEJ
JEST W PRZYPADKU
MŁODYCH.**

**W NASZYM BADANIU
NIE MOGŁO ZABRAKNAĆ
PYTAŃ DOTYCZĄCYCH
PRYWATNEGO ŻYCIA
MŁODYCH POLEK I POLAKÓW,
POZWALAJĄCYCH NA
ZBUDOWANIE JESZCZE
PEŁNIEJSZEGO OBRAZU
TEJ KOHORTY.**

SIECI WSPARCIA

Wśród młodych Polek i Polaków dość powszechnym jest poczucie osamotnienia. 38% respondentów przyznało, że często lub zawsze czują się samotni mimo obecności innych ludzi wokół. Wyraźnie widoczna jest różnica pomiędzy podgrupami wiekowymi. Młodszy respondenci doświadczają poczucia osamotnienia znacznie częściej niż ci nieco starsi.

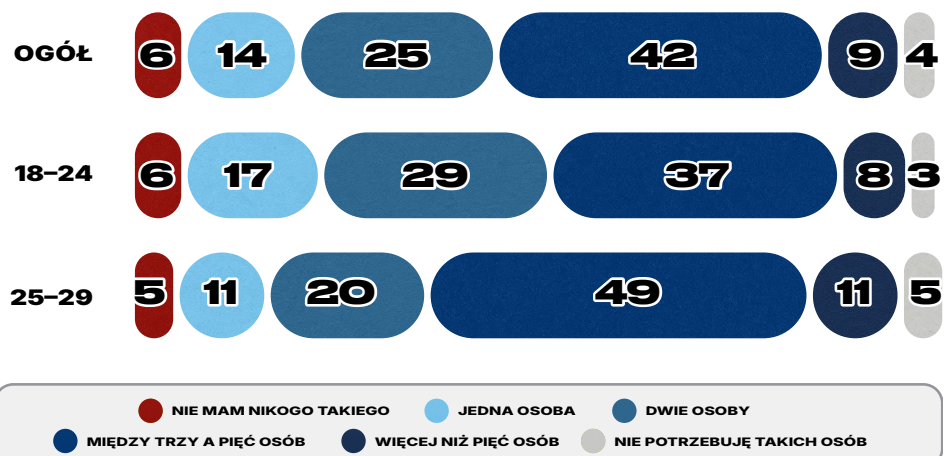

Młodzi należący do tych dwóch podgrup wiekowych mają też nieco inaczej wyglądające sieci wsparcia, choć jedni i drudzy zapytani o liczbę bliskich, z którymi można podzielić się problemami, najczęściej wskazują między trzy a pięć osób. Młodszy respondenci częściej wskazywali na mniejszą liczbę takich bliskich – jedną lub dwie. Wyraźnie widać, że obecność sieci wsparcia w życiu młodych Polek i Polaków jest dla nich ważna. Jedynie 4% oznajmiło, że nie potrzebuje w swoim życiu takich osób.

WYKRES 009

sieć wsparcia

KAŻDY CZŁOWIEK MA CZASEM PROBLEMY OSOBISTE. ILE JEST OSÓB, Z KTÓRYMI MOŻE PAN/PANI POROZMAWIAĆ O SWOICH PROBLEMACH?

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1002

Młodzi czują się też silnie związani ze swoją rodziną i przyjaciółmi. Obserwowaliśmy to zarówno w odpowiedziach na pytanie o bezpośrednie poczucia związku, jak i w odpowiedziach na pytanie dotyczące możliwości polegania na rodzinie i traktowania przyjaciół na równi z członkami rodziny. **Ponad trzy czwarte badanych przyznało, że w trudnych sytuacjach może liczyć na swoją rodzinę.** Dla 71% niektórzy przyjaciele są jak rodzina i jest to uniwersalne doświadczenie naszych respondentów, bez względu na wiek oraz płeć.

RELACJE ROMANTYCZNE

Spojrzenie młodych na relacje rodzinne i przyjacielskie uzupełniliśmy również o relacje romantyczne. Młodzi mężczyźni znacznie częściej niż młode kobiety pozostają singlami - to większość badanych w wieku 18-24 (55%) i niemal połowa w wieku 25-29 (44%). Kobiety znacznie częściej deklarują, że są w związku romantycznym, przy czym jest to przede wszystkim związek nieformalny dla młodszej kohorty wiekowej (53%), a wraz z wiekiem przychodzi dla nich czas na formalizację relacji - 41% kobiet w wieku 25-29 jest w związku małżeńskim.

”

Młode Polki i młodzi Polacy doświadczają paradoksu współczesnych relacji – z jednej strony pragną bliskości, z drugiej coraz częściej czują się samotni. W świecie cyfrowych interakcji i kultury indywidualizmu budowanie głębokich, stabilnych więzi staje się wyzwaniem. Nie chodzi tylko o brak osoby partnerskiej, ale o trudność w znalezieniu relacji, która odpowiada nowym wartościom: partnerstwu, równości i emocjonalnej dojrzałości.

Widać, że młode pokolenie redefiniuje miłość i związki – nie szuka już wyłącznie stabilizacji, ale też autentyczności i przestrzeni na rozwój. Coraz rzadziej formalizuje relacje, odrzuca sztywne podziały ról i otwiera się na alternatywne modele bliskości. Ta zmiana rodzi jednak nowe dylematy – jak budować zaangażowanie bez presji społecznej? Jak radzić sobie z lękiem przed odrzuceniem w świecie, gdzie dostępność potencjalnych osób partnerskich jest nieograniczona, a jednocześnie relacje bywają powierzchowne?

Choć młodzi doceniają wsparcie bliskich, coraz częściej towarzyszy im poczucie osamotnienia. Długoterminowo może to wpływać na ich dobrostan psychiczny i jakość życia intymnego. Kluczowe staje się rozwijanie umiejętności emocjonalnych, uczenie się otwartej komunikacji i budowanie relacji w sposób świadomy, a nie pod wpływem społecznych oczekiwań czy lęku przed samotnością.

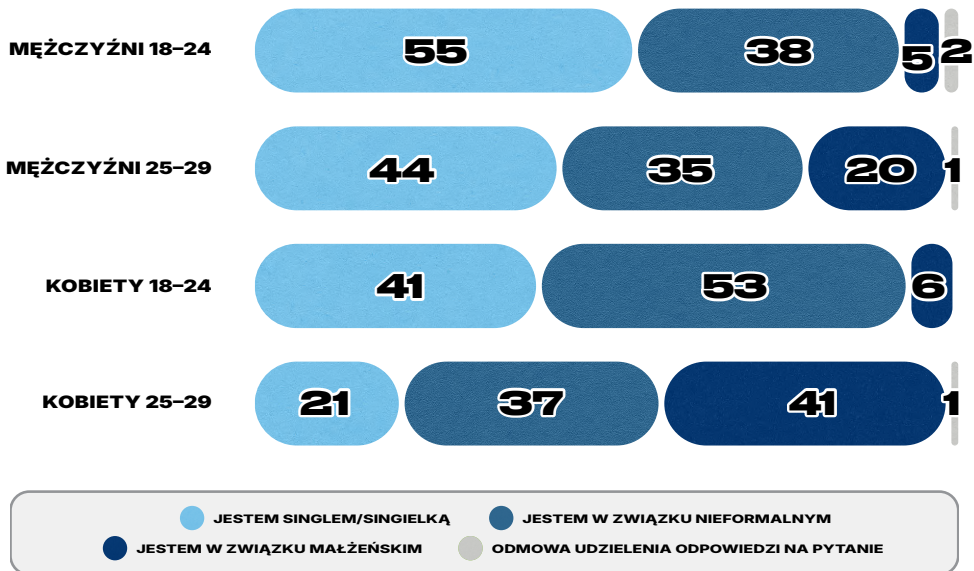
– **PATRYCJA WONATOWSKA, FUNDACJA SEXED.PL**

”

WYKRES 010

sytuacja osobista młodych

KTÓRA Z PONIŻSZYCH OPCJI NAJLEPIEJ OPISUJE PANA/PANI SYTUACJĘ OSOBISTĄ?

N = 1002

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

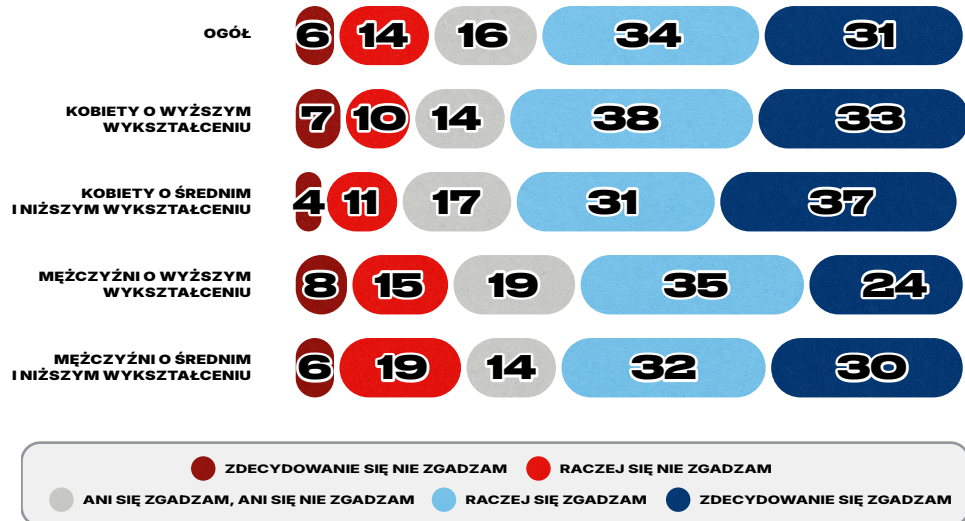
65% młodych uważa, że w dzisiejszych czasach trudno znaleźć odpowiedniego partnera/odpowiednią partnerkę. Największe różnice obserwujemy pomiędzy kobietami a mężczyznami o wyższym wykształceniu. Z danych GUS (2023) wynika, że w roku akademickim 2020/2021 prawie dwa razy więcej kobiet niż mężczyzn ukończyło studia. Tym samym, wśród osób o wyższym wykształceniu jest znacznie więcej kobiet, a co za tym idzie, trudniej jest im znaleźć partnera płci przeciwnej z takim samym poziomem edukacji.

Młodzi najczęściej poznają swoich partnerów lub swoje partnerki przez znajomych lub rodzinę (24%) oraz przez aplikację randkową lub Internet (23%), co odpowiada światowym trendom (Yau, 2024). Warte uwagi jest również to, że **młode Polki rzadziej są singielkami niż mężczyźni** (33% vs. 50%) oraz prawie dwa razy częściej są już w związku małżeńskim (21% vs. 12%).

WYKRES 011

znalezienie odpowiedniego partnera / partnerki

W JAKIM STOPNIU ZGADZA SIĘ PAN/PANI Z TYM STWIERDZENIEM: MAM POCZUCIE, ŻE W DZISIEJSZYCH CZASACH TRUDNO ZNALEŻĆ ODPOWIEDNIEGO PARTNERA/ ODPOWIEDNIĄ PARTNERKĘ.

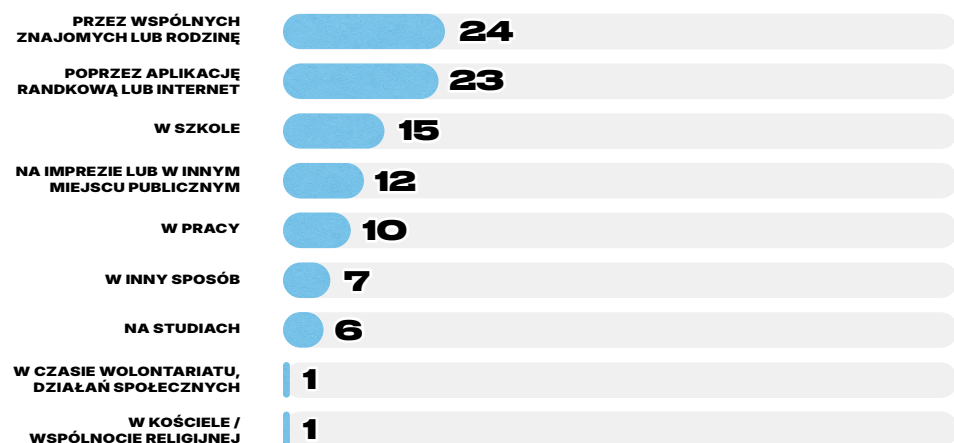
OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1002

WYKRES 012

miejsce poznania partnera / partnerki

GDZIE POZNAŁ/A PAN/PANI SWOJEGO OBECNEGO PARTNERA/OBECNĄ PARTNERKĘ?

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

n = 582 (N = 1002)

Młode Polki i młodzi Polacy w większości odrzucają tradycyjne podejście do relacji romantycznych. 55% uważa, że nie trzeba formalizować związku, by móc go nazwać rodziną – 28% jest przeciwnego zdania. 59% uważa, że tradycyjny podział ról, w którym kobieta zajmuje się domem, a mężczyzna utrzymuje rodzinę, należy do przeszłości. Ten pogląd charakteryzuje młode kobiety częściej niż młodych mężczyzn (65% vs. 52%). W sumie 21% nie zgadza się z tym stwierdzeniem, tym razem częściej są to mężczyźni niż kobiety (25% vs. 17%). 29% uważa, że powinno się wziąć ślub zanim będzie się miało dzieci. Takiej potrzeby nie widzi z kolei 47% badanych.

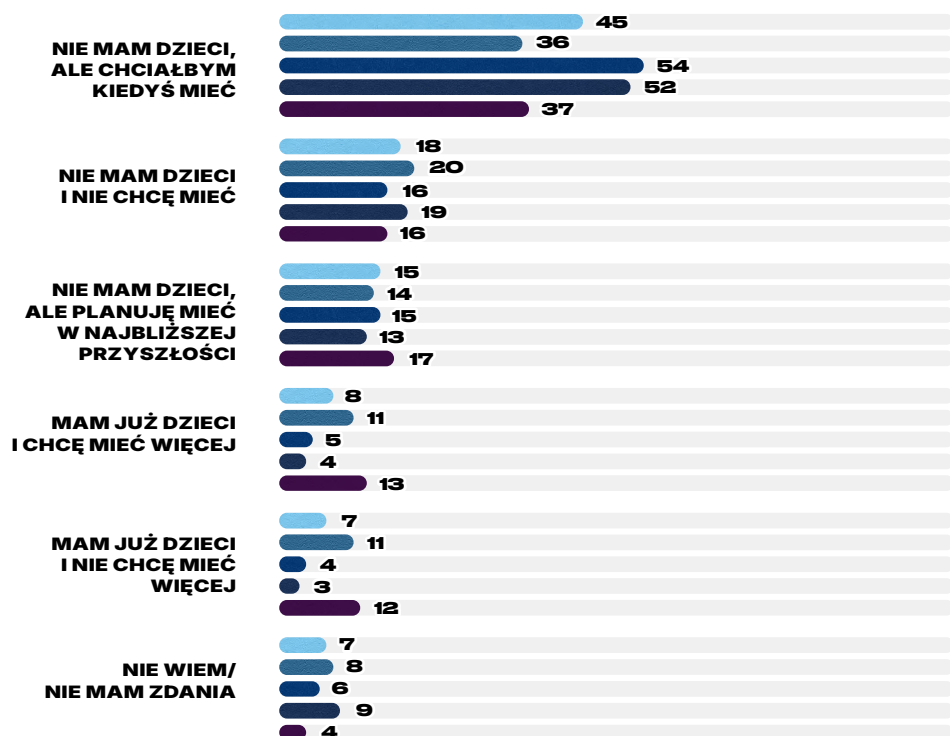
PRZYSZŁA RODZINA

Innym obszarem, w którym widać odejście młodych od dawnych zasad i norm, jest kwestia posiadania potomstwa. O ile większość osób bezdzietnych przyznaje, że chciałoby mieć dzieci niedługo lub kiedyś (60%), **odsetek tych, którzy dzieci nie mają i nie chcą ich mieć w przyszłości jest niemały i wynosi 18%.** Nieco częściej

WYKRES 013

stosunek do posiadania potomstwa

JAKI JEST PANA/PANI STOSUNEK DO POSIADANIA POTOMSTWA?

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1062

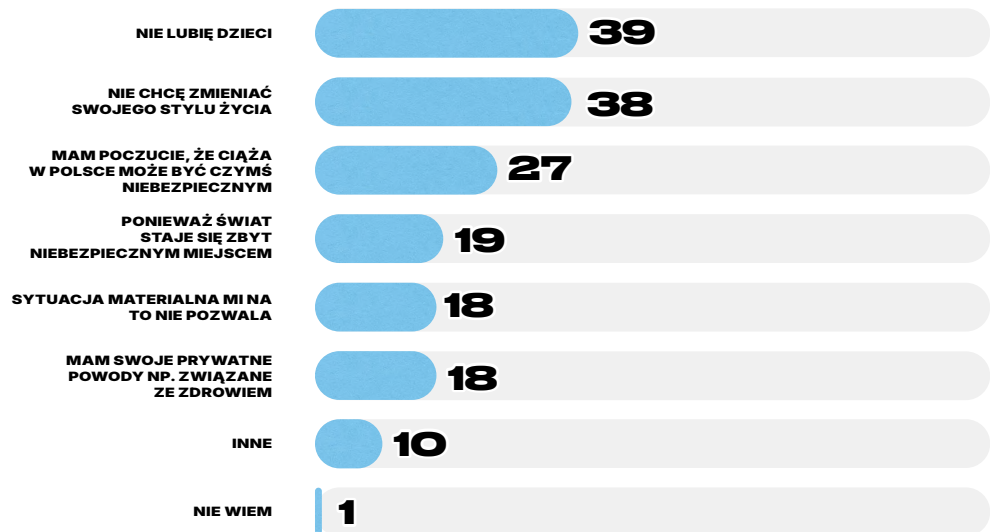
na takim stanowisku stoją kobiety niż mężczyźni. Wśród tych, którzy chcieliby kiedyś zostać rodzicami, najbardziej preferowanym modelem rodziny jest 2+2 (59%) oraz 2+3 (23%). Tylko jedno dziecko chciałoby mieć jedynie 12% badanych.

Brak sympatii do dzieci jest głównym powodem niechęci do ich posiadania. Prawie tak samo często młodzi przyznają, że **nie chcą mieć dzieci, ponieważ wiązałoby się to ze zmianą swojego stylu życia oraz ze względu na to, że ich zdaniem ciąża w Polsce może być czymś niebezpiecznym**. Nasze wyniki pokazują, że główne powody niechęci młodych Polek i Polaków do posiadania dzieci nie są ekonomiczne, a bardziej kulturowe, związane z chęcią utrzymania konkretnego trybu życia i ryzyka ograniczeń płynących z roli rodzica. Ograniczony dostęp do przerywania ciąży wydaje się również istotną kwestią dla części młodych Polek i Polaków.

WYKRES 014

powody niechęci do posiadania dzieci

JAKIE SĄ GŁÓWNE POWODY, DLA KTÓREGO NIE CHCE PANI/PAN MIEĆ DZIECI?

n = 178 (N = 1002)

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

Z perspektywy sprawiedliwego społeczeństwa najważniejsze jest, by instytucje społeczne zapewniały wszystkim obywatelom równe podstawowe wolności oraz żeby ewentualne nierówności służyły poprawie życia grup w najgorszej sytuacji. Badanie potwierdza odchodzenie młodych ludzi od tradycyjnych wzorców relacji i rodzicielstwa, co jest widoczne nie tylko w Polsce, lecz także w innych krajach europejskich (np. w Finlandii, gdzie w ostatnich dekadach rośnie odsetek osób planujących pozostać bezdzietnymi). Może to sygnalizować wzrost swobody decydowania o własnym życiu prywatnym. Z punktu widzenia sprawiedliwie zorganizowanego społeczeństwa istotne jest, aby ten wybór był rzeczywiście wolny i dostępny wszystkim na jednakowych zasadach, niezależnie od warunków materialnych czy społecznych.

Raport wskazuje jednak, że niektórym osobom trudno w pełni korzystać z przysługujących im praw i swobód. Przykładem jest obawa przed ciążą czy restrykcyjnymi przepisami dotyczącymi jej przerwania, co zwłaszcza dla kobiet stanowi dodatkowe ryzyko i potencjalnie ogranicza faktyczny wybór rodzicielstwa. Jeśli część społeczeństwa jest narażona na dyskryminację czy nie ma realnego dostępu do usług medycznych, to mamy do czynienia z naruszeniem zasady równości szans – nawet jeśli formalnie przepisy zapewniają swobodę decyzji.

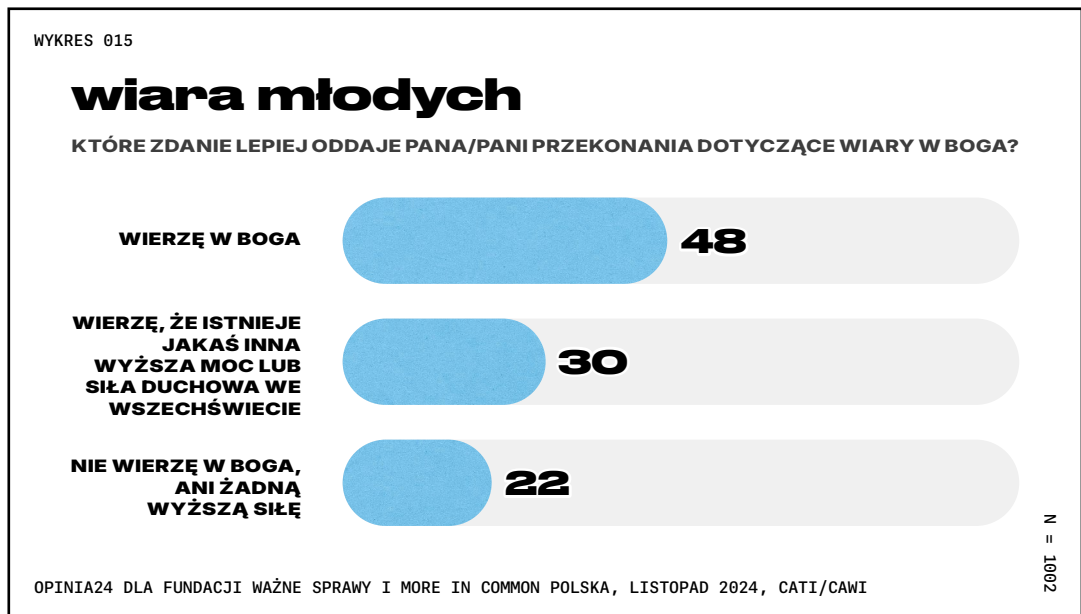
Fakt, że 18% młodych w ogóle nie planuje rodziny, może być wyrazem autentycznej wolności – o ile nie stoi za tym przymus czy przeszkody instytucjonalne. Jeśli obiektywne uwarunkowania (np. brak wsparcia okołoporodowego, ryzyko zdrowotne) utrudniają niektórym grupom korzystanie z opcji, które inni mają łatwiej dostępne, wymaga to zmiany polityki społecznej. Każdy powinien mieć równy start w realizacji własnej wizji dobrego życia.

– **DR HAB. RYSZARD SZARFENBERG, PROF. UCZ. UNIwersYTET WARSZAWSKI**

WIARA

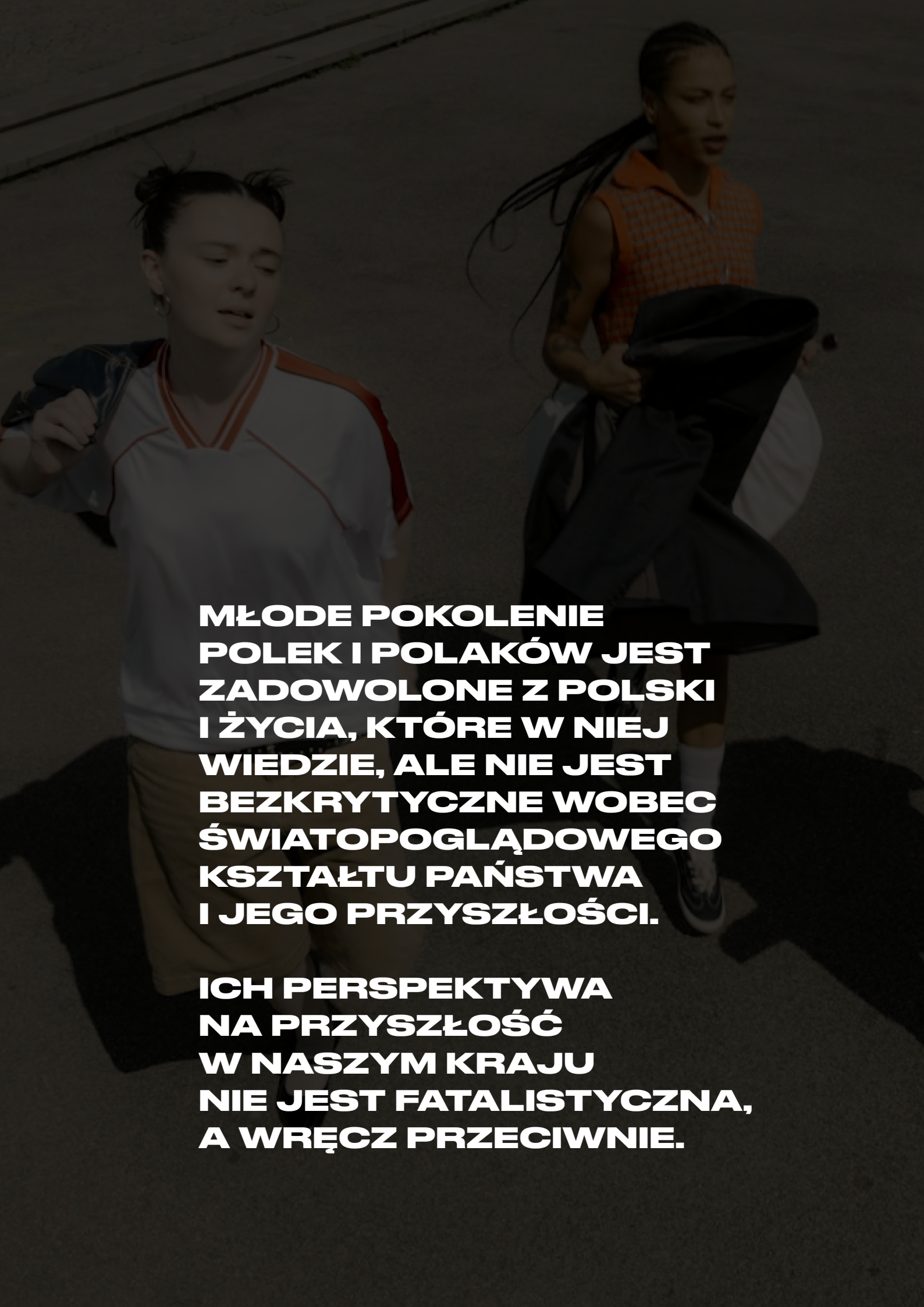
Innym zagadnieniem, w którym widzimy odejście młodych od tradycyjnych wartości, jest kwestia wiary i religii. 48% badanych w tej grupie wiekowej przyznało, że wierzy w Boga, ale niewielka większość (52%) nie odnajduje się w nauce Kościoła katolickiego. 30% wierzy, że istnieje jakaś moc lub siła wyższa we wszechświecie, ale nie Bóg, 22% nie wierzy w Boga ani żadną siłę wyższą. Co więcej, **młodzi w większości (64%) przyznają, że nie potrzebują religii, by wiedzieć co jest dobre, a co złe**. Mają własny kompas moralny, którym kierują się przy podejmowaniu decyzji.

Sprzeciw wobec tradycyjnych ról płciowych, norm rodzinnych czy religijnych ukazuje zmianę zachodzącą w młodym pokoleniu, choć **jest to raczej ewolucyjne odejście od dawnych zasad niż rewolucja**. Młodzi nie odrzucają całkowicie wartości obowiązujących w przeszłości, nie wszyscy stają do nich w opozycji, ale jednocześnie widać, że częściowo i stopniowo odchodzą one do lamusa.

**Polska
oczami
młodych**

A dark, semi-transparent image of two young women running outdoors. The woman in the foreground is wearing a white athletic top with orange and red trim and a tan skirt. The woman in the background is wearing an orange and white checkered sleeveless top and a black skirt. Both are carrying bags and appear to be in motion. The text is overlaid in white, bold, uppercase letters.

**MŁODE POKOLENIE
POLEK I POLAKÓW JEST
ZADOWOLONE Z POLSKI
I ŻYCIA, KTÓRE W NIEJ
WIEDZIE, ALE NIE JEST
BEZKRYTYCZNE WOBEC
ŚWIATOPOGLĄDOWEGO
KSZTAŁTU PAŃSTWA
I JEGO PRZYSZŁOŚCI.**

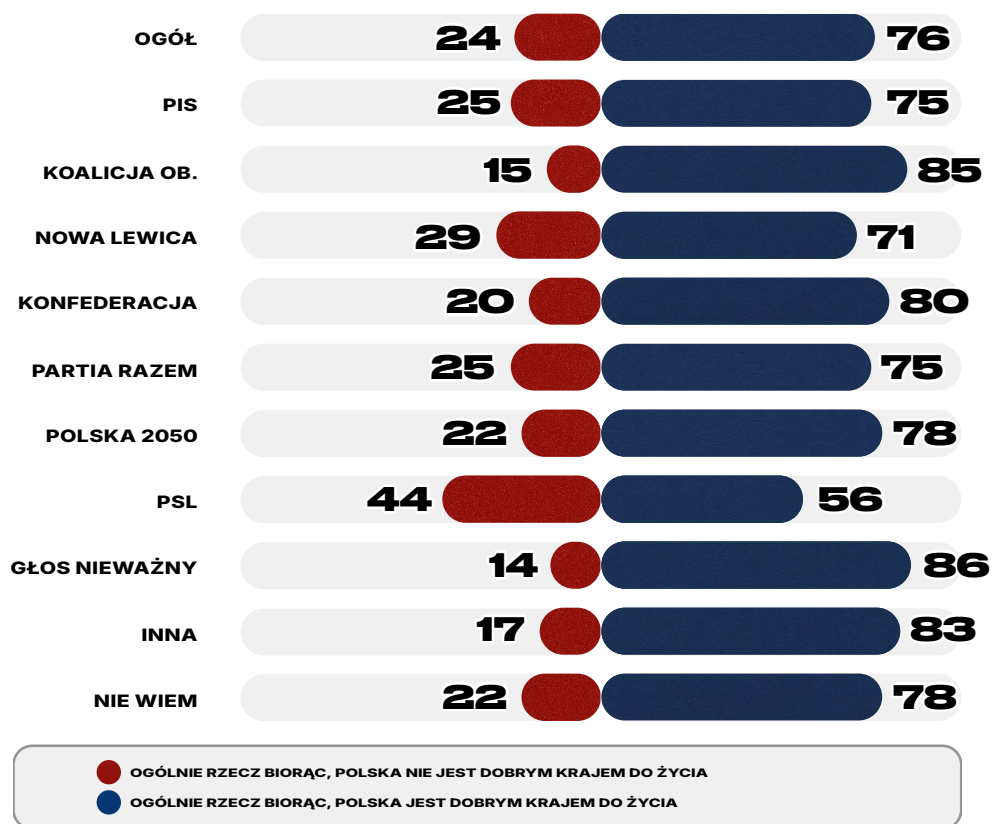
**ICH PERSPEKTYWA
NA PRZYSZŁOŚĆ
W NASZYM KRAJU
NIE JEST FATALISTYCZNA,
A WRĘCZ PRZECIWNIE.**

76% respondentów jest zdania, że ogólnie rzecz biorąc Polska jest dobrym krajem do życia. Najbardziej przekonani są o tym mieszkańcy dużych miast (86%), silniej młodzi mężczyźni (81%) niż młode kobiety (71%), ale nawet wśród nich ciężko mówić o niezadowoleniu z warunków życia w Polsce. Co ważne, o tym, że Polska to dobry kraj do życia, przekonana jest zdecydowana większość młodych wyborców wszystkich partii politycznych obecnych w polskim parlamencie. Można więc stwierdzić, że preferencje partyjne i to, kto w danym momencie sprawuje władzę, nie determinują tego, jak młodzi oceniają nasz kraj – co w dobie ostrej konkurencji politycznej bez wątpienia jest budującym wnioskiem. Jedynymi, którzy nieco się wyróżniają, są wyborcy Polskiego Stronnictwa Ludowego. Na przestrzeni całego badania są to osoby, które prezentują bardziej pesymistyczną postawę w porównaniu z innymi. Należy jednak zaznaczyć, że stanowili oni w badanej próbie bardzo niewielki odsetek (1,3%). Dla pełnego obrazu prezentujemy także te wyniki, jednak przestrzegamy przed wyciąganiem daleko idących wniosków na ich podstawie – niewielka ilość próby w tym wypadku uniemożliwia bowiem rzetelną analizę.

WYKRES 016

ocena życia w Polsce

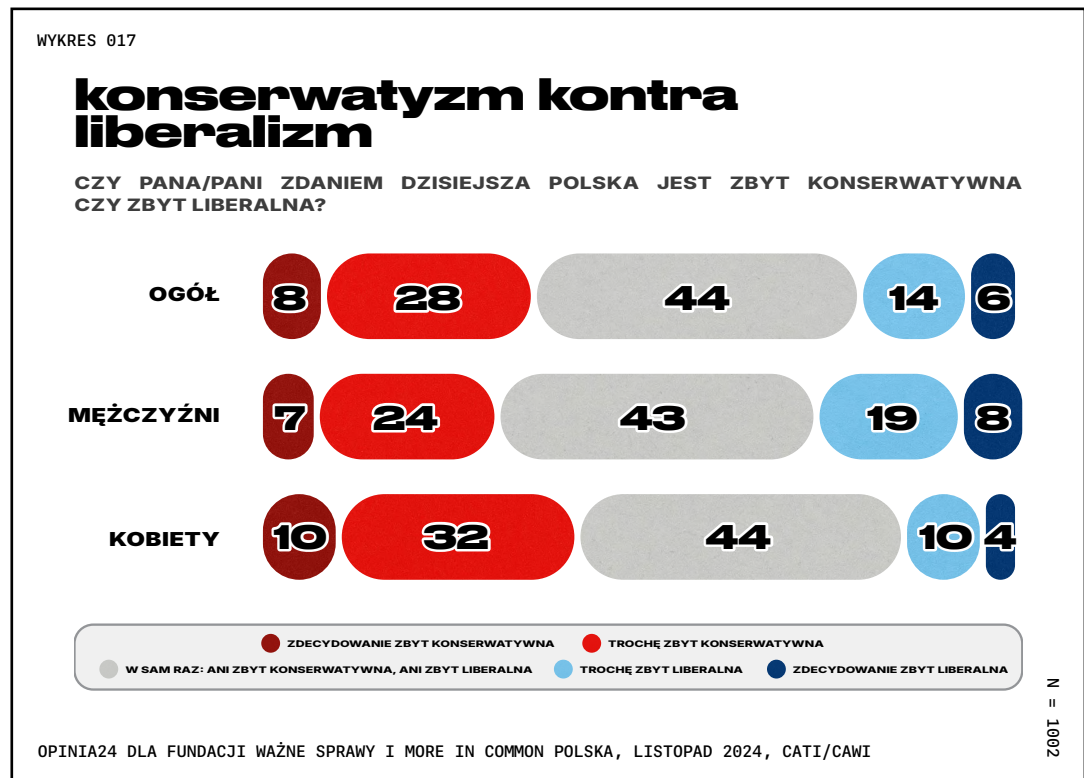
Z KTÓRYM STWIERDZENIEM ZGADZA SIĘ PAN/PANI W WIĘKSZYM STOPNIU?

NA WYKRESIE ZAPREZENTOWANO ZAGREGOWANE WYNIKI: ODPOWIEDZI 1-3 (BLIŻSZE STWIERDZENIU A) ORAZ ODPOWIEDZI 4-6 (BLIŻSZE STWIERDZENIU B).
 OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

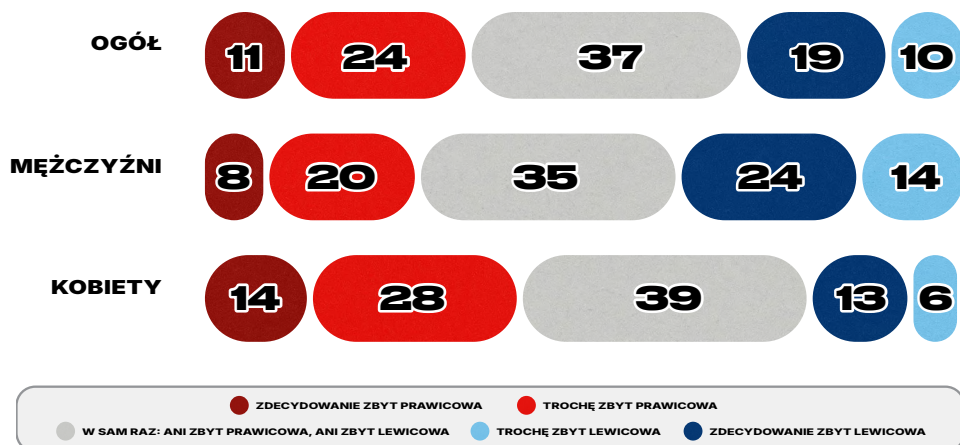
N = 1002

Zadowolenie młodych z ogólnej sytuacji kraju jest również widoczne w ocenie ideologicznego kształtu Polski. Zapytani o to, czy dzisiejsza Polska jest ich zdaniem zbyt konserwatywna czy zbyt liberalna, najczęściej wskazują odpowiedź „jest w sam raz” (44%). Najrzadziej tą odpowiedź wybierają wyborcy partii lewicowych (Nowej Lewicy oraz Razem). To oni najczęściej wskazują, że Polska jest zbyt konserwatywna. To przekonanie jest nieco łagodniejsze, ale nadal ewidentne, u wyborców Koalicji Obywatelskiej.

Nieco inaczej kształtują się odpowiedzi na pytanie o to, czy Polska jest dzisiaj zbyt prawicowa, czy zbyt lewicowa. Przy tak zadanyemu pytaniu odsetek osób, które nie mają żadnych zastrzeżeń, spada. Rośnie natomiast wyraźna różnica pomiędzy płciami. **Młode kobiety znacznie częściej niż młodzi mężczyźni uważają, że Polska jest dziś zbyt prawicowa (42% vs. 28%),** podobnie jak osoby już posiadające lub będące w trakcie zdobywania wyższego wykształcenia w porównaniu z osobami o wykształceniu zawodowym i średnim (różnica wynosi nawet 19 punktów procentowych). **Młodzi mężczyźni natomiast dwukrotnie częściej niż kobiety twierdzą, że dzisiejsza Polska jest zbyt lewicowa (38% vs. 19%)** i jest to najczęściej wskazywana przez nich odpowiedź. To przekonanie znajduje silne odzwierciedlenie w preferencjach partyjnych młodych, w których widzimy mężczyzn silnie faworyzujących Konfederację oraz kobiety zwrócone częściej w stronę partii lewicowych i Koalicji Obywatelskiej.

WYKRES 018

prawica kontra lewicaCZY PANA/PANI ZDANIEM DZISIEJSZA POLSKA JEST ZBYT PRAWICOWA
CZY ZBYT LEWICOWA?

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1002

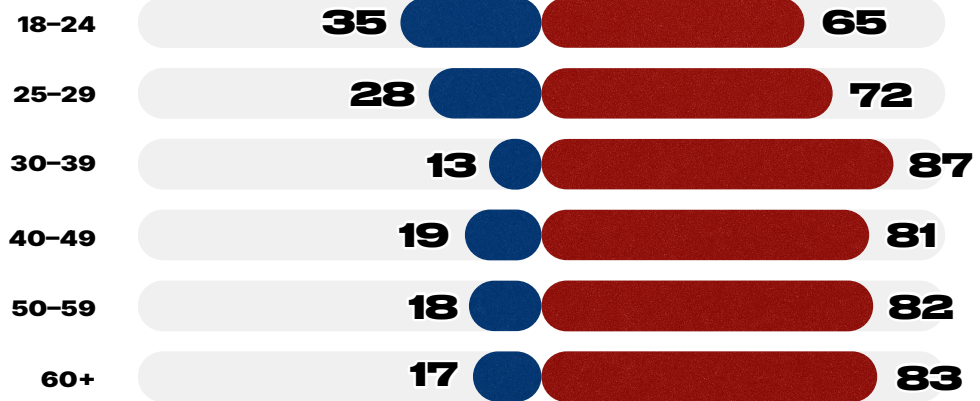
ZAUFANIE DO PAŃSTWA

Te pozytywne opinie o Polsce nie przełamują jednak kwestii braku zaufania do państwa. 65% respondentów w wieku od 18 do 29 roku życia deklaruje, że w kryzysowych sytuacjach może polegać tylko na sobie i najbliższych, a 35% wierzy, że może liczyć na wsparcie państwa. O ile nie jest to pozytywna ocena państwa, to w oczach pozostałych kohort wiekowych sytuacja maluje się jeszcze gorzej. W przypadku respondentów powyżej 30 roku życia o wsparciu państwa w kryzysowych sytuacjach przekonanych jest mniej niż 20% respondentów.

WYKRES 019

wsparcie państwa w sytuacjach kryzysowych

Z KTÓRYM STWIERDZENIEM ZGADZA SIĘ PAN/PANI W WIĘKSZYM STOPNIU?

● W KRYZYSOWYCH SYTUACJACH CZUJĘ, ŻE MOGĘ LICZYĆ NA WSPARCIE PAŃSTWA I JEGO INSTYTUCJI
 ● W KRYZYSOWYCH SYTUACJACH MOGĘ POLEGAĆ TYLKO NA SOBIE ALBO NAJBLIŻSZYCH

NA WYKRESIE ZAPREZENTOWANO ZAGREGOWANE WYNIKI: ODPOWIEDZI 1–3 (BLIŻSZE STWIERDZENIU A) ORAZ ODPOWIEDZI 4–6 (BLIŻSZE STWIERDZENIU B). WYKRES PREZENTUJE ZAGREGOWANE WYNIKI Z BADANIA MŁODYCH ORAZ BADANIA Z OSOBAMI 30+.
 OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

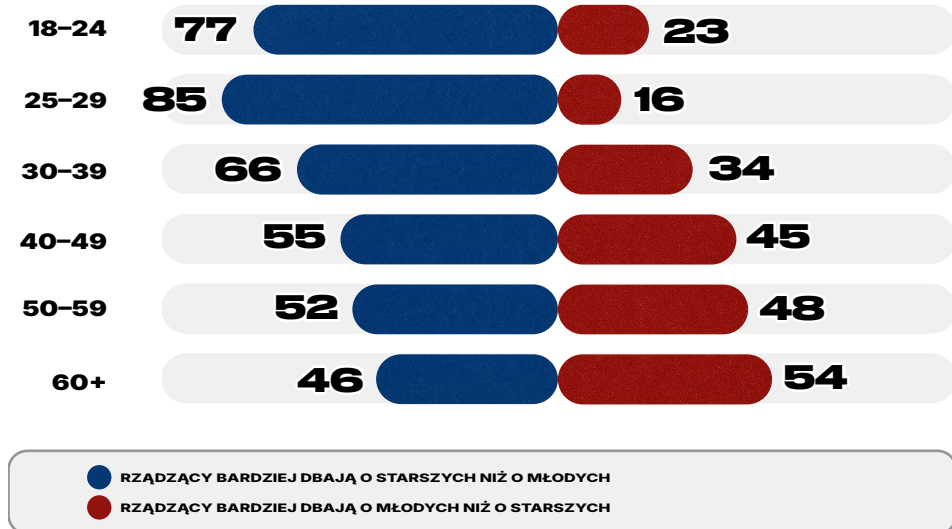
N = 2005

Co więcej, **młodzi są jednoznacznie zdania, że rządzący bardziej dbają o starszych niż o młodszych**. Z tym stwierdzeniem zgadza się 80% respondentów i zdecydowana większość wyborców wszystkich partii (73%–86%). Wraz z wiekiem poparcie dla tego stwierdzenia spada. Osoby najstarsze (60+) częściej uważają, że rządzący częściej dbają o młodych niż o starszych, ale i wśród nich 46% przyznaje, że rządzący dbają o nich bardziej niż o młodych.

WYKRES 020

priorytety rządzących

Z KTÓRYM STWIERDZENIEM ZGADZA SIĘ PAN/PANI W WIĘKSZYM STOPNIU?

NA WYKRESIE ZAPREZENTOWANO ZAGREGOWANE WYNIKI: ODPOWIEDZI 1-3 (BLIŻSZE STWIERDZENIU A) ORAZ ODPOWIEDZI 4-6 (BLIŻSZE STWIERDZENIU B). WYKRES PREZENTUJE ZAGREGOWANE WYNIKI Z BADANIA MŁODYCH ORAZ BADANIA Z OSOBAMI 30+.

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 2005

Młode Polki i młodzi Polacy czują się związani z Polską jak z żadnym innym miejscem.

Do takich odczuć przyznaje się aż 82% młodych respondentów. Związek z Europą odczuwa 64% młodych (przy czym 68% pozytywnie ocenia członkostwo Polski w Unii Europejskiej), ze swoim regionem 69%, a z sąsiedztwem, w którym mieszkają - 35%. Ponadto, młodzi czują się raczej odpowiedzialni za Polskę - do takiej postawy przyznaje się 48% badanych, odmiennego zdania jest 26%. Dość wysoki odsetek osób, które nie czują się odpowiedzialne za Polskę, może wynikać z niezadowolenia ze sposobu jej funkcjonowania, poczucia braku właściwej reprezentacji politycznej czy braku wpływu na politykę i otoczenie. Ostatnim dwóm zagadnieniom poświęcimy więcej uwagi w ostatnim rozdziale.

Jednym z paradoksów wyłaniających się z raportu jest to, że choć 76% młodych uważa Polskę za dobry kraj do życia, to 65% deklaruje brak zaufania do państwa. Może to wynikać z rosnącego indywidualizmu młodego pokolenia, które swoją jakość życia opiera bardziej na osobistych możliwościach niż na wsparciu instytucji publicznych.

Pozytywna ocena Polski może być efektem dostępu do edukacji, możliwości rynku pracy czy dynamicznych społeczności, zwłaszcza w dużych miastach, a nie wynikiem sprawnie działającego państwa. Młodzi często polegają na własnych zasobach, rodzinie, sieciach społecznych czy prywatnych usługach, zamiast oczekiwać i poszukiwać wsparcia od instytucji. Brak zaufania do państwa niekoniecznie oznacza niezadowolenie z kraju jako miejsca do życia – to raczej sygnał, że młode pokolenie nauczyło się funkcjonować w rzeczywistości, w której instytucje nie odgrywają kluczowej roli w ich codzienności.

Taka postawa może mieć długofalowe konsekwencje – im bardziej młodzi obywatele uniezależniają się od państwa, tym trudniej będzie odbudować ich zaufanie do instytucji i zachęcić ich do zaangażowania obywatelskiego. Wyzwanie dla polityki publicznej polega na tym, by młodzi nie postrzegali państwa jedynie jako struktury ograniczeń, ale również jako przestrzeni, która może realnie wspierać ich rozwój.

– MIKOŁAJ SAMBORSKI, FUNDACJA WAŻNE SPRAWY

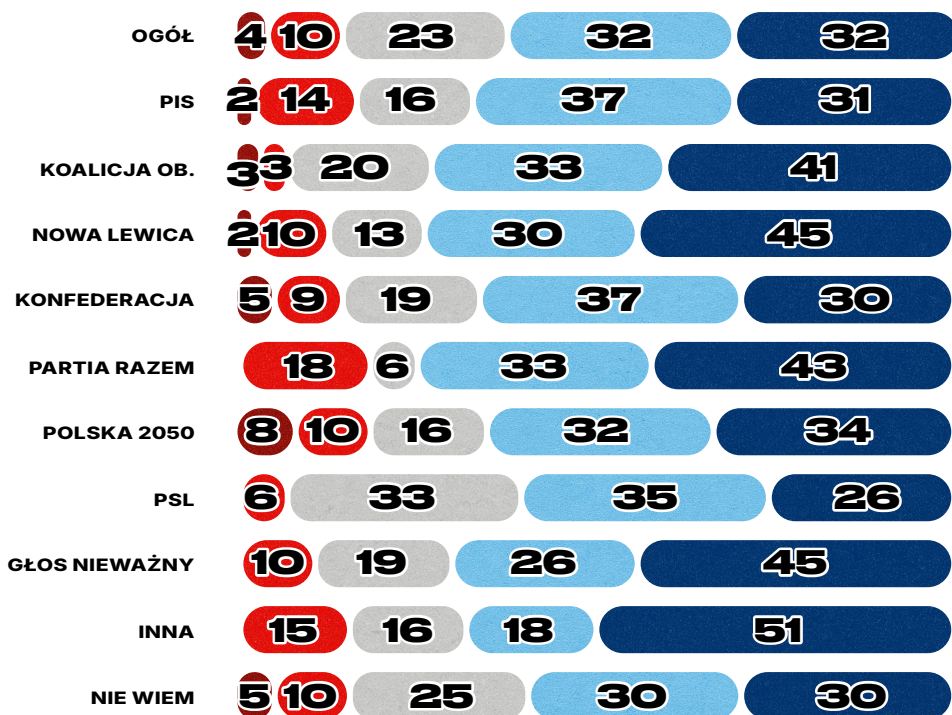
DEBATA PUBLICZNA

Z punktu widzenia konfliktów politycznych obecnych w naszym kraju od lat, stanowisko młodych na temat odmiennych poglądów jest bardzo budujące. **Aż 64% z nich jest zdania, że by nasz kraj mógł dobrze funkcjonować, koniecznym jest szanowanie poglądów innych niż własne.** Z tym stwierdzeniem nie zgadza się jedynie 14% respondentów. Postawa młodych dobrze koresponduje z powszechnym w Polsce zmęczeniem konfliktem politycznym, do którego przyznaje się aż 82% Polek i Polaków (More in Common, 2023). Ich akceptacja dla różnych stanowisk oraz ogólne zadowolenie z Polski dają nadzieję na przyszłość, w której nasze społeczeństwo może być mniej podzielone.

WYKRES 021

poszanowanie odmiennych poglądów

W JAKIM STOPNIU ZGADZA SIĘ PAN/PANI ZE STWIERDZENIEM: BY NASZ KRAJ MÓGŁ DOBRZE FUNKCJONOWAĆ, KONIECZNYM JEST SZANOWANIE POGLĄDÓW INNYCH NIŻ WŁASNE.

● ZDECYDOWANIE SIĘ NIE ZGADZAM ● RACZEJ SIĘ NIE ZGADZAM
 ● ANI SIĘ ZGADZAM, ANI SIĘ NIE ZGADZAM ● RACZEJ SIĘ ZGADZAM ● ZDECYDOWANIE SIĘ ZGADZAM

NA WYKRESIE ZAPREZENTOWANO ZAGREGOWANE WYNIKI: ODPOWIEDZI 1-3 (BLIŻSZE STWIERDZENIU A) ORAZ ODPOWIEDZI 4-6 (BLIŻSZE STWIERDZENIU B).
 OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1002

”

Dane na temat postrzegania państwa przez młode osoby z jednej strony napawają optymizmem. Większość badanych uważa Polskę za kraj dobry do życia, większość sądzi także, że aby tak było dalej, konieczne jest poszanowanie odmiennych poglądów. Zadowoleni z życia młodzi podkreślający znaczenie tolerancji światopoglądowej to obraz bardzo odległy od wizji Polski skłóconej, spolaryzowanej, przeoranej konfliktami społecznymi i różnicami klasowymi.

Z drugiej jednak strony raport przynosi też dane, które powinny być przestrogą dla polityków, zarówno tych u władzy, jak i tych aspirujących do rządzenia. Większość młodych uważa, że w sytuacji kryzysowej może liczyć tylko na siebie lub najbliższych. Wśród starszych respondentów odsetek osób przekonanych, że w sytuacji kryzysowej państwo im nie pomoże, jest jeszcze wyższy. Te liczby pokazują, iż brak zaufania do państwa rozpowszechnia się wśród Polek i Polaków bardzo wcześnie.

Wyniki potwierdzają, że młodzi nie są apatyczni, lecz gotowi do zaangażowania społecznego i politycznego, kiedy widzą szansę na realną zmianę. I cenią demokratyczne swobody. Widzą jednak poważne rozbieżności między demokratycznymi obietnicami, a ich realizacją w praktyce. Doskwiera im poczucie braku reprezentacji, sprawczości, poszanowania dla różnorodności. Dla klasy politycznej powinien być to dzwonek alarmowy. Trwanie tego rozdźwięku między ideałem, a jego kulawą realizacją, może doprowadzić do apatii lub buntu – a w konsekwencji do poważnego osłabienia demokracji.

— DR PAWEŁ MARCZEWSKI, FORUM IDEI FUNDACJI BATOREGO

”

STOSUNEK DO UŻYWEK

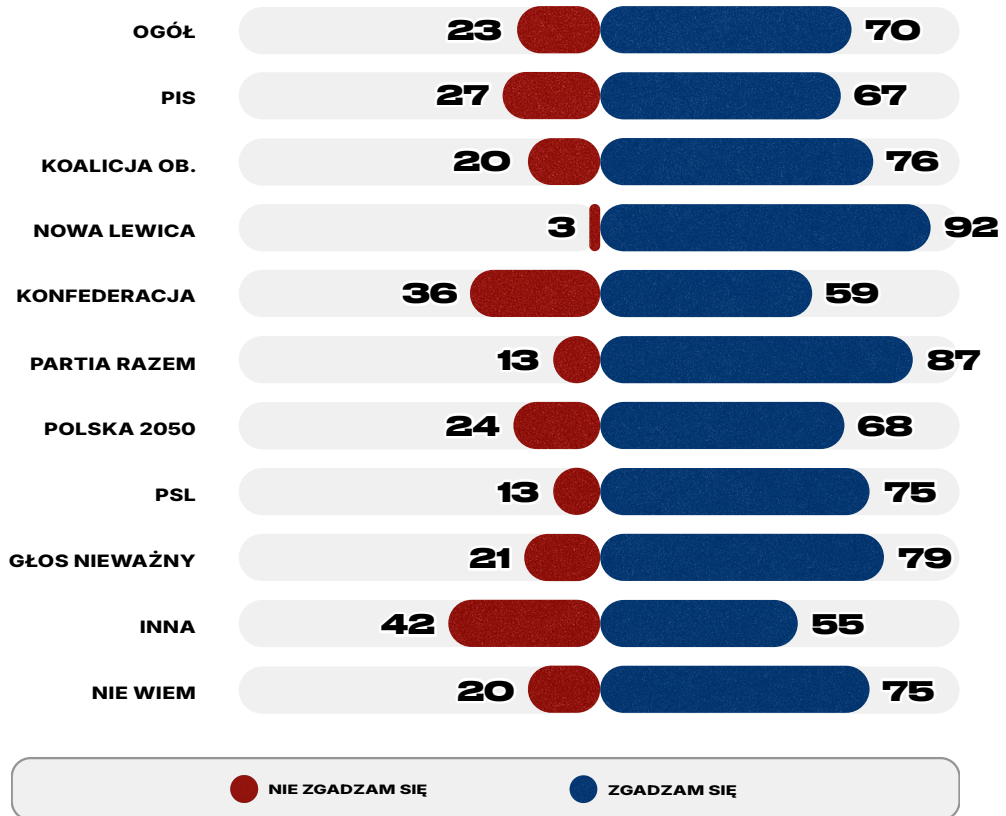
Tematem, który często pojawia się w kontekście osób młodych jest kwestia używek. Nasze badanie wskazuje na większościowe poparcie do liberalizacji marihuany wśród najmłodszych wyborców, ale trudno mówić o powszechnym entuzjazmie dla tego rozwiązania. Większość (53%) uważa, że marihuana powinna być dostępna na podobnej zasadzie jak alkohol i papierosy, a 38% nie zgadza się z taką propozycją. Częściej za legalizacją marihuany opowiadają się mężczyźni (61%) niż kobiety (44%).

Widzimy natomiast silne przekonanie wśród osób młodych o tym, że alkohol jest w Polsce zbyt łatwo dostępny. Podpisuje się pod nim 70% respondentów i większość wyborców wszystkich partii. Tak silne przekonanie o zbyt łatwej dostępności alkoholu mogłoby przełożyć się na poparcie dla pewnego ograniczenia w tym zakresie. Wartym uwagi zagadnieniem w przypadku alkoholu wydaje się stanowisko młodych mężczyzn – o ile większość z nich (62%) uważa, że alkohol jest zbyt łatwo dostępny, tak aż 32% nie zgadza się z tym poglądem, co wyróżnia ich na tle innych grup. Wzorce korzystania z alkoholu wśród młodych mężczyzn są złożonym tematem, wartym pogłębienia i zaadresowania ze względu na szkodliwe skutki indywidualne i społeczne.

WYKRES 022

dostępność alkoholu w Polsce

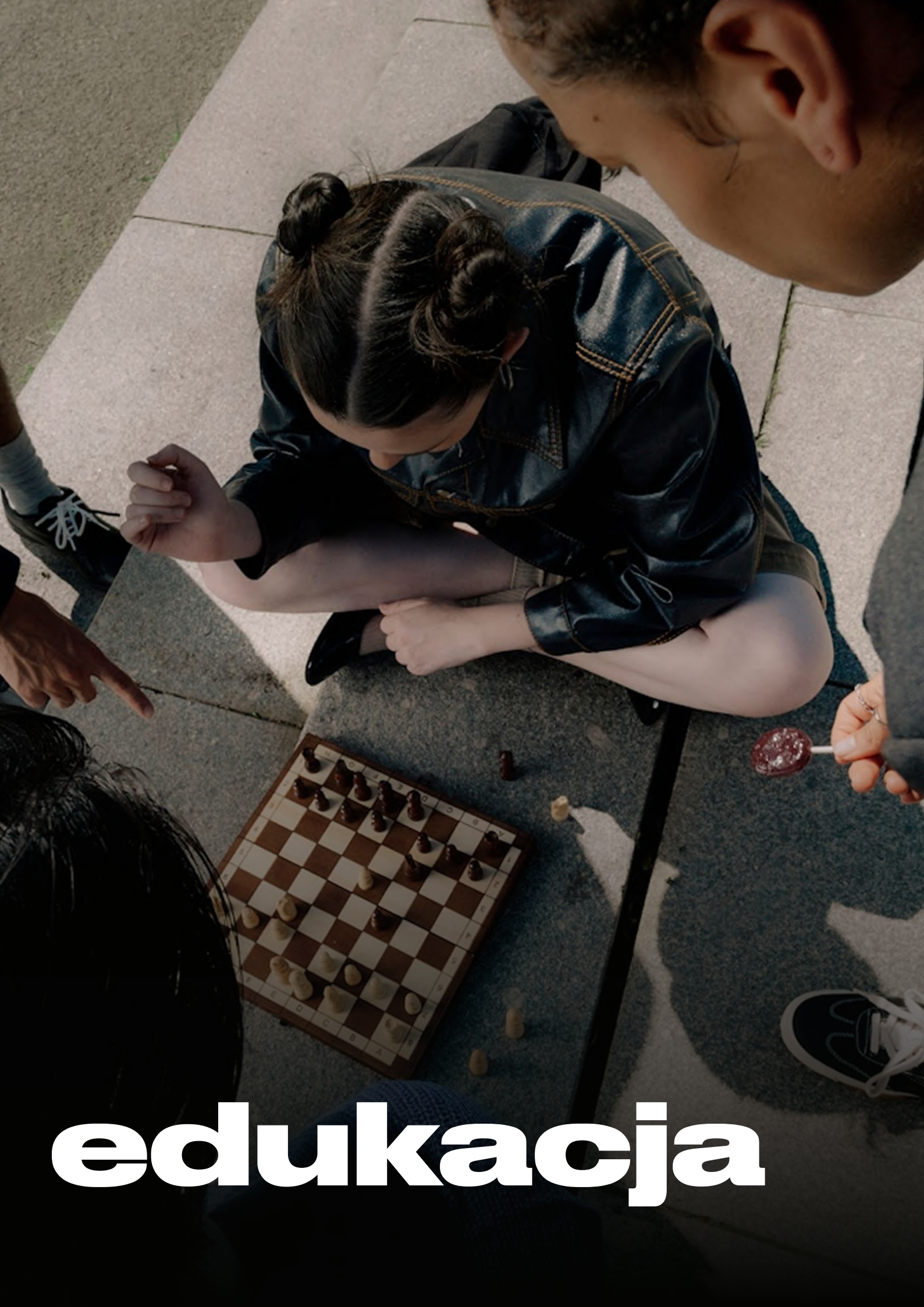
W JAKIM STOPNIU ZGADZA SIĘ PAN/PANI Z PONIŻSZYM STWIERDZENIEM: OGÓLNIE RZECZ BIORĄC ALKOHOL JEST ZBYT ŁATWO DOSTĘPNY W POLSCE.

NA WYKRESIE NIE SĄ PREZENTOWANE ODPOWIEDZI „NIE WIEM / TRUDNO POWIEDZIEĆ”. ODPOWIEDZI „ZDECYDOWANIE SIĘ ZGADZAM” ORAZ „ZGADZAM SIĘ” ZOSTAŁY ZSUMOWANE I ZAPREZENTOWANE JAKO POPARCIE DLA DANEGO STWIERDZENIA, NATOMIAST ODPOWIEDZI „NIE ZGADZAM SIĘ” ORAZ „ZDECYDOWANIE SIĘ NIE ZGADZAM” – JAKO BRAK POPARCIA.

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1002

edukacja

**OPINIE MŁODYCH
WYBORCÓW NA TEMAT
SYSTEMU EDUKACJI
SZKOLNEJ, JAK
W PRZYPADKU ŻADNEJ
INNEJ GRUPY WIEKOWEJ,
OPIERAJĄ SIĘ NA ŚWIEŻYCH
DOŚWIADCZENIACH. WIELU
Z NICH NIE TAK DAWNO
OPUŚCIŁO MURY SZKÓŁ,
NIEKTÓRZY NADAL DO
SZKÓŁ UCZĘSZCZAJĄ.**

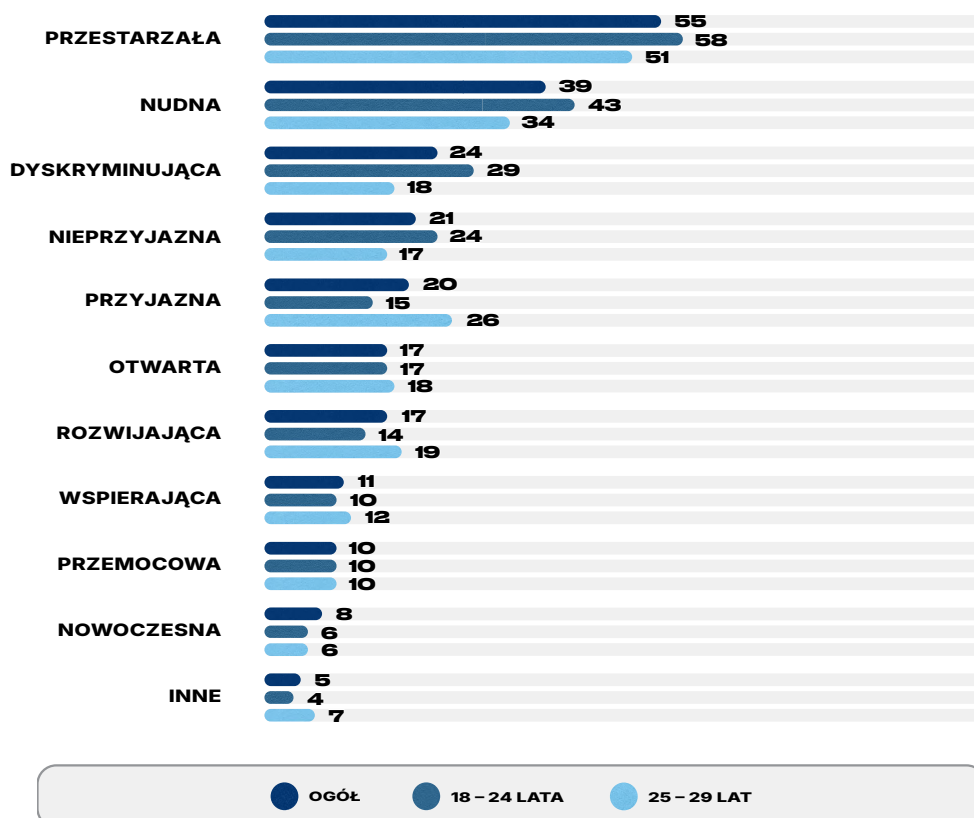
**ICH OCENA POLSKIEJ
SZKOŁY JEST ZATEM
WYJĄTKOWYM ŹRÓDŁEM
INFORMACJI NA TEMAT
CAŁEGO SYSTEMU ORAZ
POJEDYNCZYCH PLACÓWEK.**

Chcąc podsumować to, jak młodzi postrzegają polską szkołę, można po prostu powiedzieć „nie jest dobrze”. Według nich szkoła jest przede wszystkim przestarzała (55%), nudna (39%), dyskryminująca (24%) i nieprzyjazna (21%). Jedynie co piąta osoba w wieku od 18 do 29 roku życia do opisu polskiej szkoły używa określeń takich jak przyjazna, jeszcze mniej otwarta, rozwijająca czy nowoczesna. Co ciekawe, znacząco gorsze są opinie młodszej grupy w wieku 18–24 lata w porównaniu z osobami w wieku 25–29 lat. Ci młodszy znacznie częściej niż nieco starsi wskazują na nudę (43% vs. 34%), dyskryminację (29% vs. 18%) i nieprzyjazność (24% vs. 17%) polskiej szkoły. Dla tych nieco starszych, wśród pięciu najczęściej wskazywanych określeń aż trzy są pozytywne – te osoby pamiętają szkołę przede wszystkim jako przestarzałą, nudną, ale i przyjazną, rozwijającą i otwartą. Taka różnica może wynikać z kilku powodów: zapominania szczegółów sprzed lat, coraz to gorszego stanu polskiej edukacji obowiązkowej czy nieefektywnego przeprowadzenia zmiany z systemu trzystopniowej edukacji z trzyletnim liceum na dwustopniowy system z czteroletnim liceum.

WYKRES 023

cechy polskiej szkoły

JAKIE SŁOWA/PANI ZDANIEM NAJLEPIEJ OPISUJĄ POLSKĄ SZKOŁĘ NA POZIOMIE PODSTAWOWYM I PONADPODSTAWOWYM?

BRAK MOŻLIWOŚCI ZAZNACZENIA PRZECIWSTAWNYCH ODPOWIEDZI.
OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

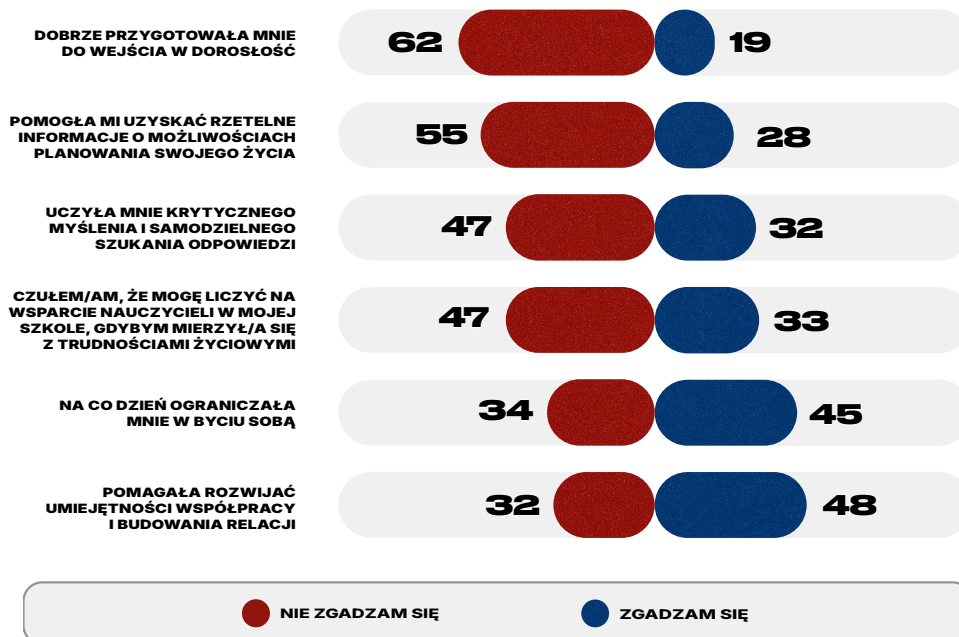
N = 1002

Nie najlepszy stan polskiej szkoły widoczny jest również w ocenie tego, jak przygotowuje ona młodych do dorosłości, uczy krytycznego myślenia, pozwala na ekspresję, pomaga w przypadku trudności w życiu prywatnym czy w planowaniu przyszłości. We wszystkich tych obszarach młodzi są mocno krytyczni wobec placówek, do których uczęszczają lub uczęszczali. Ich negatywna opinia na temat działania szkoły w zakresie planowania przyszłości może być alarmująca szczególnie z perspektywy rynku pracy, do czego wrócimy w następnym rozdziale. Obszarem, który wypada najlepiej w ocenach młodych jest kwestia interakcji społecznych. 48% respondentów przyznaje, że szkoła pomagała im rozwijać umiejętności współpracy i budowania relacji interpersonalnych. Niemal jedna trzecia jest odmiennego zdania. Widać więc, że nie jest to jednoznacznie dobra ocena, ale znacząco lepsza od pozostałych. To może być wynik zarówno dobrze funkcjonującego programu, wysokich kompetencji nauczycieli w tym zakresie jak i po prostu mnogości interakcji, które młodzież ma w szkole i spontanicznie je rozwija.

WYKRES 024

ocena polskiej szkoły

W JAKIM STOPNIU ZGADZA SIĘ PAN/PANI Z NASTĘPUJĄCYMI STWIERDZENIAMI?

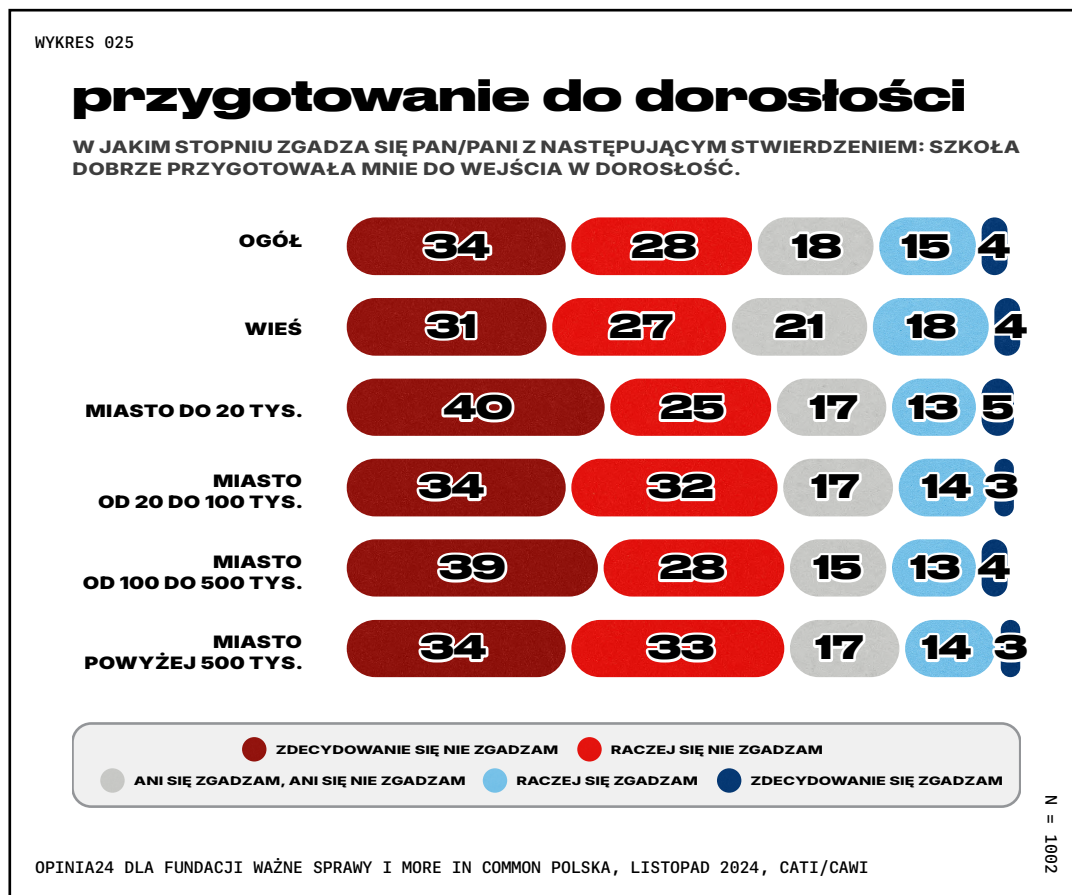
NA WYKRESIE NIE SĄ PREZENTOWANE ODPOWIEDZI „ANI SIĘ ZGADZAM, ANI SIĘ NIE ZGADZAM”. ODPOWIEDZI „ZDECYDOWANIE SIĘ ZGADZAM” ORAZ „ZGADZAM SIĘ” ZOSTAŁY ZSUMOWANE I ZAPREZENTOWANE JAKO POPARCIE DLA DANEGO STWIERDZENIA, NATOMIAST ODPOWIEDZI „NIE ZGADZAM SIĘ” ORAZ „ZDECYDOWANIE SIĘ NIE ZGADZAM” – JAKO BRAK POPARCIA.

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1002

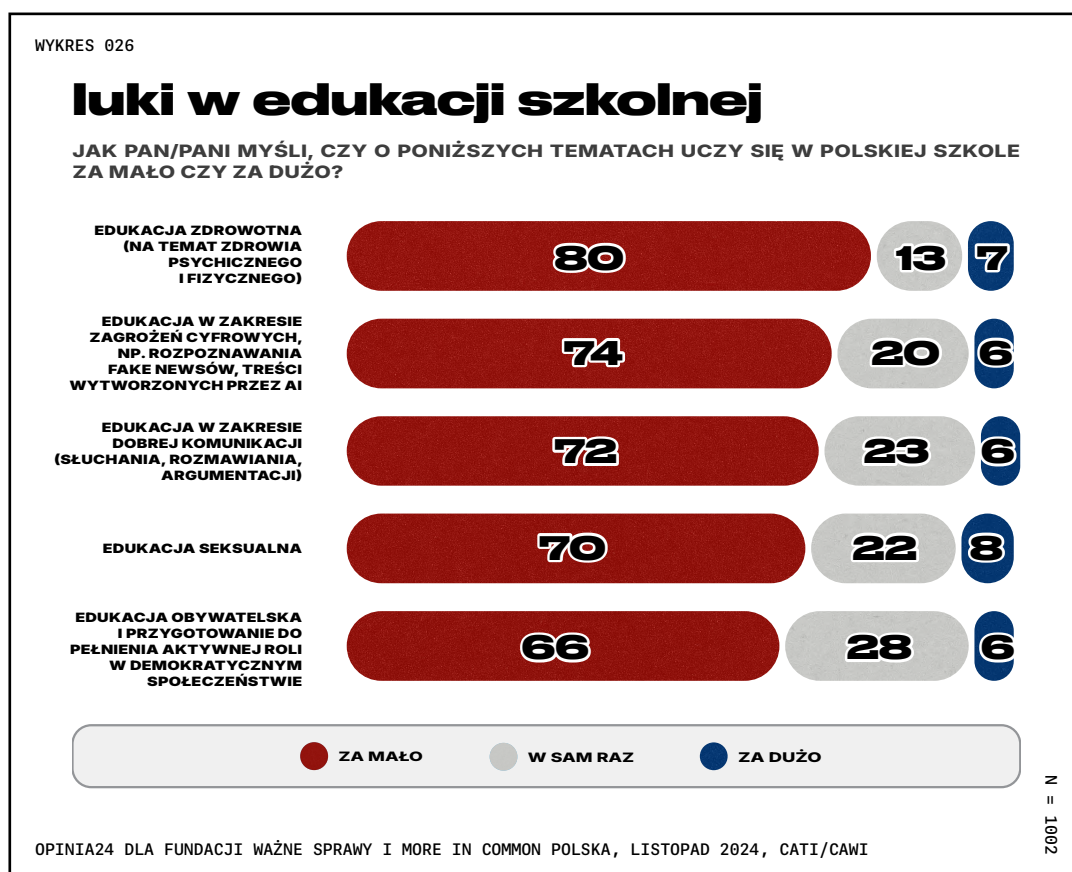
SZKOŁA A WEJŚCIE W DOROSŁOŚĆ

Wartym uwagi jest to, jak wygląda wejście w dorosłość z perspektywy edukacji. **Osób, które uważają, że szkoła dobrze przygotowała ich do wejścia w dorosłość jest zdecydowana mniejszość - 19%.** Odmiennego zdania jest 62% badanych. Po raz kolejny młodsza podgrupa wiekowa wystawia szkole gorszą ocenę - wśród nich 67% nie zgadza się ze stwierdzeniem, że szkoła dobrze przygotowała ich do wejścia w dorosłość, w porównaniu z 58% osób w wieku 25-29 lat. Czymś, co zwraca uwagę, jest też pewna uniwersalność tego doświadczenia bez względu na miejsce zamieszkania. Nie zaobserwowaliśmy prawie żadnych różnic w odpowiedziach pomiędzy osobami mieszkającymi na wsiach, w mniejszych i w dużych miastach. Podział ze względu na miejsce zamieszkania nie był źródłem różnic również w pozostałych pytaniach w obszarze edukacji.

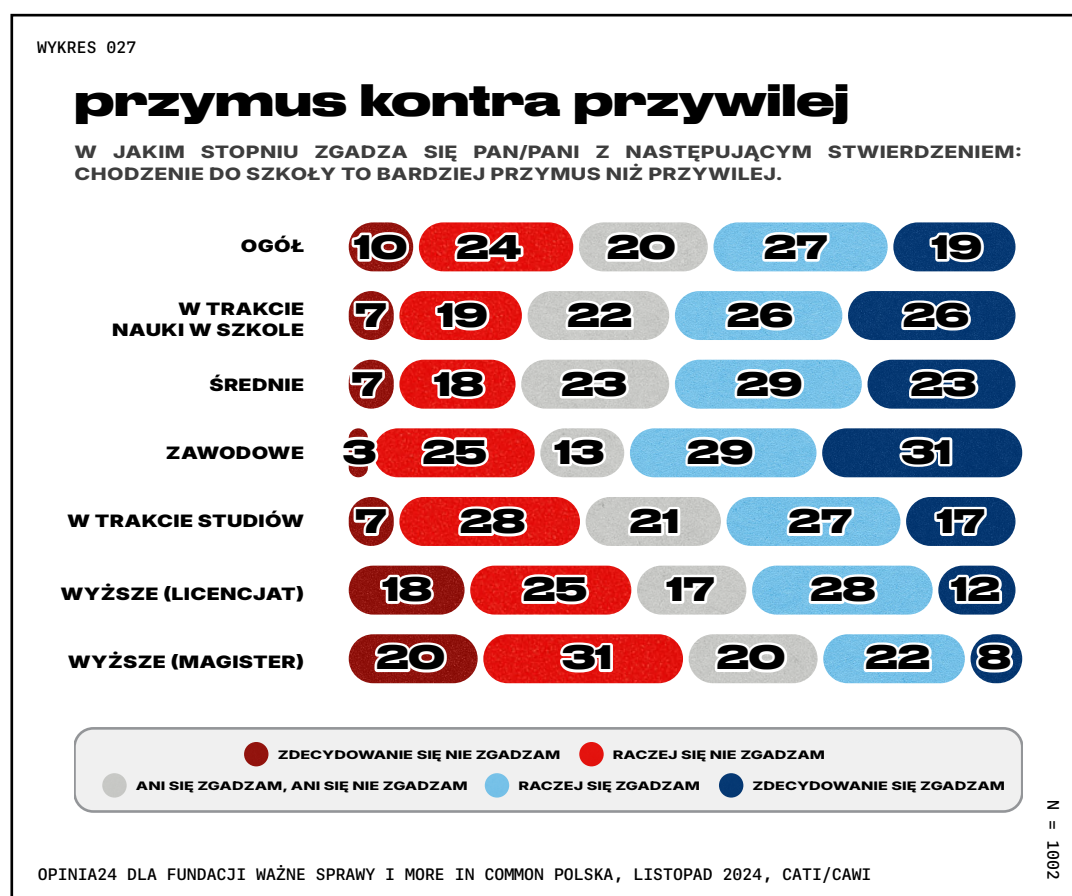
BRAKI W POLSKIEJ SZKOLE

Biorąc pod uwagę to, jakie oceny młodzi wystawiają polskiej szkole, ogólna zmiana jej funkcjonowania wydaje się konieczna. Dotyczy to również zagadnień objętych podstawą programową. Zapytaliśmy młodych, czy w szkole wystarczająco dużo miejsca poświęca się aktualnym problemom wykraczającym poza klasyczny zestaw przedmiotów szkolnych. Ich werdykt jest jednoznacznie negatywny. Cztery piąte młodych uważa, że w polskiej szkole zbyt mało miejsca poświęca się edukacji zdrowotnej, dotyczącej dobrostanu fizycznego i psychicznego. Niewiele mniej skarży się na niewystarczającą uwagę poświęcaną edukacji na temat zagrożeń cyfrowych, obejmującą takie zagadnienia jak rozpoznawanie fake newsów, treści wytworzonych przez sztuczną inteligencję czy zagrożenia deepfake'ami (74%), edukacji w zakresie dobrej komunikacji interpersonalnej (72%), edukacji seksualnej (70%) i edukacji obywatelskiej (66%).

Alarmującym zagadnieniem, pokazującym kryzys formalnej edukacji, jest postrzeganie chodzenia do szkoły jako przymusu. **Młodzi zapytani o to, czy chodzenie do szkoły to dla nich bardziej przymus niż przywilej, częściej odpowiadają „tak” (46%) niż „nie” (34%).** Taki stosunek do szkoły niesie za sobą liczne zagrożenia, między innymi spadek motywacji do nauki, ograniczenie kreatywności i negatywne przekonania na temat procesu zdobywania wiedzy w późniejszym życiu. Wszystkie te rzeczy mają

bezpośredni związek ze zdolnością znalezienia swojego miejsca na ciągle zmieniającym się rynku pracy, do czego wrócimy w następnym rozdziale. W odpowiedziach na pytanie o szkołę jako przymus versus przywilej obserwujemy też największe różnice w podziale ze względu na poziom wykształcenia. Wyraźnie widać, że im wyższe wykształcenie danej osoby, tym poziom niezgody z przywołanym stwierdzeniem rośnie, a zatem osiągnięcie wyższych poziomów edukacji, dalsze kształcenie się już w pełni dorosłym życiu, pozwala docenić możliwość nauki w większym stopniu. Warto nadmienić, że pomimo lepszego stosunku do chodzenia do szkoły wraz z rosnącym wykształceniem nie rośnie przekonanie, że wykształcenie jest potrzebne, aby odnieść sukces zawodowy. Wręcz przeciwnie, osoby o wyższym wykształceniu są o tym najmniej przekonane (50% ogółu młodych, 58% osób z tytułem licencjata, 54% osób z tytułem magistra).

Wynik dotyczący postrzegania edukacji jako przymusu dobrze podsumowuje wszystkie pytania, które zadaliśmy w obszarze edukacji. Pokazuje, że szkoła niestety nie jest dla młodych atrakcyjna. To, co proponuje, nie przygotowuje do dorosłego życia i pracy, nie odpowiada też na nowoczesne zagrożenia zauważane przez młodych. Nie jest miejscem, w którym młodzi mają pewność, że uzyskają wsparcie w przypadku prywatnych trudności. Trudno więc docenić szkołę, której ogólny obraz tak bardzo odbiega od wyrażanych potrzeb i oczekiwań.

Badanie wnosi ciekawą perspektywę do rozmowy o potrzebie zmian w polskiej edukacji. Na co dzień w tej dyskusji uczestniczą władze oświatowe, nauczyciele i dyrektorzy oraz związki. Za rzadko słyszymy w niej głos samej młodzieży, zapominając, że uczennice i uczniowie również są obywatelami naszego kraju i że to dla nich budowany jest system edukacji. Zbyt często wątpimy w zasadność wygłaszanych przez młodzież sądów lub wręcz je dyskredytujemy. To tak, jakbyśmy ignorowali głos pacjenta, oceniając działanie służby zdrowia.

Badanie pokazuje jednoznacznie, że młodzi ludzie na swoje doświadczenie szkolne patrzą krytycznie. Rozczarowanie młodych dorosłych szkołą powinno nas z wielu powodów niepokoić. Po pierwsze dlatego, że to dla młodzieży budujemy ten system i to im powinien służyć. Po drugie dlatego, że ich stosunek do szkoły rzutuje na ich motywację do nauki. Nawet jeśli jesteśmy przekonani, że treści, które przekazujemy w szkole są przydatne, nie udaje nam się do tego przekonać ich odbiorców. Po trzecie, krytyczny stosunek młodych ludzi do szkoły przekłada się na frustrację nauczycieli (międzynarodowe badania pokazują, że nigdzie na świecie satysfakcja zawodowa nauczycieli nie jest tak niska jak w Polsce). I koło się zamyka.

Mamy jako społeczeństwo do odrobienia ważną lekcję. Potrzebujemy szkół, które stawiają przed młodymi ludźmi wyzwania, ale jednocześnie potrafią pokazać jak to, czego chcemy, by młodzi ludzie się uczyli, przekłada się na ich życie. Szkół, które budują samodzielność i pewność siebie uczniów. Szkół, do których młodym ludziom chce się pójść, bo są miejscami przyjaznymi, a to, co się tam wydarza, ma dla nich sens.

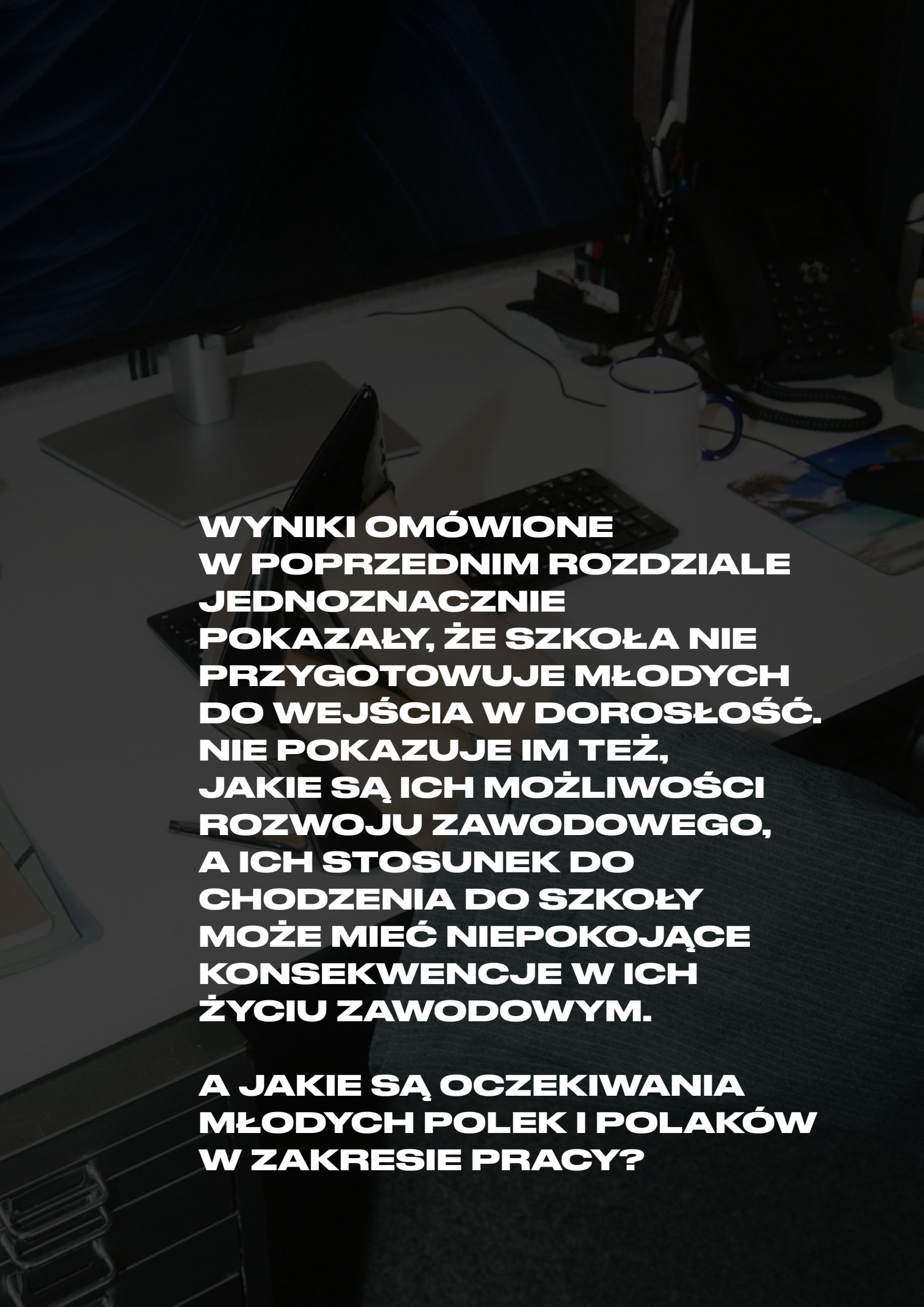
Tylko takie szkoły będą dobrze służyły wszystkim młodym ludziom. Warto wsłuchać się w ich głos, by je wspólnie zbudować - jako społeczeństwo jesteśmy im to winni.

– **DR JĘDRZEJ WITKOWSKI, CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ**

praca

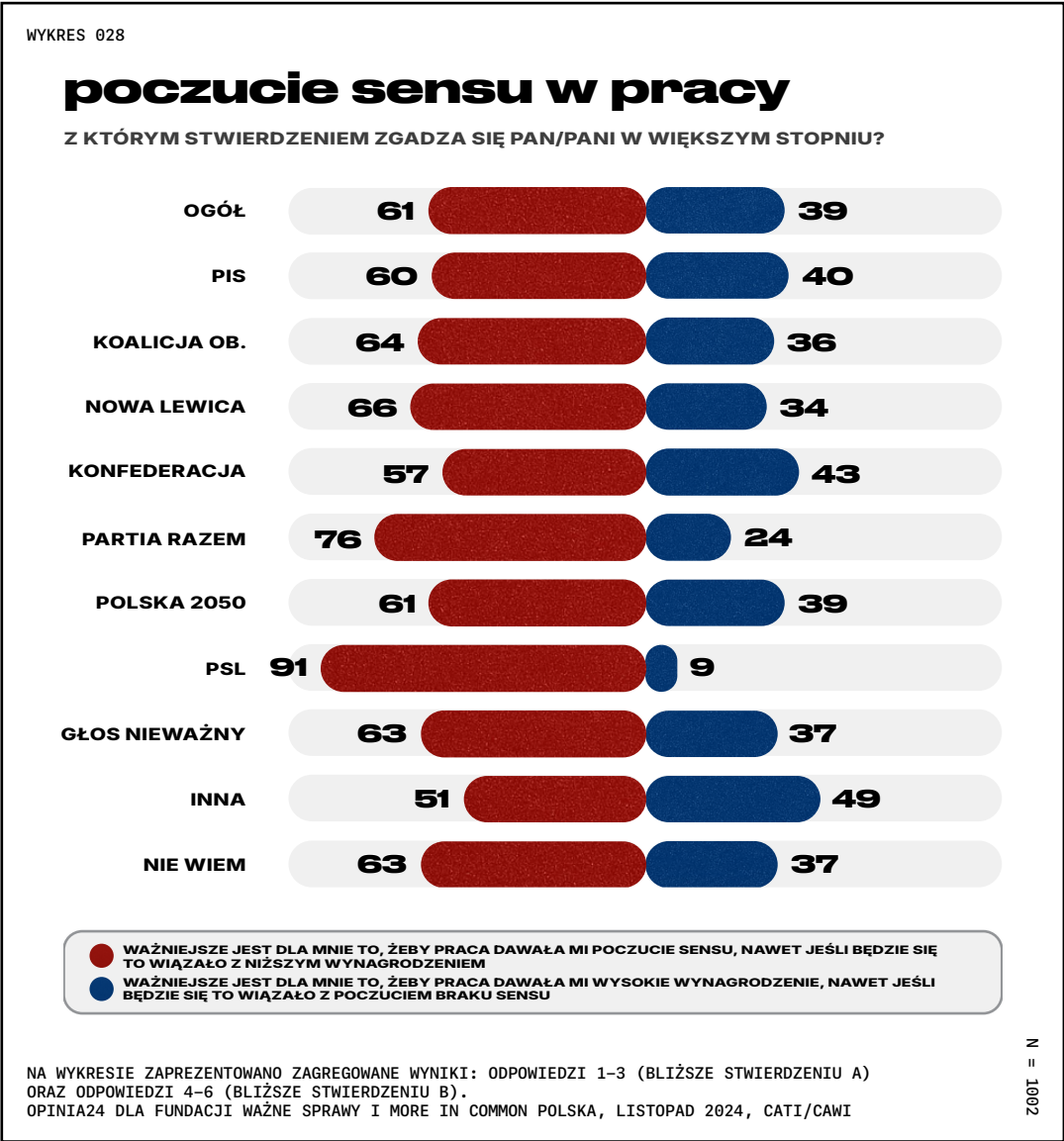

**WYNIKI OMÓWIONE
W POPRZEDNIM ROZDZIALE
JEDNOZNACZNIE
POKAZAŁY, ŻE SZKOŁA NIE
PRZYGOTOWUJE MŁODYCH
DO WEJŚCIA W DOROSŁOŚĆ.
NIE POKAZUJE IM TEŻ,
JAKIE SĄ ICH MOŻLIWOŚCI
ROZWOJU ZAWODOWEGO,
A ICH STOSUNEK DO
CHODZENIA DO SZKOŁY
MOŻE MIEĆ NIEPOKOJĄCE
KONSEKWENCJE W ICH
ŻYCIU ZAWODOWYM.**

**A JAKIE SĄ OCZEKIWANIA
MŁODYCH POLEK I POLAKÓW
W ZAKRESIE PRACY?**

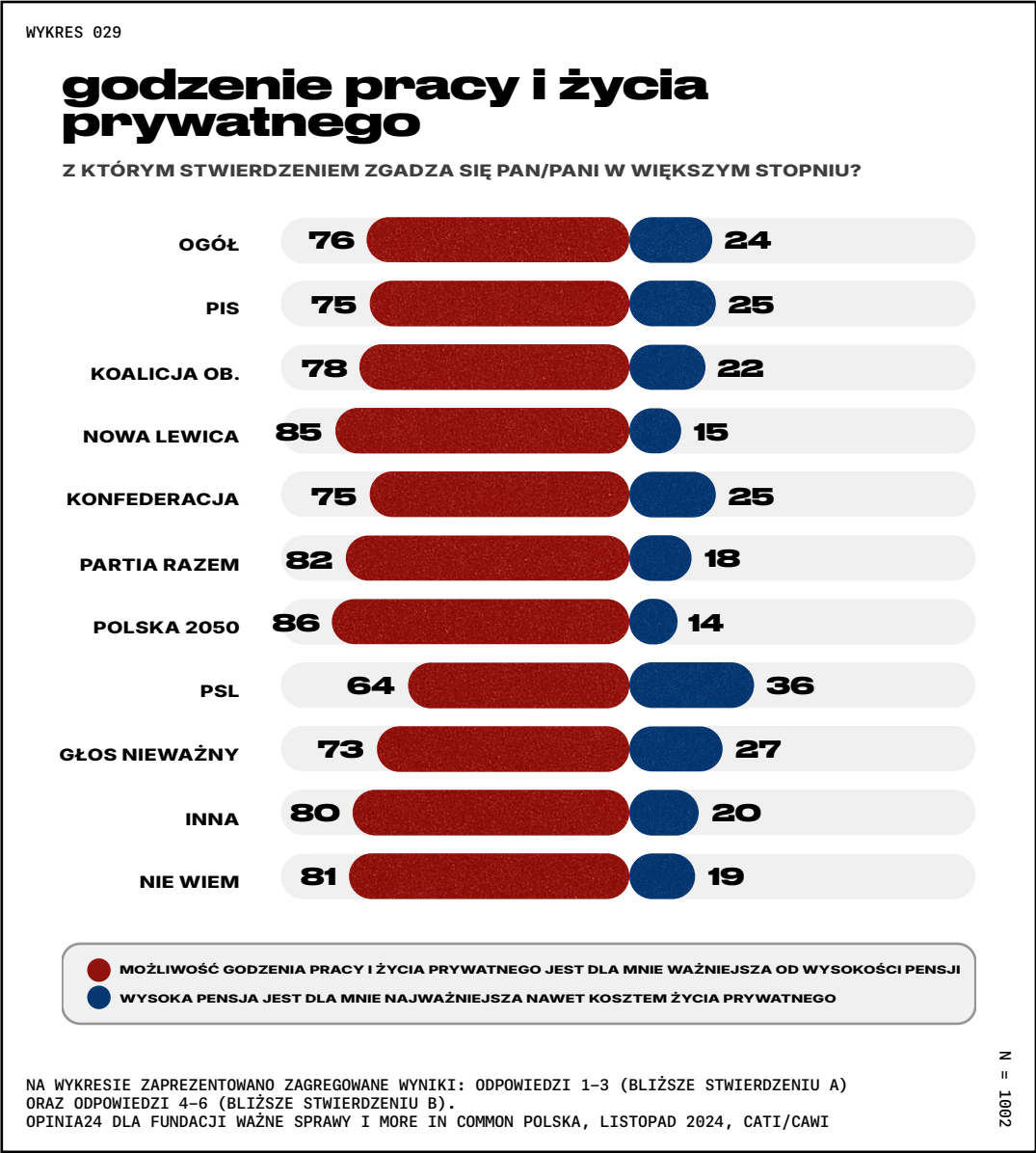
PRIORYTETY W PRACY

Młode pokolenie Polek i Polaków oczekuje środowiska pracy, które nie doprowadzi do wypalenia zawodowego, pozwoli im wieść satysfakcjonujące życie prywatne i zapewni ogólny dobrostan. Priorytetem młodych jest potrzeba poczucia sensu w pracy. 61% respondentów deklaruje, że ważniejsze jest dla nich to, żeby praca dawała im poczucie sensu, nawet jeśli będzie się to wiązało z niższym wynagrodzeniem. Co ciekawe, dla młodych potrzeba pracy z sensem jest całkowicie uniwersalna – dotyczy większości młodych wyborców wszystkich partii. Nie zaobserwowaliśmy też żadnych różnic w podziałach ze względu na charakterystyki demograficzne.

Potrzeby młodych są jeszcze bardziej widoczne w odpowiedziach na pytanie dotyczące łączenia życia prywatnego z pracą. **76% badanych w wieku 18-29 lat deklaruje, że możliwość godzenia pracy i życia prywatnego jest dla nich ważniejsza niż**

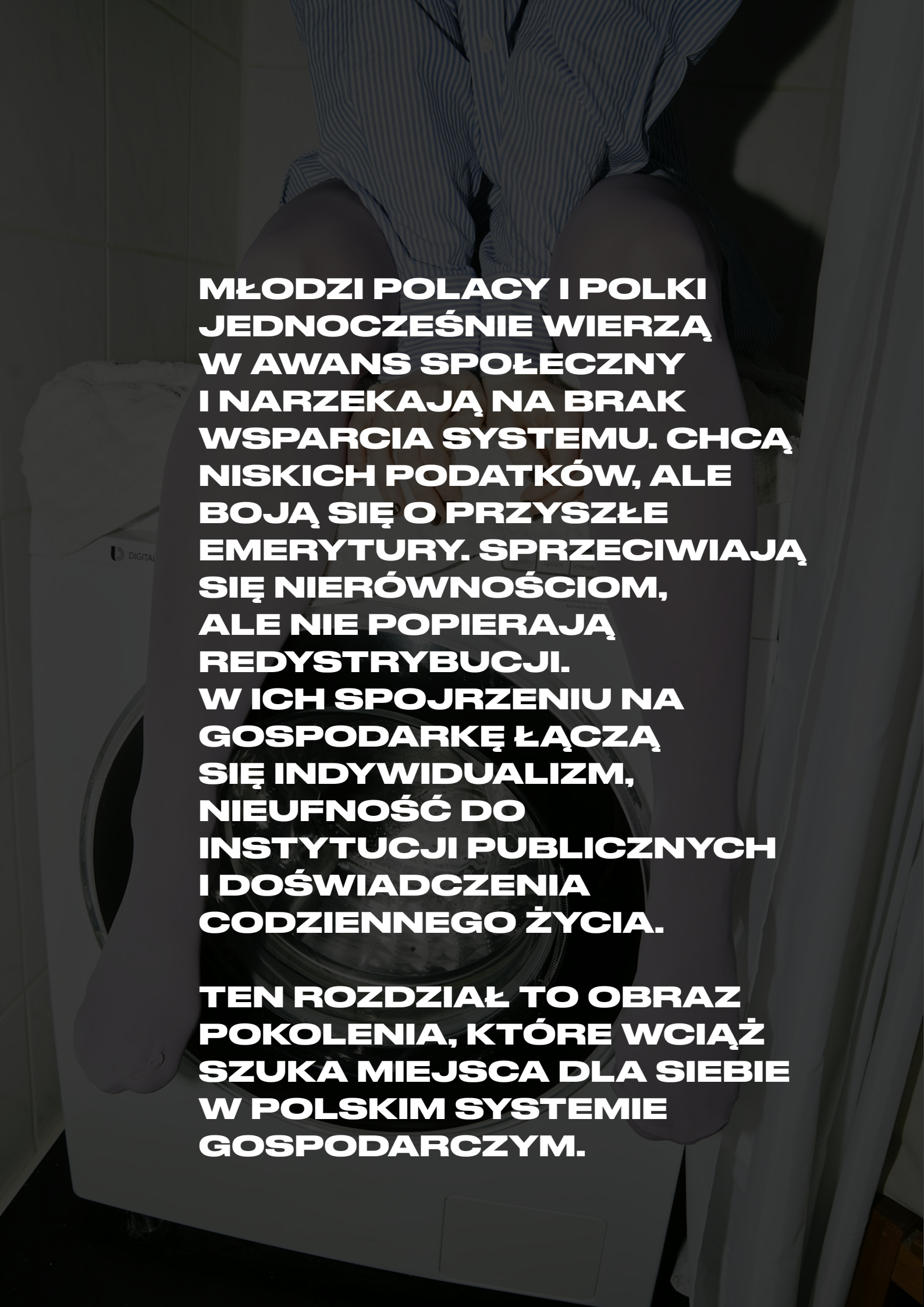
wysokość wynagrodzenia. Po raz kolejny nie zaobserwowaliśmy żadnych różnic pomiędzy młodymi kobietami a młodymi mężczyznami, różnymi grupami wiekowymi ani preferencjami politycznymi.

Przyglądając się odpowiedziom młodych Polek i Polaków na pytania związane z pracą, widzimy bardzo spójny obraz młodego pokolenia i ich oczekiwań wobec rynku pracy. Młodzi chcą pracować w środowisku, które pozwoli im realizować się zarówno zawodowo, jak i (a może przede wszystkim) prywatnie. Chcą być niezależni, utrzymać preferowany styl życia i dbać o swój osobisty dobrostan, co można by nazwać indywidualizmem. Jednocześnie nie podporządkowują się „kulturze zapierdolu”, kojarzącej się z kapitalistycznym indywidualizmem. Wydają się inną niż poprzednie kohortą na rynku pracy, której oczekiwania wobec pracodawców mogą silnie go zmienić.

**gospodarka
i finanse**

**MŁODZI POLACY I POLKI
JEDNOCZEŚNIE WIERZĄ
W AWANS SPOŁECZNY
I NARZEKAJĄ NA BRAK
WSPARCIA SYSTEMU. CHCĄ
NISKICH PODATKÓW, ALE
BOJĄ SIĘ O PRZYSZŁĘ
EMERYTURY. SPRZECIWIAJĄ
SIĘ NIERÓWNOŚCIOM,
ALE NIE POPIERAJĄ
REDYSTRYBUCJI.
W ICH SPOJRZENIU NA
GOSPODARKĘ ŁĄCZĄ
SIĘ INDYWIDUALIZM,
NIEUFNOŚĆ DO
INSTYTUCJI PUBLICZNYCH
I DOŚWIADCZENIA
CODZIENNEGO ŻYCIA.**

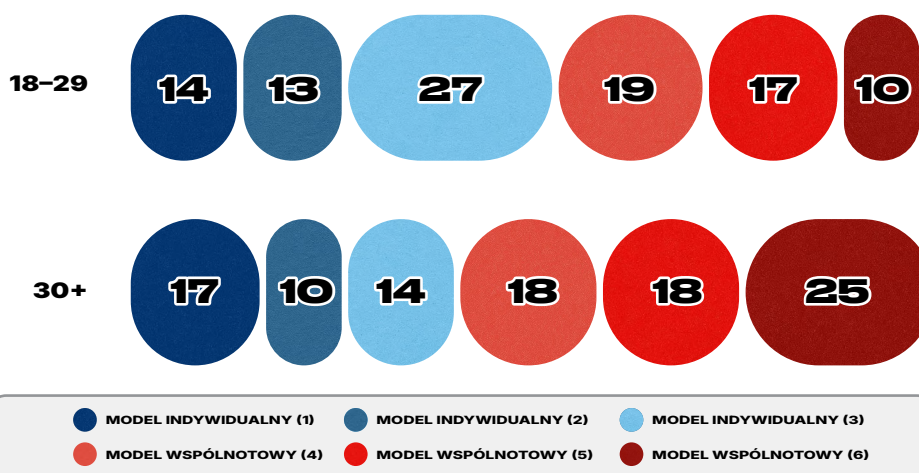
**TEN ROZDZIAŁ TO OBRAZ
POKOLENIA, KTÓRE WCIAŻ
SZUKA MIEJSCA DLA SIEBIE
W POLSKIM SYSTEMIE
GOSPODARCZYM.**

Postrzeganie systemu gospodarczego przez młodych ujawnia ich wspomniany wyżej silny indywidualizm oraz zbiór nie w pełni spójnych przekonań. Zapytani o to, czy bliższy jest im system wspólnotowy, w którym obywatel płaci państwu wyższe podatki i w zamian ma bezpłatną edukację, opiekę lekarską i inne świadczenia (np. emerytalne), czy też indywidualny, w którym obywatel płaci niższe podatki i we własnym zakresie opłaca opiekę lekarską, edukację i inne świadczenia, **młodzi częściej wskazują ten drugi (54%)**. W odpowiedziach na to pytanie widać silną różnicę między młodymi a pozostałą częścią naszego społeczeństwa, w którym to model wspólnotowy cieszy się znacząco większym poparciem na poziomie dwóch trzecich. Dane wyraźnie pokazują, że wraz z wiekiem spada poparcie dla indywidualnego modelu gospodarki, tak jak wraz z wiekiem zmienia się wzorzec korzystania ze świadczeń. Jak pokazaliśmy wcześniej, młodzi nie mają dobrego zdania o polskiej szkole i raczej nie doceniają edukacji. Wielu z nich nie ma dzieci, a więc nie korzysta też z finansowego wsparcia rodzin. Nie cierpią na choroby wieku podeszłego, a więc też rzadziej korzystają z opieki zdrowotnej, częściej niż starsi mają dodatkowe prywatne ubezpieczenie, za które i tak płacą (CBOS, 2024). Wielu z nich to studenci, którzy nie osiągnęli jeszcze 26 roku życia, w związku z czym są zwolnieni z opłacania składek zdrowotnych. Perspektywa opodatkowania i otrzymywania niższego dochodu po przekroczeniu tego wieku może wywoływać w nich frustrację. Te czynniki potencjalnie mogą determinować fakt, że **młodzi postrzegają system indywidualny jako bardziej korzystny**.

WYKRES 030

preferowany model gospodarki

MODEL INDYWIDUALNY ZAKŁADA, ŻE OBYWATEL PŁACI NIŻSZE PODATKI I WE WŁASNYM ZAKRESIE OPŁACA OPIEKĘ LEKARSKĄ, EDUKACJĘ I INNE ŚWIADCZENIA (NP. EMERYTALNE). MODEL WSPÓLNOTOWY ZAKŁADA ZAŚ, ŻE OBYWATEL PŁACI PAŃSTWU WYŻSZE PODATKI I W ZAMIAN MA BEZPŁATNĄ EDUKACJĘ, OPIEKĘ LEKARSKĄ I INNE ŚWIADCZENIA (NP. EMERYTALNE). KTÓRY Z TYCH MODELI JEST PANI/PANU BLIŻSZY? PROSZĘ ODPOWIEDZIEĆ NA SKALI OD 1 DO 6, GDZIE 1 OZNACZA, ŻE ZDECYDOWANIE BLIŻSZY PANU/PANI JEST MODEL INDYWIDUALNY, A 6, ŻE MODEL WSPÓLNOTOWY.

DANE DLA GRUPY 18-29: LISTOPAD 2024, N = 1002
DANE DLA GRUPY 30+: WRZESIEŃ 2024, N = 1281 (Z N = 1504)

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

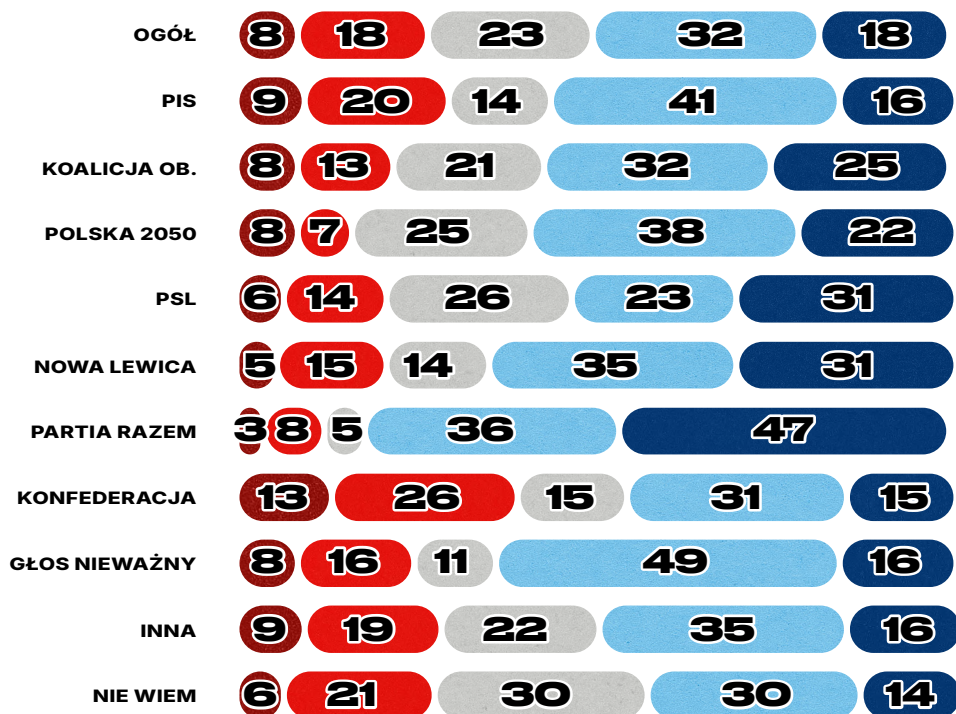
NIERÓWNOŚCI SPOŁECZNE

Można by przypuszczać, że poparcie dla indywidualnego systemu gospodarczego będzie wiązało się z akceptacją nierówności wśród młodych Polek i Polaków. Tak jednak nie jest. **Większość (dokładnie 50%) postrzega zbyt duże nierówności pomiędzy biednymi a bogatymi jako zagrożenie dla naszego społeczeństwa.** Nieco częściej uważają tak kobiety (53%) niż mężczyźni (48%) oraz wyborcy partii lewicowych w porównaniu z pozostałymi, ale i wśród wyborców Konfederacji większy odsetek postrzega nierówności jako zagrożenie (46%). Odsetek tych, którzy nie postrzegają nierówności jako zagrożenia dla naszego społeczeństwa wynosi średnio 26% i jest największy wśród młodych wyborców Konfederacji oraz, co ciekawe, Prawa i Sprawiedliwości (odpowiednio 39% i 29%).

WYKRES 031

ocena nierówności społecznych

W JAKIM STOPNIU ZGADZA SIĘ PAN/PANI Z NASTĘPUJĄCYM STWIERDZENIEM: ZBYT DUŻE RÓŻNICE MIĘDZY BOGATYMI I BIEDNYMI STANOWIĄ ZAGROŻENIE DLA NASZEGO SPOŁECZEŃSTWA.

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1002

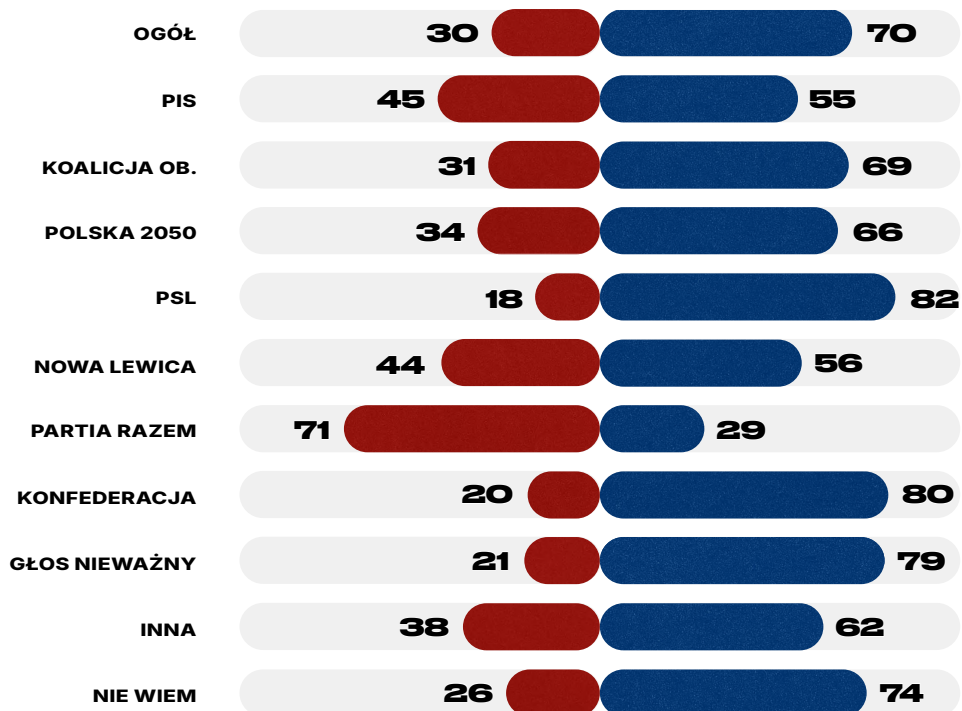
PAŃSTWO A GOSPODARKA

Jednocześnie, zapytani o postrzeganie poboru podatków znacznie częściej odpowiadają, że jest to zbyt duży ciężar nakładany na osoby, które odniosły sukces (70%). Tych, którzy uważają, że ci, którym się udało powinni solidarnie oddać więcej w postaci podatków, jest zdecydowana mniejszość – 30%. Jedyną grupą młodych wyborców, która wyłamuje się z tego wzorca, są wyborcy Partii Razem. Pozostali, w tym wyborcy Nowej Lewicy, częściej widzą w podatkach ciężar. To pokazuje, że podatki nie kojarzą się młodym Polkom i Polakom pozytywnie, a ich przekonania na temat systemu podatkowego w Polsce są nieco pogmatwane.

WYKRES 032

postrzeganie podatków

Z JAKIM STWIERDZENIEM ZGADZA SIĘ PAN/PANI W WIĘKSZYM STOPNIU?

● LUDZIE, KTÓRYM SIĘ UDAŁO W ŻYCIU, POWINNI SOLIDARNIE ODDAĆ WIĘCEJ RESZCIE SPOŁECZEŃSTWA W POSTACI PODATKÓW
● NA LUDZI, KTÓRYM UDAŁO SIĘ W ŻYCIU, PAŃSTWO NAKŁADA ZBYT DUŻY CIĘŻAR W POSTACI PODATKÓW

NA WYKRESIE ZAPREZENTOWANO ZAGREGOWANE WYNIKI: ODPOWIEDZI 1-3 (BLIŻSZE STWIERDZENIU A) ORAZ ODPOWIEDZI 4-6 (BLIŻSZE STWIERDZENIU B).
 OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

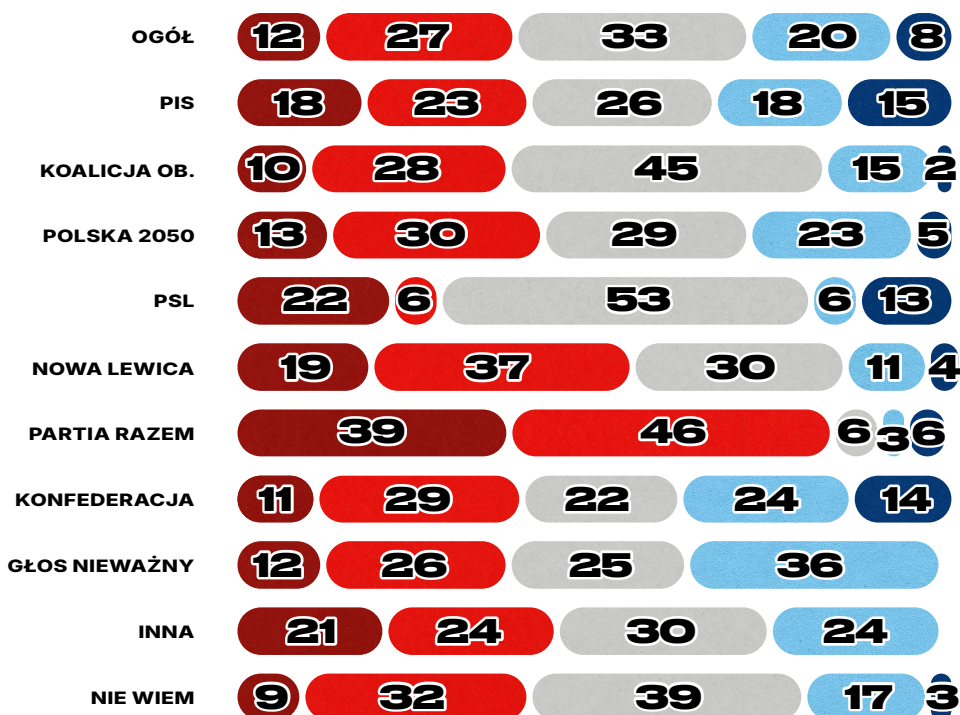
N = 1002

Młodzi zgodnie uważają, że korporacje mają dziś zbyt dużą władzę (59%, jedynie 13% nie zgadza się z tym stwierdzeniem), i tak jak w przypadku postrzegania nierówności, charakteryzują się w tym temacie zgodą wykraczającą poza preferencje partyjne. Co więcej, nie uważają też, że państwo nie powinno się wtrącać do gospodarki. Ich poparcie dla indywidualnego systemu gospodarczego nie przekłada się na akceptację pozostawienia rynku samego sobie, wręcz widzą w takim podejściu zagrożenie. Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że wiele młodych wyborców nie ma w tym temacie zdania.

WYKRES 033

ingerencja państwa w gospodarkę

W JAKIM STOPNIU ZGADZA SIĘ PAN/PANI Z NASTĘPUJĄCYM STWIERDZENIEM: PAŃSTWO NIE POWINNO SIĘ WTRĄCAĆ DO GOSPODARKI.

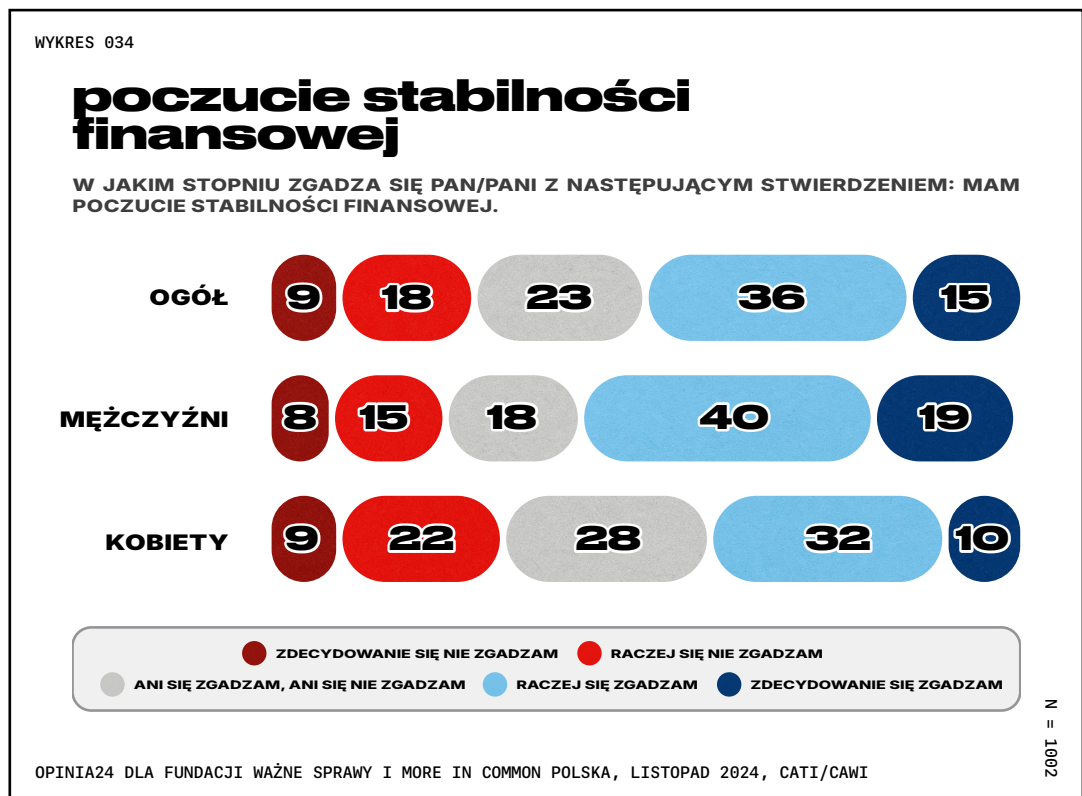
● ZDECYDOWANIE SIĘ NIE ZGADZAM
 ● RACZEJ SIĘ NIE ZGADZAM
 ● ANI SIĘ ZGADZAM, ANI SIĘ NIE ZGADZAM
 ● RACZEJ SIĘ ZGADZAM
 ● ZDECYDOWANIE SIĘ ZGADZAM

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1002

FINANSE OSOBISTE

Wartym uwagi tematem w zakresie ekonomii jest codzienna sytuacja młodych Polek i Polaków. **Większość (51%) ma poczucie stabilności finansowej, ale znacznie częściej są to mężczyźni (69%) niż kobiety (42%).** Jest to bardzo duża różnica, która może wynikać między innymi z nierówności wynagrodzeń pomiędzy płciami czy z czasu poświęconego na kształcenie w dorosłości. Do braku poczucia stabilności finansowej przyznaje się 27% badanych. Po raz kolejny kobiety doświadczają tego częściej niż mężczyźni. Równolegle, aż 72% młodych deklaruje, że w sytuacji, kiedy potrzebuje pieniędzy, ma możliwość zgłosić się do kogoś o pomoc.

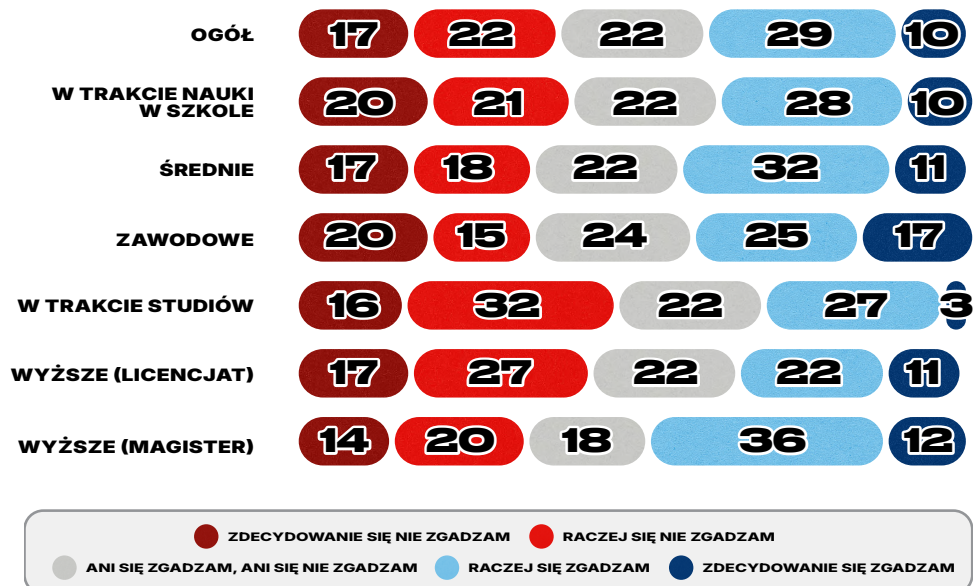
Elementem ekonomicznej codzienności młodych ludzi jest również zarządzanie budżetem. Aż 53% respondentów w wieku od 18 do 29 lat deklaruje, że miało w swoim życiu czas, kiedy brakowało im pieniędzy na codzienne wydatki. To bardzo wysoki odsetek, który jest alarmujący. W naszym badaniu nie dopytywaliśmy, na jakie dokładnie wydatki młodym brakowało pieniędzy, ale ten wynik wskazuje, że ponad połowa młodych ludzi w Polsce już zdążyła doświadczyć sytuacji, w której nie byli w stanie utrzymać swojego codziennego życia na poziomie, którego doświadczyli wcześniej.

Pomimo doświadczenia trudnej sytuacji finansowej, **większość młodych jest zdania, że dobrze kontroluje swoje wydatki** (64%). Kwestia tego, czy budżet pozwala na życie na zadowalającym poziomie, jest nieco bardziej zróżnicowana. Równy odsetek badanych (39%) zgadza się i nie zgadza się ze stwierdzeniem „Mam wystarczająco pieniędzy, aby żyć tak jak chcę”. Najczęściej nie podzielają go osoby, które są w trakcie studiów (48%). Nauka prawdopodobnie nie pozwala im na podjęcie pracy – niektórym w ogóle, innym w pełnym wymiarze godzin. W pozostałych grupach wyniki są do siebie bardzo zbliżone. W tej grupie wiekowej najbardziej zadowolone z poziomu życia, na który pozwalają im posiadane pieniądze, są osoby z tytułem magistra.

WYKRES 035

przychody a potrzeby

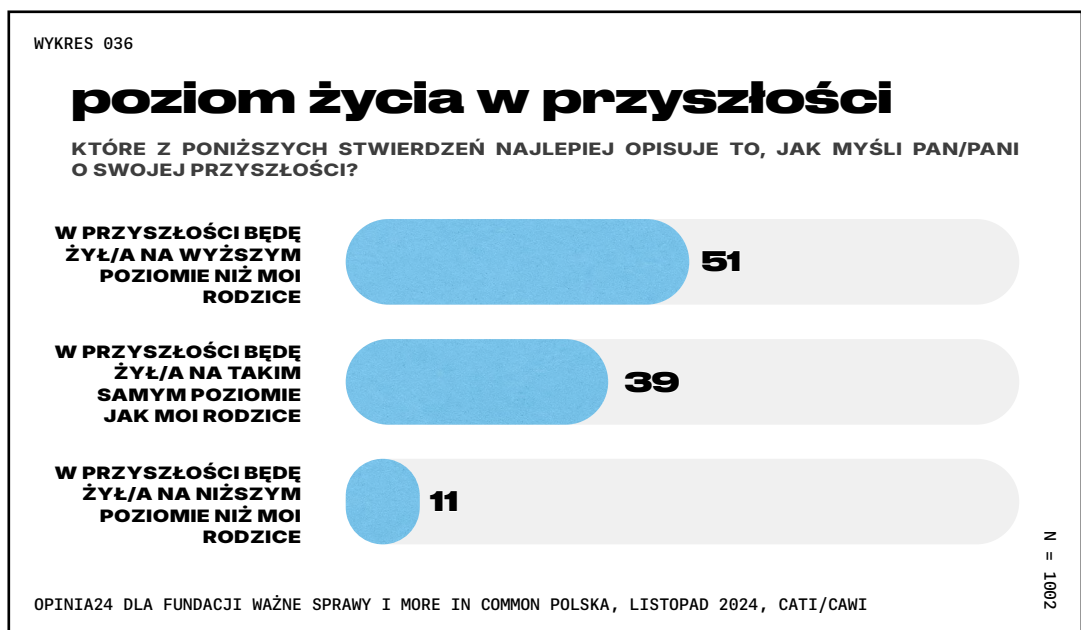
W JAKIM STOPNIU ZGADZA SIĘ PAN/PANI Z NASTĘPUJĄCYM STWIERDZENIEM: MAM WYSTARCZAJĄCO PIENIĘDZY, ABY ŻYĆ TAK JAK CHCĘ.

N = 1062

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

Myśląc o swojej sytuacji finansowej, młodzi nie skupiają się tylko na tu i teraz, ale myślą też o przyszłości. Ta wizja nie jest jednak jednolita. Z jednej strony 43% respondentów jest zdania, że wszyscy w Polsce mają takie same szanse na osiągnięcie sukcesu i stanie się bogatym. To przynajmniej o 10 punktów procentowych więcej niż w każdej innej kohorcie wiekowej. To pokazuje **ogólny optymizm młodych, nadzieję i wiarę w możliwość awansu społecznego**, który widzimy również w ich przekonaniu, że w przyszłości będą żyli na wyższym poziomie niż ich rodzice. Trzeba jednak zaznaczyć, że bardziej rozpowszechnionym przekonaniem jest to, że aby odnieść w Polsce sukces, trzeba się dobrze urodzić i mieć znajomości. Do niego przyznaje się aż 57% badanych.

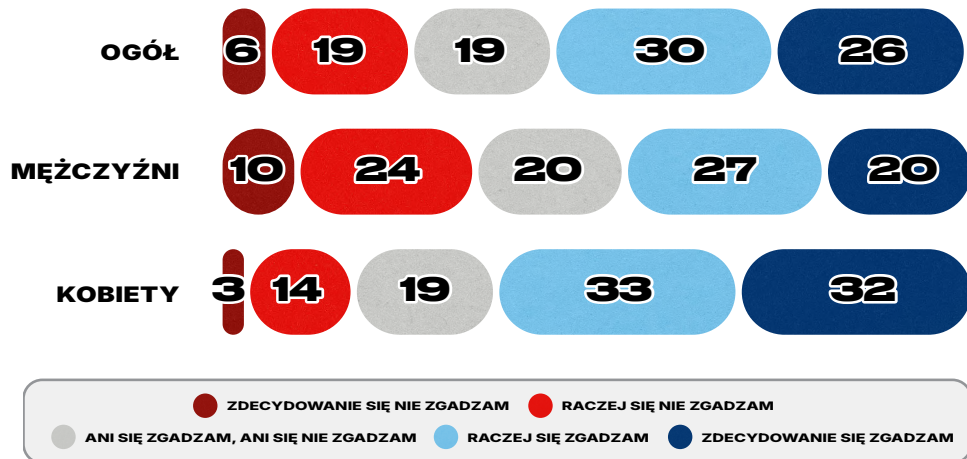

Z drugiej strony **aż 56% młodych deklaruje, że boi się, że nie będzie miało za co żyć na emeryturze**. Po raz kolejny różnica pomiędzy płciami silnie przykuwa uwagę. Takie obawy ma 65% kobiet i 47% mężczyzn. Ten wynik wydaje się silnie powiązany z doświadczeniem codzienności, o którym pisaliśmy wcześniej. To młode kobiety częściej nie mają obecnie poczucia stabilności finansowej, zatem nic dziwnego, że projektują to doświadczenie na przyszłość. Co więcej, już teraz kobiety mają niższe emerytury. Być może nasze respondentki były tego świadome i na razie nie widzą perspektywy na zmianę tej rzeczywistości. Niezależnie od różnic ze względu na płeć, obawa o niepewność godnego życia na emeryturze dotyczy większości młodych Polek i Polaków (56%). W związku z tym bliższa przyszłość w oczach młodych ma szansę być bardziej pozytywna niż ta odległa.

WYKRES 037

perspektywa życia na emeryturze

W JAKIM STOPNIU ZGADZA SIĘ PAN/PANI Z NASTĘPUJĄCYM STWIERDZENIEM: BOJĘ SIĘ, ŻE NIE BĘDĘ MIAŁ/MIAŁA ZA CO ŻYĆ NA EMERYTURZE.

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

N = 1002

Widzimy więc, że spojrzenie młodych Polek i Polaków na system gospodarczy jak i na domowy budżet jest pełne sprzeczności. Z jednej strony nie są pesymistycznie nastawieni do przyszłości i częściej niż inne grupy w Polsce wierzą w możliwość awansu społecznego opartego na ciężkiej pracy. Z drugiej strony są pełni obaw o swój poziom życia w starszym wieku. Pomimo tego nie popierają wspólnotowego modelu gospodarki, który zagwarantowałby im pewną stabilność na emeryturze. Widzą zagrożenie w głębokich nierównościach społecznych, ale podatki, które mogą je niwelować, postrzegają jako ciężar, a nie sprawiedliwość. Ich stosunek do ekonomii jest napędzany codziennymi odczuciami i dotychczasowymi doświadczeniami.

Wbrew obrazowi młodych jako nastawionych na wspólnotowość i przyjaźń, badanie pokazuje, że to więzi rodzinne odgrywają dla tego pokolenia kluczową rolę.

Polska gospodarka łączy w sobie wiele sprzeczności - prawo pracy chroni pracownika, ale zatrudnienie jest niestabilne; podatki są niskie, ale system ich poboru surowy. Nie dziwi więc, że poglądy młodych osób doświadczających tych sprzecznych impulsów także przypominają „patchwork”. Jest w nich i neoliberalna wiara w indywidualny wysiłek i deregulację, jak i przekonanie, że nierówności oraz nieskuteczne państwo to wady systemowe.

Z czasem ten indywidualizm słabnie. Życie w parze czy rodzinie wzmacnia potrzebę bliskości i wsparcia, a dominującym modelem staje się kapitalizm familijny – zasoby, bezpieczeństwo i przyszłość wiążą się dla młodych z rodziną.

W siłę więzi pokrewieństwa, a nie własne możliwości, wierzy więcej kobiet. Oparcie na więziach rodzinnych jest też u nich silniejsze, co sprawia, że właśnie napięcie między rolami płciowymi oraz zasobami i ich postrzeganiem wśród kobiet zdaje się być szczególnie wysokie: wybierają rodzinę, bo nie wierzą ani w rynek, ani w państwo.

Młodzi nie wierzą też, że osoby z wysokimi dochodami powinny bardziej wspierać państwo – 70% uważa podatki za nadmierne obciążenie; są raczej niechętnie nastawieni do państwa i jego znaczenia w gospodarce. Być może odpowiada za to ich brak związania z systemem publicznym. W imię ułatwienia startu młodym państwo znosi zobowiązania, które pozwalają zobaczyć związek między usługami publicznymi a podatkami, za to przy dofinansowaniu wkładu do kredytu należy raczej liczyć na rodzinę. Młodzi pozostają dłużej i głębiej w świecie, w którym to właśnie rodzina pozostaje najważniejszym sojusznikiem w dorosłym życiu.

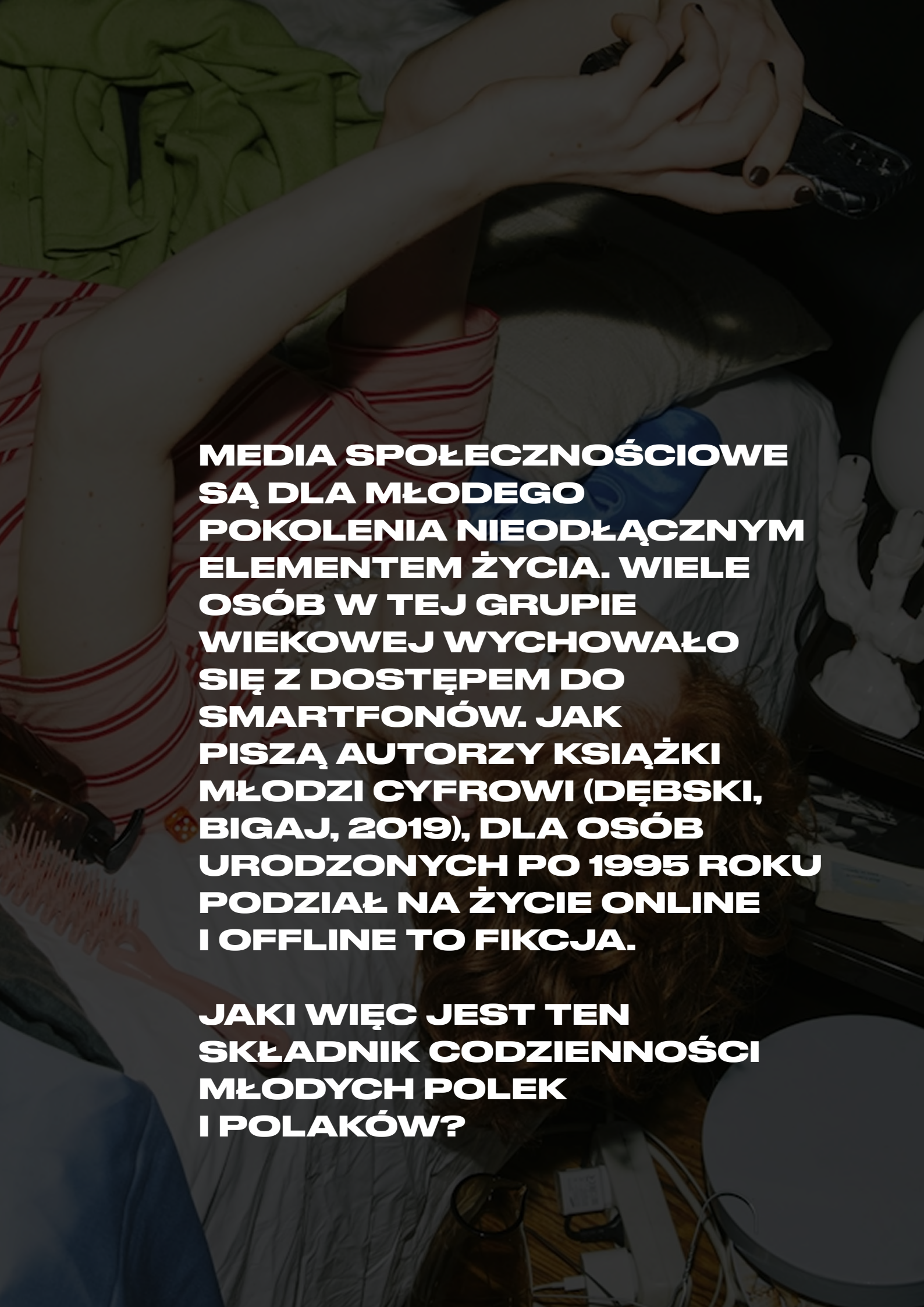
Raport potwierdza także jeszcze jedną tendencję: o tym, jaką pozycję społeczną się zajmie, jakie się ma poglądy oraz szanse życiowe, decyduje stały etat (forma zatrudnienia), a nie samo wykształcenie.

– DR HAB. MIKOŁAJ LEWICKI, UNIWERSYTET WARSZAWSKI

**social
media**

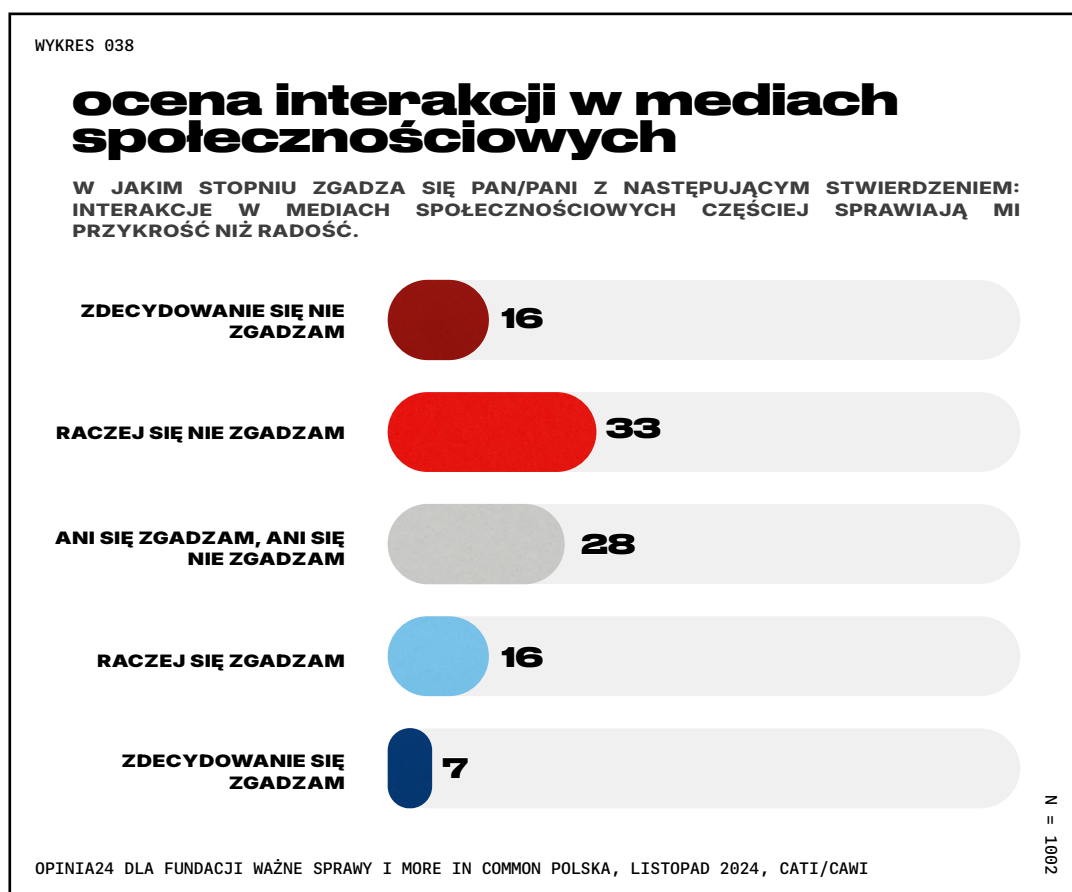
A young woman with long brown hair is lying in bed, holding a smartphone in her right hand. She is wearing a red and white striped shirt. In the foreground, there is a hairbrush with orange bristles and a black hairbrush. The background shows a white pillow and a green blanket. The text is overlaid on the image in white, bold, uppercase letters.

**MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE
SĄ DLA MŁODEGO
POKOŁENIA NIEODŁĄCZNYM
ELEMENTEM ŻYCIA. WIELE
OSÓB W TEJ GRUPIE
WIEKOWEJ WYCHOWAŁO
SIĘ Z DOSTĘPEM DO
SMARTFONÓW. JAK
PISZĄ AUTORZY KSIĄŻKI
MŁODZI CYFROWI (DĘBSKI,
BIGAJ, 2019), DLA OSÓB
URODZONYCH PO 1995 ROKU
PODZIAŁ NA ŻYCIE ONLINE
I OFFLINE TO FIKCJA.**

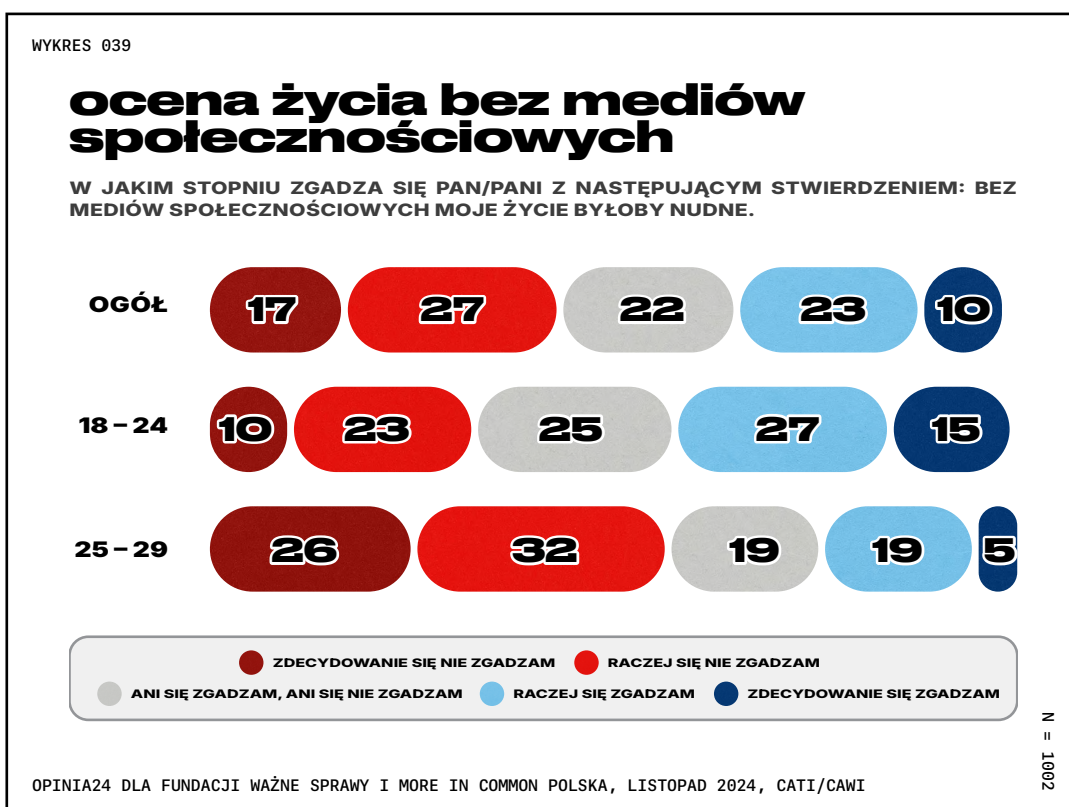
**JAKI WIĘC JEST TEN
SKŁADNIK CODZIENNOŚCI
MŁODYCH POLEK
I POLAKÓW?**

ROLA MEDIÓW SPOŁECZNOŚCIOWYCH

Pomimo licznych zagrożeń związanych z nowymi technologiami i powracających informacjach o cyberprzemocy, tylko 23% naszych respondentów doświadcza więcej przykrości niż radości z powodu interakcji w mediach społecznościowych. 28% nie potwierdziło ani nie zaprzeczyło temu stwierdzeniu – być może bilans tych interakcji jest dla nich równy zero, być może mają ich na tyle dużo, że nie potrafią tego ocenić, być może nie chcą się przyznać do przykrych doświadczeń w sieci. Tym niemniej, największa grupa respondentów (49%) nie zgodziła się ze stwierdzeniem, że te interakcje wywołują w nich częściej przykrość niż radość. **Relacje i aktywność online są dla nich zatem czymś bardziej pozytywnym niż negatywnym.** Być może osoby należące do grupy wiekowej 18–29 mają inny wzorzec korzystania z Internetu niż młodszy nastolatki, co może tłumaczyć, dlaczego nasze wyniki są nieco mniej alarmujące niż te opublikowane przez Światową Organizację Zdrowia (2024).

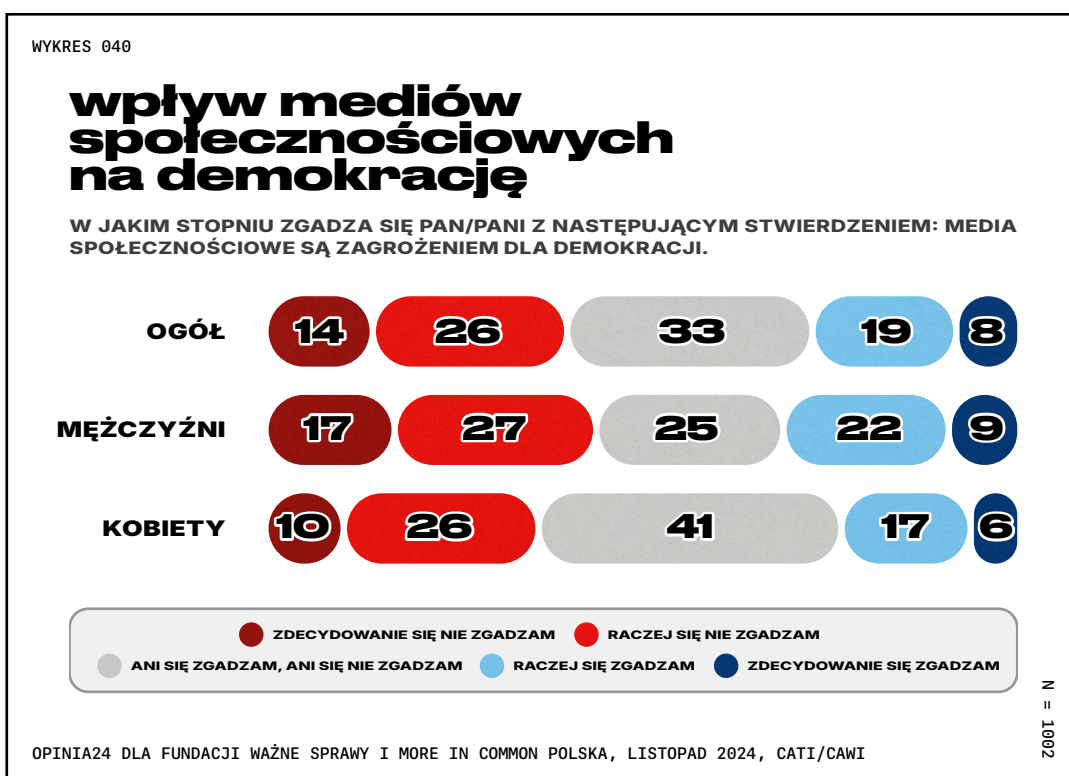

Media społecznościowe mogą być nieodłącznym elementem życia młodych, ale nie są jego najbardziej ekscytującą częścią. 44% młodych Polek i Polaków nie zgodziło się ze stwierdzeniem, że bez mediów społecznościowych ich życie byłoby nudne. 33% jest odmiennego zdania. W tym wypadku szczególną uwagę zwracają podgrupy wiekowe wśród młodych: 42% najmłodszych respondentów (w wieku od 18 do 24 lat) przyznało, że bez mediów społecznościowych ich życie byłoby nudne i była to najczęściej wskazywana odpowiedź. Tego zdania było z kolei tylko 24% badanych w wieku 24-29. Jeszcze większa różnica widoczna jest w poziomie niezgody z tym stwierdzeniem, wynosząca 26 punktów procentowych! To pokazuje, że pomimo innych dostępnych form rozrywki niż te w mediach społecznościowych, ten fragment życia jest bardzo istotny dla osób urodzonych po 2000 roku. To może być wyraz zarówno wychowania się ze smartfonami w jeszcze większym stopniu niż w przypadku nieco starszych respondentów, jak i różnic w sytuacjach rodzinnej i zawodowej – braku potomstwa i pracy w niepełnym wymiarze godzin. Różnicę widać też na poziomie płci. Życie bez mediów społecznościowych byłoby bowiem nudne dla 28% młodych mężczyzn i 40% młodych kobiet w Polsce.

Dorastanie pośród rozwijających się nowych technologii nie gwarantuje jednak świadomości zagrożeń związanych z nimi oraz adekwatnych reakcji. Widzieliśmy to już w dziale na temat edukacji i wyrażonym przez respondentów poparciu dla poświęcenia większej uwagi zagadnieniom związanym z zagrożeniami cyfrowymi. Widzimy to również w postrzeganiu wpływu mediów społecznościowych na

demokrację – jednoznacznie widać, że młodzi nie upatrują w nich zagrożenia. Warto zaznaczyć, że pozwoliliśmy badanym na samodzielną interpretację tego stwierdzenia. Nie wskazywaliśmy, czy mamy na myśli rozpowszechnienie dezinformacji w sieci, nierzadko podnoszoną kwestię wolności wypowiedzi, czy też fakt, że najczęściej użytkowane platformy społecznościowe są w rękach prywatnych firm. Pomimo tej dowolności w nadawaniu znaczeń, jedynie 27% respondentów uznało, że media społecznościowe są zagrożeniem dla demokracji. Uwagę zwraca również odsetek odpowiedzi „Ani się zgadzam, ani się nie zgadzam” wynoszący średnio 33%, a w przypadku młodych kobiet aż 41%. **Wielu młodych nie potrafi ocenić wpływu mediów społecznościowych na demokrację, pomimo bycia ich aktywnymi użytkownikami przez lata.** Ponadto, 33% badanych przyznało, że przeglądając media społecznościowe często ma kłopot z rozróżnieniem co jest prawdą, a co fałszem. Większość (53%) była przekonana, że potrafi je od siebie oddzielić. Można te odpowiedzi interpretować dosłownie, ale warto uwzględnić wpływ wysokiej pewności siebie u respondentów wynikającej z aktywnego uczestnictwa w rozwoju mediów społecznościowych. Biorąc jednak pod uwagę dynamiczny rozwój sztucznej inteligencji, tylko jedna trzecia badanych przyznająca się do trudności w odróżnieniu prawdy od fałszu wydaje się nieco zbyt optymistycznym wynikiem. To pokazuje jak ważnym jest, by temat mediów społecznościowych i zagrożeń cyfrowych znalazł swoje stałe miejsce w edukacji obowiązkowej.

Pomimo zagrożeń cyfrowych, media społecznościowe częściej sprawiają młodym radość niż przykrość. Są też dla nich źródłem informacji, miejscem wyrazu i aktywności – między innymi obywatelskiej, o którą nie zabrakło pytań w naszym badaniu.

”

Zagrożenia wynikające z dezinformacji, manipulacji i treści gwałtownie podsycających społeczne emocje w Internecie trudno przecenić. Żyjemy w czasach, w których wszyscy czerpią ogromną część wiedzy o świecie ze źródeł online, w tym tych dostępnych w social mediach. To od dawna nie dotyczy już tylko najmłodszych.

Wiemy, że największą popularność zdobywają treści budzące złość, lęk i nienawiść, które dzielą nas i izolują – to one generują najwięcej interakcji. Problem w tym, że aby uchronić się przed negatywnym wpływem szkodliwych treści online, nie wystarczy być świadomym tego wyzwania. Należy stale mieć się na baczności i nieustannie kwestionować przetwarzane komunikaty, co jest ogromnym wysiłkiem poznawczym, którego nie możemy oczekiwać od wszystkich.

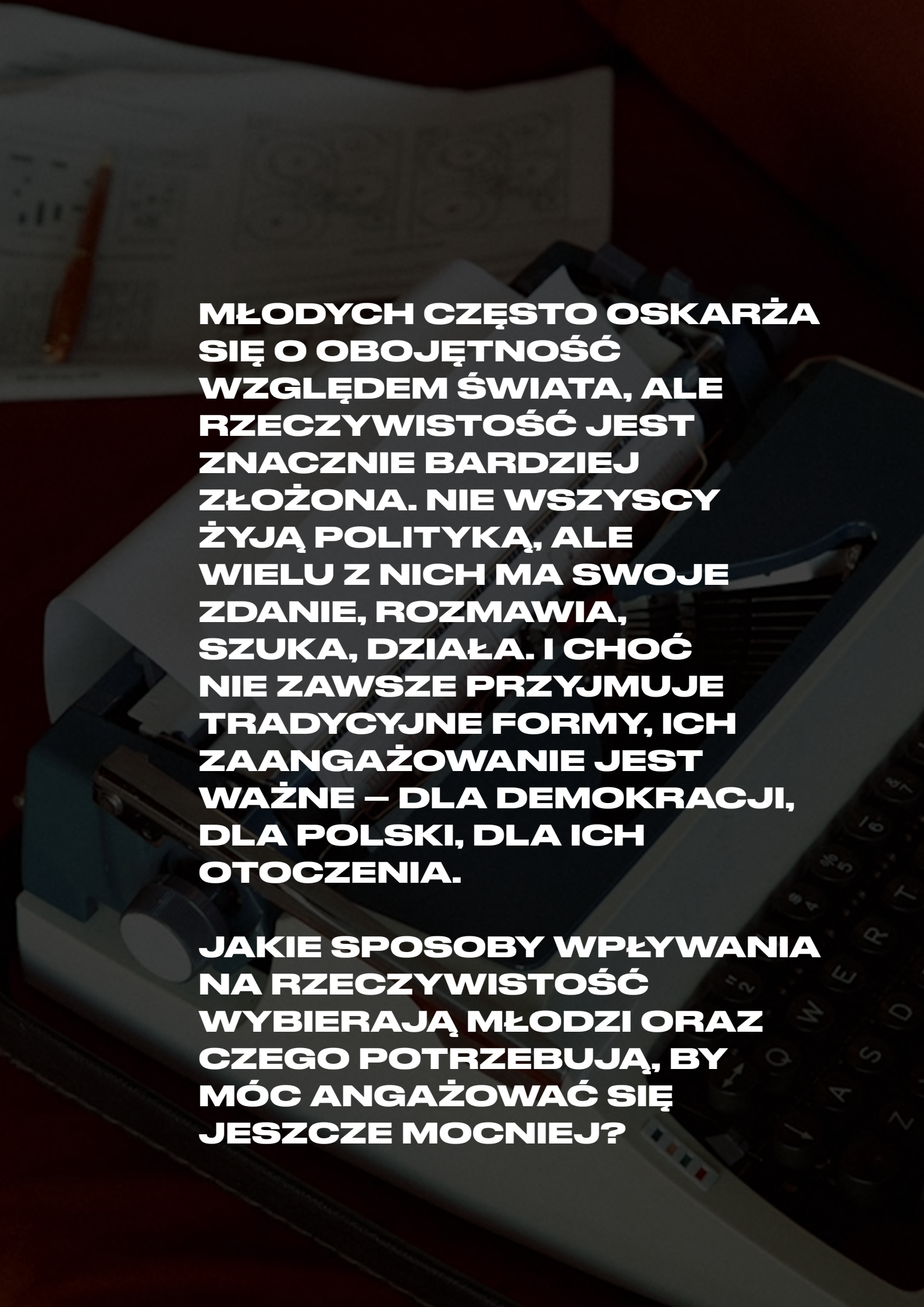
Właśnie dlatego kluczową wartością, którą promujemy jako Fundacja Ważne Sprawy, jest odpowiedzialność za słowo – zwłaszcza wśród tych, którzy dysponują platformami o szerokim zasięgu. Wymagajmy najpierw od siebie, a następnie od innych. Musimy dbać o siebie nawzajem, szukać obszarów porozumienia i dobrze rozumieć, jak wielki wpływ na nasze myśli, przekonania i decyzje ma to, co konsumujemy online.

– JULIA KELSZ, FUNDACJA WAŻNE SPRAWY

”

**zaangażowanie
obywatelskie
młodych**

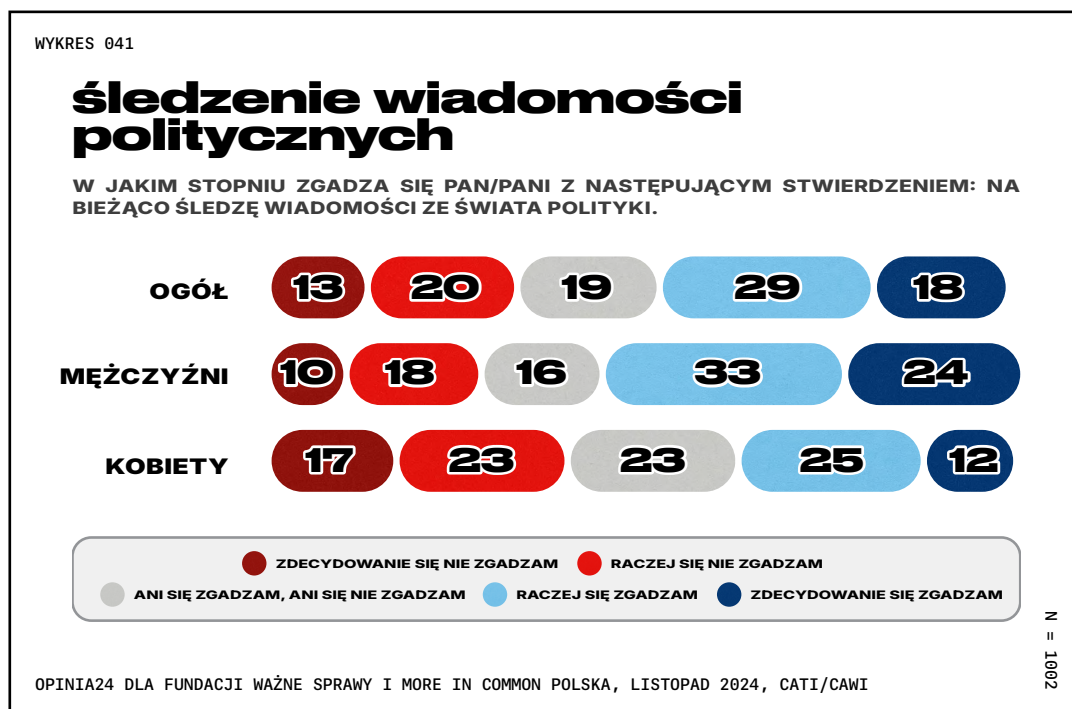

**MŁODYCH CZĘSTO OSKARŻA
SIĘ O OBOJĘTNOŚĆ
WZGLĘDEM ŚWIATA, ALE
RZECZYWISTOŚĆ JEST
ZNACZNIE BARDZIEJ
ZŁOŻONA. NIE WSZYSCY
ŻYJĄ POLITYKĄ, ALE
WIELU Z NICH MA SWOJE
ZDANIE, ROZMAWIA,
SZUKA, DZIAŁA. I CHOĆ
NIE ZAWSZE PRZYJMUJE
TRADYCYJNE FORMY, ICH
ZAANGAŻOWANIE JEST
WAŻNE – DLA DEMOKRACJI,
DLA POLSKI, DLA ICH
OTOCZENIA.**

**JAKIE SPOSOBY WPŁYWANIA
NA RZECZYWISTOŚĆ
WYBIERAJĄ MŁODZI ORAZ
CZEGO POTRZEBUJĄ, BY
MÓC ANGAŻOWAĆ SIĘ
JESZCZE MOCNIEJ?**

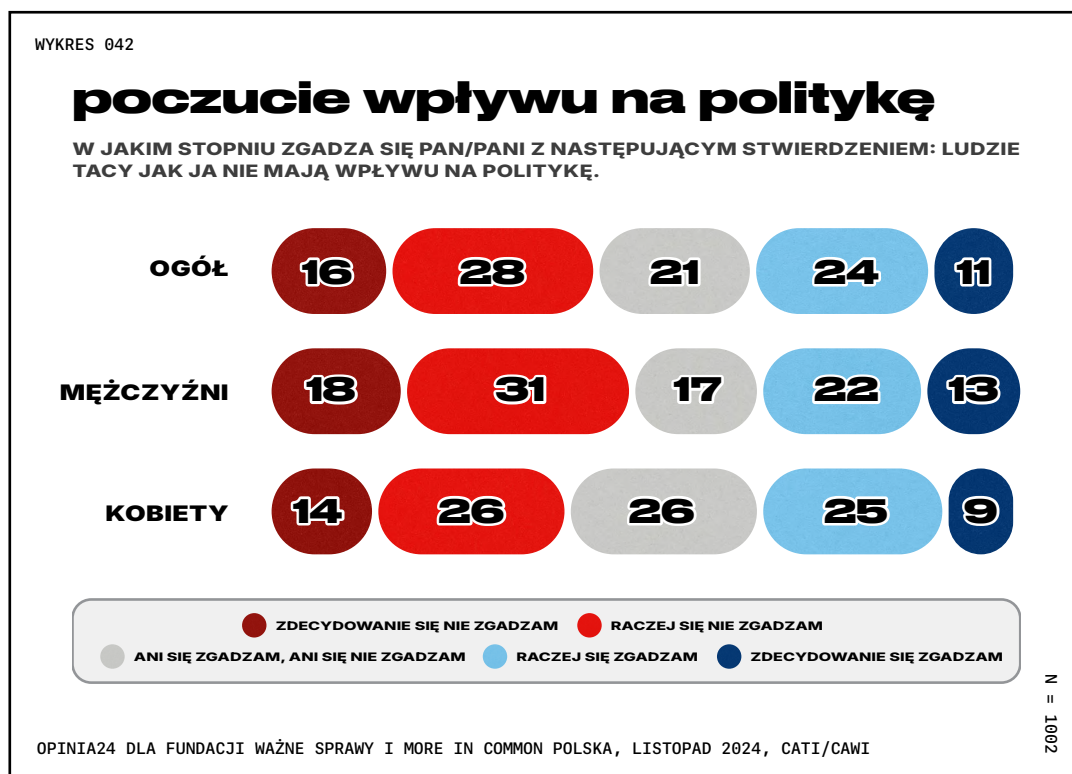
ZAINTERESOWANIE POLITYKĄ

Młody wiek wiąże się z licznymi zmianami, kształtowaniem się tożsamości i podejmowaniem ważnych życiowych decyzji. W związku z tym wielu młodych ludzi nie żyje przede wszystkim polityką, ale z pewnością młode pokolenie nie funkcjonuje też zupełnie poza nią. 47% młodych na bieżąco śledzi informacje ze świata polityki, a znacznie częściej robią to mężczyźni niż kobiety (57% vs. 37%). To może w pewnym stopniu tłumaczyć fakt, że to kobiety częściej niż mężczyźni nie wiedzą, na kogo oddałyby swój głos w wyborach do Sejmu. Mniejsze zainteresowanie polityką u żeńskiej części społeczeństwa wydaje się powracającym zagadnieniem. Przed wyborami parlamentarnymi w 2023 roku liczne kampanie profrekwencyjne były skierowane do kobiet i przełożyły się na ich rekordowy udział w wyborach (Jaworska-Surma, 2024). Dziś obserwujemy ponowne wycofanie się tej grupy z zainteresowania tematami politycznymi.

POCZUCIE WPŁYWU

Pomimo powszechnego w najmłodszej grupie wiekowej przekonania, że rządzący dbają o starszych bardziej niż o młodszych (80%), nie wydają się oni pogrążeni w całkowitym poczuciu bezsilności. Mniejszość, bo 35% respondentów zgodziło się ze stwierdzeniem, że ludzie tacy jak oni nie mają wpływu na politykę. Odmiennego zdania było 44% badanych. Ten wynik może być związany z zwycięstwem wyborczym koalicji 15 października, na której partię w większości głosowali młodzi i do której wygranej się przyczynili, oraz z doświadczeniem największych po 1989 roku protestów po zaostreniu prawa aborcyjnego w Polsce, w których wielu młodych brało udział, sympatyzowało lub obserwowało ich rozwój. Co ciekawe, w tym pytaniu nie zaobserwowaliśmy różnic pomiędzy osobami, które zgodziły się z tym stwierdzeniem, ale były one widoczne pomiędzy osobami, które zaprzeczyły. Jednocześnie, pomimo obecnego wśród młodych - przynajmniej w pewnym stopniu - poczucia sprawczości, aż **69% z nich deklaruje, że chciałoby mieć większy i bardziej bezpośredni wpływ na to, co dzieje się wokół nich.**

ZAANGAŻOWANIE SPOŁECZNE

Kiedy zapytaliśmy badanych o różne formy działania indywidualnego i zbiorowego – od aktywnego udziału w protestach, przez wyrażanie opinii w Internecie, aż po codzienne rozmowy na tematy polityczne – tylko 17% odpowiedziało, że na przestrzeni ostatniego roku nie angażowało się w żadne z wymienionych aktywności. Natomiast aż 66% zadeklarowało, że na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy rozmawiało z bliskimi lub znajomymi o polityce, 24% podpisało petycję, 7% uczestniczyło w strajku lub demonstracji. Innym wyrazem tego, że młodzi nie pozostają obojętni na rzeczywistość, jest ich wsparcie dla organizacji pozarządowych – 25% respondentów przekazało pieniądze organizacji, 17% było aktywne w ramach wolontariatu, a 6% działało w grupie aktywistycznej.

WYKRES 043

zaangażowanie w działania zbiorowe i indywidualne

W KTÓRE Z PONIŻSZYCH AKTYWNOŚCI ANGAŻOWAŁ/A SIĘ PAN/PANI CHOCIAŻ RAZ W CIĄGU OSTATNICH DWUNASTU MIESIĘCY?

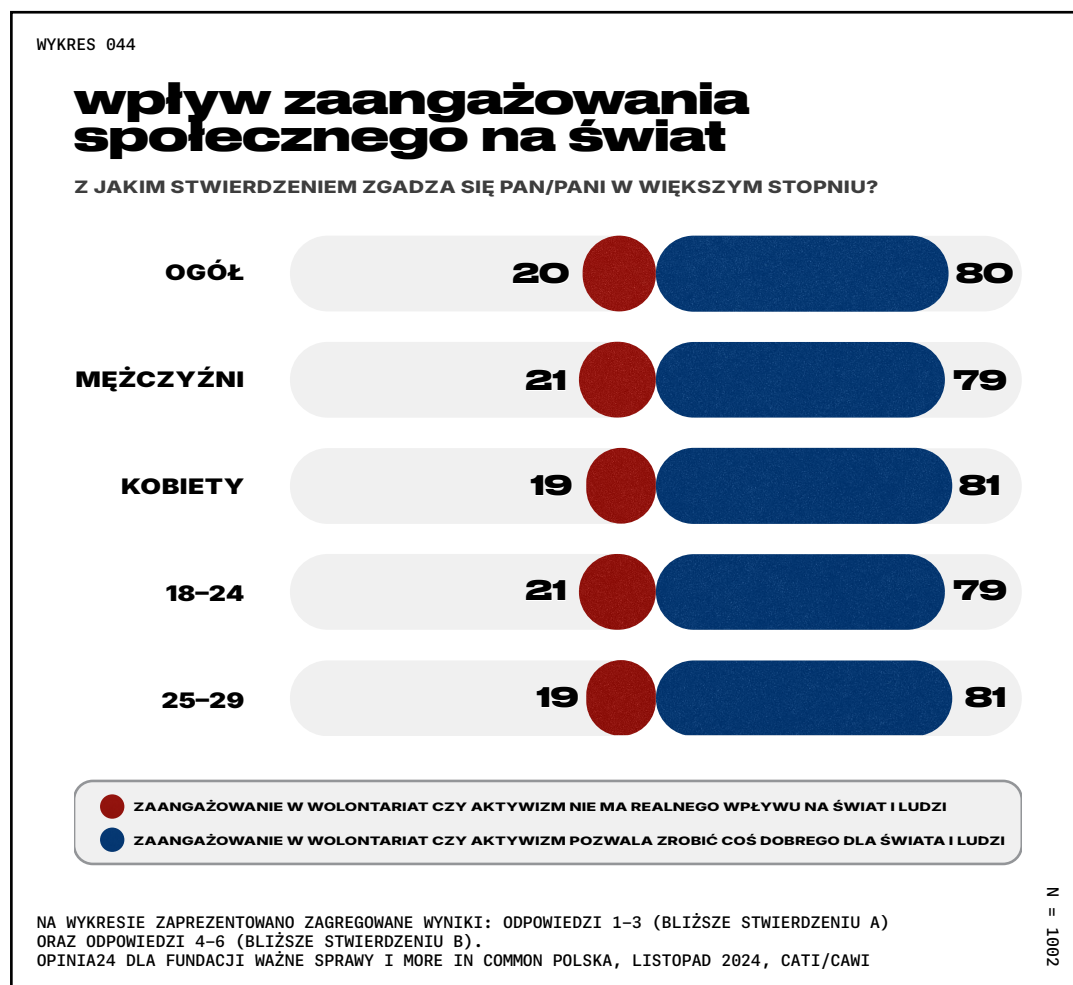

n = 582 (N=1002)

OPINIA24 DLA FUNDACJI WAŻNE SPRAWY I MORE IN COMMON POLSKA, LISTOPAD 2024, CATI/CAWI

Wartą uwagi jest kwestia wyrażania poglądów politycznych w mediach społecznościowych. Jak już zaznaczyliśmy, są one obecne w życiu młodych Polek i Polaków prawie od urodzenia, jednak nadal nie wszyscy decydują się na publikowanie treści o charakterze politycznym na swoich profilach. To sprawia, że taka aktywność może być postrzegana jako forma aktywizmu, podejmowana indywidualnie, a nie zbiorowo. Jednocześnie taki rodzaj zaangażowania politycznego jest zdecydowanie bardziej dostępny oraz może mieć znacznie mniej dotkliwe konsekwencje w porównaniu z „tradycyjnym” zbiorowym aktywizmem, co sprawia, że młodzi decydują się na niego ponad 2 razy częściej.

Większość (60%) młodych deklaruje również, że gdyby miało więcej czasu, chętnie zaangażowałoby się społecznie. Młode Polki i młodzi Polacy widzą w zaangażowaniu w aktywizm i wolontariat możliwość wpływu na rzeczywistość, która ich otacza – aż 80% uważa, że w ten sposób można zrobić coś dobrego dla świata i ludzi. Młodzi są aktywnymi uczestnikami życia publicznego, świadomymi i często zaangażowanymi obywatelami, nawet jeśli politycy rzadko poświęcają im dużo uwagi.

PODSUMOWANIE

Niniejszy raport stawia młode osoby i ich wartości, potrzeby oraz problemy w centrum. Ukazuje je jako grupę patrzącą w przyszłość z nadzieją, ale nie pozbawioną obaw ani krytycyzmu wobec status quo; jako osoby blisko związane ze swoją rodziną i krajem, z poczuciem wielu możliwości i gotowości zaangażowania w działanie na rzecz ważnych dla siebie spraw. Młodzi Polacy już dziś kształtują przyszłość kraju – zarówno przez swoją aktywność obywatelską, jak i decyzje zawodowe oraz wybory konsumenckie.

Bez wątpienia różnią się też od innych pokoleń i inaczej podchodzą do wielu kwestii społecznych, ekonomicznych czy politycznych. Charakteryzuje ich wspólnota wielu doświadczeń, ale nie są grupą całkowicie jednorodną. **Zrozumienie wewnętrznych różnic pozwala na skuteczniejsze formułowanie polityk publicznych, strategii gospodarczych oraz działań społecznych, które będą adekwatnie odpowiadać na ich potrzeby.**

Wnioski płynące z raportu podkreślają, jak istotne jest nie tylko słuchanie młodych, ale także angażowanie ich w procesy decyzyjne na różnych poziomach. To ich głos, wartości i działania będą miały kluczowy wpływ na dalszy rozwój Polski, dlatego ich perspektywa powinna stanowić fundament wszelkich działań zmierzających do budowy nowoczesnego i dynamicznego społeczeństwa.

Badanie opisane w niniejszym raporcie zostało zrealizowane w ramach projektu Stan Młodych, prowadzonego przez Fundację **ważne sprawy** we współpracy z **Fundacją More in Common Polska**.

Przygotowanie kwestionariusza do badania ilościowego poprzedzone było wyborem zagadnień do uwzględnienia w badaniu przez uczestników trzeciej edycji Stanu Młodych. Obszary, w ramach których uczestnicy projektu działali, to: gospodarka, edukacja, polityka społeczna oraz relacje społeczne. Ich udział w tym procesie pozwolił na silne uwzględnienie perspektywy młodych w badaniu.

Za realizację badania na reprezentatywnej grupie Polek i Polaków w wieku 18-29 odpowiedzialna była pracownia Opinia24. W badaniu wzięło udział 1002 respondentów w podanym przedziale wiekowym. Badanie było realizowane metodą CATI/CAWI w dniach 4-11 listopada 2024.

W części wykresów z powodu zaokrąglenia wyników procenty mogą nie sumować się do 100.

O PROJEKCIE STAN MŁODYCH

Stan Młodych to projekt, który pozwala młodym ludziom z całej Polski wyrazić swoje zdanie na temat gospodarki, edukacji i polityki społecznej.

Przedsięwzięcie to rośnie i nadal rośnie razem z nami - Fundacją ważne sprawy. Zaczynaliśmy od tego, co nam najbliższe, czyli organizacji warsztatów dyskusyjnych dla osób studiujących w całej Polsce, które podsumowywaliśmy ogólnopolską konferencją. W trakcie dwóch pierwszych edycji udało się nam zorganizować 9 trzydniowych spotkań w różnych częściach Polski i dwie konferencje, w których w sumie wzięło udział niemal 800 osób. W ich trakcie przyglądaliśmy się trzem obszarom: polityce społecznej, gospodarce i edukacji, ale także nam samym - młodym - i wartościom, które wyznajemy. Odbiliśmy przytłaczającą liczbę rozmów o tym, jak wygląda dyskurs w tych obszarach, wspólnie zastanawialiśmy się, co o nich myślimy i co można robić lepiej. Do dyskusji zaprosiliśmy także prawie 80 osób eksperckich kreujących debatę publiczną w Polsce, zajmujących się najróżniejszymi dziedzinami i wyznających różne poglądy.

W trakcie tej dwuletniej przygody często słyszeliśmy: „młode pokolenie jest takie a takie”, czy „młodzi uważają to i tamto”, i budziło to w nas uzasadniony sprzeciw. Dobrze się złożyło, bo jako fundacja byliśmy gotowi na krok do przodu. Marzyliśmy o własnym, poważnym, porządnym projekcie badawczym. Tak narodziła się trzecia edycja projektu, łącząca doświadczenie dwóch poprzednich z nowym pomysłem: badaniem tego, kim naprawdę są młodzi w Polsce.

Aby odpowiednio zrealizować ten plan, musieliśmy zaangażować w niego osoby, które wiedzą więcej od nas. Przede wszystkim trzeba było ustalić, co w ogóle chcemy zbadać. Do tego zadania zaprosiliśmy młode osoby, które na co dzień zawodowo, badawczo czy aktywistycznie zajmują się tematami z pogranicza polityki społecznej, gospodarki, edukacji i relacji społecznych. Dodatkowo potrzebowaliśmy kogoś, kto pomógłby nam zaprojektować i przeprowadzić reprezentatywne badanie na grupie młodych Polek i Polaków. Fantastycznym partnerem tego przedsięwzięcia okazał się zespół Fundacji More in Common Polska.

Praca nad badaniem przebiegała następująco:

- 1. Rekrutacja 25 młodych ekspertów i ekspertek** - szukaliśmy osób, które zechcą podzielić się swoją wiedzą i umiejętnościami w celu tworzenia lepszej przyszłości dla młodego pokolenia.
- 2. Pierwsze spotkanie warsztatowe** - w oparciu o ekspertyzę młodych ekspertów i ekspertek poszukiwaliśmy obszarów, które chcemy zbadać, i stawialiśmy hipotezy badawcze. W podgrupach zdefiniowaliśmy podstawowe pojęcia oraz problemy, z którymi mierzą się młodzi w Polsce. Na tej podstawie stworzyliśmy rusztowanie, na którym Fundacja More in Common zbudowała kwestionariusz badania.

3. Przygotowanie kwestionariusza badania - z pomocą nieocenionego zespołu Fundacji More in Common Polska

4. Realizacja badania - badanie przeprowadziła Opinia24 na zlecenie Fundacji ważne sprawy i Fundacji More in Common Polska.

W sumie w pracach nad badaniem wzięło udział 28 osób. Wiemy, że nie udało nam się zbadać wszystkiego, jednak wierzymy, że jest to pierwszy krok w lepszym poznawaniu nas samych, czyli młodego pokolenia mieszkańców Polski.

REKOMENDACJE

Nasz projekt nie zakończył się jednak na etapie przygotowania raportu z badania. Kolejnym jego krokiem było znalezienie odpowiedzi na pytanie „Jak poprawić jakość życia młodych Polek i Polaków?”. Odpowiedź ta przyjęła formę zestawu rekomendacji kierowanych nie tylko do rządu, ale także do samorządów, szkół, uniwersytetów, pracodawców, organizacji pozarządowych.

Na podstawie wnikliwej analizy danych z badania grupa 28 młodych ekspertów wytypowała 7 głównych problemów młodych w Polsce i to właśnie na ich podstawie stworzyła zbiór 26 konkretnych rozwiązań, które publikujemy wraz z niniejszym raportem.

Zachęcamy do zapoznania się z nimi na stronie: waznesprawy.org/wiedza.

Cierniak-Piotrowska M., Dąbrowska A., Stelmach K., *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2022 r. Stan w dniu 31 grudnia*. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stand-i-strukturaludnoscioraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-stand-w-dniu-31-grudnia,6,34.html>

Lisiak E., Morytz-Balska E., *Polska w liczbach 2023*. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2023.

Yau N., *Shifts in How Couples Meet, Online Takes the Top*. Flowingdata. Dostęp: 06.03.2025. <https://flowingdata.com/2019/03/15/shifts-in-how-couples-meet-online-takes-the-top-spot/>

Traczyk A., Włodarczyk Z., Górka P., *Zmęczona wspólnota. Co łączy i dzieli polskie społeczeństwo*. More in Common Polska, Warszawa 2023. <https://www.moreincommon.pl/nasze-projekty/zmeczona-wspolnota>

Feliksiak M., *Komunikat z badań nr 101/2023. Korzystanie ze świadczeń i ubezpieczeń zdrowotnych*. CBOS, Warszawa 2023. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2023/K_101_23.PDF

Dębski M., Bigaj M., *Młodzi cyfrowi. Nowe technologie. Relacje. Dobrostan*. Fundacja Dbam o Mój Zasięg, Gdynia 2019. https://dbamomojzasieg.pl/wp-content/uploads/2021/03/Mlodzi-Cyfrowi.-Nowe-technologie.-Relacje.-Dobrostan_ksiazka-1.pdf

Cosma A., Molcho M., Pickett W., *A focus on adolescent peer violence and bullying in Europe, central Asia and Canada. Health Behaviour in School-aged Children international report from the 2021/2022 survey*. Volume 2. WHO Regional Office for Europe, Copenhagen 2024. Licencja: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

Bendyk E., Jaworska-Surma A., Gutkowski S., *Fenomen wyborczej mobilizacji. Przyczyny rekordowej frekwencji podczas wyborów parlamentarnych 2023 – wnioski z badań*. Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa, 2024. https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2024/01/Fenomen.wyborczej.mobilizacji_RAPORT.pdf

Tabela 1. Płeć

PŁEĆ	
Kobieta	50,95%
Mężczyzna	49,05%

Tabela 2. Województwa

WOJEWÓDZTWA	
Dolnośląskie	7,38%
Kujawsko-Pomorskie	5,33%
Lubelskie	5,52%
Lubuskie	2,50%
Łódzkie	6,01%
Małopolskie	9,81%
Mazowieckie	14,59%
Opolskie	2,31%
Podkarpackie	5,84%
Podlaskie	3,08%
Pomorskie	6,56%
Śląskie	10,56%
Świętokrzyskie	3,04%
Warmińsko-mazurskie	3,66%
Wielkopolskie	9,62%
Zachodniopomorskie	4,18%

Tabela 3. Miejsce zamieszkania

MIEJSCE ZAMIESZKANIA	
Wieś	44,01%
Miasto do 20 tys.	12,60%
Miasto 20-100 tys.	16,60%
Miasto 100-500 tys.	15,44%
Miasto powyżej 500 tys.	12,25%
Miasto powyżej 500 tys.	12,25%

Tabela 4. Preferencje partyjne – dla osób, które zadeklarowały udział w wyborach (N=807), listopad 2024

PREFERENCJE PARTYJNE		
	Mężczyźni	Kobiety
Prawo i Sprawiedliwość	7,80%	9,20%
Koalicja Obywatelska	12,60%	18,07%
Konfederacja	38,13%	12,57%
Nowa Lewica	3,58%	11,95%
Partia Razem	3,49%	3,70%
Polska 2050 Szymona Hołowni	6,58%	10,53%
Polskie Stronnictwo Ludowe	2,71%	1,02%
Oddałbym/oddałabym nieważny głos	4,65%	1,49%
Inna	5,57%	2,63%
Nie wiem	14,88%	28,83%

Tabela 5. Orientacja seksualna

ORIENTACJA SEKSUALNA		
	Mężczyźni	Kobiety
Heteroseksualna	84,73%	78,99%
Homoseksualna	4,81%	2,68%
Biseksualna	5,88%	10,90%
Inna (z możliwością podania własnej)	0,83%	0,78%
Nie chcę udzielać odpowiedzi	3,75%	6,65%

lepiej rozumieć rzeczywistość.